

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta
Historický ústav Filozofické fakulty

Bakalářská práce

Čeští krajané v boji za americkou občanskou společnost v první polovině 20. století

Vypracoval: Aleš Černý
Vedoucí práce: PhDr. et PaedDr. Marek Šmíd, Ph.D.

České Budějovice 2016

Prohlašuji, že jsem svoji bakalářskou práci vypracoval samostatně, pouze s použitím pramenů a literatury, uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektrickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou bylo v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledky obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

Datum:

Podpis:

Tímto děkuji panu PhDr. et PaedDr. Marku Šmídovi, PhD., za jeho poznatky, cenné rady a velkou ochotu při vedení této práce.

Cílem této bakalářské práce je nejen přiblížit životy a působení našich krajanů v USA, a to zejména v období první poloviny 20. století, ale rovněž postihnout některé aktivity, jež napomohly k formování našeho státu a odehrávaly se na území Spojených států amerických, ať se již jedná o události spojené s první nebo druhou světovou válkou, či události z meziválečného období. Jednotlivé kapitoly postupně pojednávají o osobnostech českého původu, které se nebály vstoupit do veřejného dění ve své nové domovině a uplatnit své schopnosti na poli uměleckém, náboženském, vojenském či politickém.

The main aim of this bachelor thesis is not only to make a closer look on lives of our compatriots especially in the period of the first half of the twentieth century, but also to capture some activities, which helped in forming of our state and took place at the territory of the United States of America, no matter if they were connected with the first or the second world war or with the inter-war era. Every single part of this work is progressively dealing with personalities of czech origin, who were not affraid to enter the public affairs in their new homeland and to use their abilities in the field of arts, religion, military or politics.

OBSAH

1. ÚVOD	6
2. OBECNÉ PŘEDPOKLADY ODCHODU ČESKÉHO ETNIKA DO USA	9
2.1. POČÁTKY ČESKÉHO VYSTĚHOVALECTVÍ.....	9
2.2. OBECNÉ PŘEDPOKLADY A PROBLÉMY ODCHODU DO USA.....	11
2.3. „PROTOTYP“ ČESKÉHO PŘISTĚHOVALCE DO USA.....	14
2.4. SOUVISEJÍCÍ LEGISLATIVA.....	17
3. OBDOBÍ LET 1900-1918	19
3.1. OSOBNOSTI PŮSOBÍCÍ NA PŘELOMU STOLETÍ.....	19
3.2. AKTIVITY SPOJENÉ SE VZNIKEM ČESKOSLOVENSKÉHO STÁTU.....	30
3.3. OSTATNÍ OBČANSKÉ ČINNOSTI BEZPROSTŘEDNĚ NESOUVISEJÍCÍ SE VZNIKAJÍCÍ ČESKOSLOVENSKOU STÁTNOSTÍ.....	44
4. OBDOBÍ LET 1919-1938	47
4.1. VZTAHY ČSR A USA V MEZIVÁLEČNÉM OBDOBÍ.....	47
4.2. VÝZNAMNÍ KRAJANÉ DVACÁTÝCH A TŘICÁTÝCH LET 20. STOLETÍ.....	51
5. OBDOBÍ LET 1938-1948	59
5.1. OBČANSKÉ SNAHY AMERICKÝCH KRAJANŮ V OBDOBÍ DRUHÉ SVĚTOVÉ VÁLKY A AKTIVITY PODPORUJÍCÍ OBNOVU ČESKÉ STÁTNOSTI.....	59
5.2. DALŠÍ KRAJANSKÁ VÁLEČNÁ A POVÁLEČNÁ ČINNOST.....	80
6. ZÁVĚR	85
7. PŘÍLOHY	87
8. PRAMENY A LITERATURA	89

1. ÚVOD

Tato bakalářská práce se věnuje českým krajanům ve Spojených státech amerických. Konkrétně pak těm, jejichž hlavní životní události se odehrávaly přibližně mezi lety 1900 a 1948. K volbě tohoto tématu mě vedly v první řadě osobní sympatie. Sám jsem během svého života poznal několik emigrantů a zajímaly mě osudy jejich předchůdců. Rovněž jsem také v současné produkci nenašel práci, která by uceleně shrnovala význam americké větve českého národa během prvního a druhého odboje a období, které tato hnutí pojilo. K tomu jsem se rozhodl napojit i drobný nástin počátků české emigrace do USA a několik osobností, které předcházely generaci první světové války, jež se velice významně zasloužila o vznik samostatného československého státu a jejíž přínos se mi osobně zdá stále nedoceněn.

Práce je rozdělena do čtyř tematických celků. První z nich obecně pojednává o příčinách, důvodech, okolnostech a způsobu odchodu českého etnika do zámoří. Druhá část práce zahrnuje období od přelomu století do konce první světové války, přičemž je v ní pamatováno jak na osobnosti působící na sklonku 19. století a počátku 20. století, tak na osobnosti aktivně působící během období prvního celosvětového konfliktu. Jejich činnost je zde rozebrána podle aktivit, kterými byly vedoucími místy pověřeny. Ve třetí části práce se pojednává o vztazích nově vzniklé Československé republiky se Spojenými státy americkými a je zde také poukázáno na některé významné krajanské osobnosti, které dokázali vstoupit do amerického veřejného života během meziválečného období. Poslední část práce sleduje aktivity druhého odboje a odvalu členů české krajanské obce, která se odhodlala svou původní vlast bránit proti nacistické hrozbě i přes značnou vzdálenost.

Vlastní archivní materiály pro studium tohoto tématu mi kvůli tomu, že se nacházejí na americkém území, staly prakticky nedostupné. Nicméně pokud by měl někdo zájem se touto tematikou zabývat, většina listin se nachází v Archivu Čechů a Slováků v cizině, který je součástí knihovny chicagské univerzity. Materiál k nejdůležitější krajanské jednotící instituci během obou odbojů, nazvané

Československá národní rada v Americe je uložen v Národním českém a slovenském muzeu a knihovně v Cedar Rapids, ve státě Iowa v USA.¹ Při tvorbě této kvalifikační práce jsem vycházel z pamětí několika významných osobností, které měly s českým odbojovým hnutím ve Spojených státech amerických co dočinění.

Pro období prvního odboje se jako velice užitečné projevíly paměti Tomáše Garrigua Masaryka, nazvané *Světová revoluce*.² Je zde velice obsáhle, avšak strukturovaně a přehledně pojednáno o nesnázích, se kterými se musel celý zahraniční odboj potýkat a je zde na mnoho místech zmíněn také přínos amerických krajanů. Velice jsem při práci také ocenil paměti Vojty Beneše, bratra Edvarda Beneš, který v díle nazvaném *Bojovali jsme za svobodu*,³ přestože o existenci druhého dílu jsem nenašel žádné důkazy. Velice erudovaně popsal začátky odboje druhého a nálady, jež doprovázely události těsně před a po vypuknutí druhé světové války. Nejedná se o jediné použité prameny, což je ostatně patrné i z jejich výčtu na konci práce, ale byly mi skutečně velice platné v sestavování náhledů na období, o nichž pojednávaly.

Z vědecké literární produkce musím v první řadě vyzdvihnout práce Jaroslava Vaculíka, jehož knihy věnované vždy každému z odbojových období mi bylo velice nápomocné při pochopení posloupností dějů, které se tohoto témat týkají. Navíc byly vhodně doplněny velkým množstvím fotografií a dokumentů, díky nimž jsem měl možnost získat i vizuální představu o událostech, podobách a představitelích, již jsou s touto tematikou neodmyslitelně spjati. Nesmírnou pomocí mi byla také publikace Miloslava Rechcígla nazvaná *Postavy naší Ameriky*,⁴ která v krátkých medailoncích vypráví o mnoha význačných krajanských osobnostech.

Při psaní práce je využita především synteticko-analytická přímá metoda, která je téměř v každé kapitole textu doplněna krátkými biografickými vsuvkami, jež byly věnovány ústředním postavám daného období.

---

¹ Jaroslav VACULÍK, *Nástin českých a slovenských přeshraničních migrací v meziválečném období*, Brno 2010, s. 7.

² Tomáš GARRIGUE MASARYK, *Světová revoluce. Za války a ve válce 1914-1918*, Praha 2005, 639 s.

³ Vojta BENEŠ, *Bojovali jsme za svobodu I*, Praha 1947, 326 s.

⁴ Miloslav REHCÍGL, *Postavy naší Ameriky. Poučné a zábavné čtení ze života zahraničních Čechů*, Praha 2000, 355 s.

Osobně doufám, že tato práce pomůže čtenáři ucelit svůj pohled na záležitosti zahraničního odboje během obou světových válek, především ohledně jeho americké části. Ohledně tohoto tématu vyvstává stále několik otázek, na které by tato práce mohla pomoci odpovědět. Byla skutečně pomoc amerických krajanů tak nezbytně důležitá? Mnohem závažněji pak: Byl by výsledek stejný? Podařilo by se osobnostem utvořit, respektive znovu osvobodit samostatný československý stát? Mohli by krajané zvolat: „*Ať žijí Spojené státy, Čechy, Morava, Slezsko a Slovensko!*“⁵

---

⁵ Robert KVAČEK, První světová válka a česká otázka, Praha 2013, s 81.

2. Stručná historie a obecné předpoklady odchodu českého etnika do USA

2.1. Počátky českého vystěhovalectví

Historie české emigrace do USA, ačkoliv se to může zdát překvapivé, je fenoménem již poměrně tradičním a představuje nejrozsáhlejší a historicky nejvýznamnější emigrační proud v dějinách českých zemí. Počátek vystěhovalectví je datován již do pobělohorské doby, masově se ovšem projevuje až po revoluci v roce 1848.⁶ Na americké straně bylo toto umožněno velikou hospodářskou prosperitou, která ovšem měla velmi proměnlivé tendence, a tak se počty imigrujících v jednotlivých obdobích lišily. Platí, že za vrcholy české imigrace do Spojených států lze pokládat období 1854-1857, 1867-73, 1891-94, 1903-08 a 1911-1914. Právě až do prvního světového válečného konfliktu zaznamenáváme absolutní čísla přistěhovalců z českých zemí značně vysoká, ale nemohly se srovnávat se statisíčovými počty z hospodářsky méně vyvinutých zemí monarchie a východní Evropy.⁷

Do roku 1832 bylo veškeré vystěhovalectví protiprávním aktem. Tento všeobecný zákaz byl dne 24. března zmíněného roku zrušen císařem Františkem I. Jedinou výjimku zde tvořily osoby podléhající vojenské povinnosti.⁸ Legální ráz emigrace dostala až po úpravě předpisů o vystěhovalectví z roku 1857, a to i pro mladé muže. Pro českou migraci byla obecně charakteristická převaha vystěhovalectví nad přistěhovalectvím, a to pouze se dvěma výjimkami. Konkrétně se jednalo o dvě dvouroční období vždy po skončení každé ze světových válek, tedy o léta 1918-1920, respektive 1945-1947.⁹ Obě tato období byla charakteristická snahou o reemigraci českého etnika. V obou případech se jednalo o rozhodnutí československé vlády na základě mezinárodních doporučení.

---

⁶ Jaroslav VACULÍK, *České menšiny v Evropě a ve světě*, Praha 2009, s. 269.

⁷ Jiří KOŘALKA – Květa KOŘALKOVÁ, *Základní tendence českého vystěhovalectví a české reemigrace do počátku dvacátých let 20. století*. In: *Češi v cizině 7*, Praha 1993, s. 36-38.

⁸ Tamtéž, s. 30.

⁹ Tamtéž, s. 31.

I přestože hodnoty přistěhovalých dokázaly v těchto obdobích převýšit ty o vystěhovalých, skutečně masový návrat se nikdy nekonal.¹⁰

Od poloviny 19. století byly Spojené státy americké cílem mnoha imigrantů z Evropy. Lze říci, že se jedná o jev skutečně davový. Jen do počátku první světové války se z evropských zemí do USA vystěhovalo téměř 25 milionů lidí, přičemž z rakouského (potažmo rakousko-uherského) mocnářství to bylo asi 3,5 milionu podle statistiky Přistěhovaleckého a naturalizačního úřadu Spojených států z roku 1991.¹¹ Současně, dle statistického censu z roku 1910, se k českému původu přihlásilo na 539 392 osob.¹² Jen během prvního desetiletí 20. století se do USA z Rakouska vystěhovalo 2,2 milionu osob, z toho 98 000 Čechů, kteří tedy zaujali sedmé místo v pořadí národností. Zároveň tito Češi s sebou do USA dovezli kapitál o hodnotě 2,8 milionu dolarů, což rozhodně není zanedbatelná částka.¹³ V tomto zmíněném období byla emigrace nejintenzivnější, jak ostatně vyplývá z uvedených údajů. Jak přesně moc tento stav konvenuje s realitou, nevíme, což je zapříčiněno tehdejší neexistencí československé státnosti a častým vykazováním Čechů jako Rakušanů. K roku 1920 žilo v USA 623 000 Čechů, takže výše zmíněný údaj z roku 1910 lze více méně považovat za odpovídající.¹⁴ Existuje názor, že v desetiletích na přelomu 19. a 20. století se z českých zemí vystěhovala asi třetina přirozeného přírůstku obyvatelstva. Tento stav ovšem v následujících desetiletích klesá až k hodnotám polovičním, tedy asi jedné šestině přirozeného přírůstku v polovině 30. let. Z tohoto stavu značná většina mířila právě do USA.¹⁵

Pro českou emigraci byl nejvýznamnější rok 1907, kdy se z Čech do Ameriky vystěhovalo 13 369 osob. Stěhující nejčastěji pocházeli z okresů Kutná Hora, Čáslav, Blatná, Tábor, Plzeň, Domažlice nebo Klatovy, na Moravě pak Uherské Hradiště, Moravská Ostrava či Fryštát (Karviná).¹⁶

---

¹⁰ J. VACULÍK, České menšiny, s. 280.

¹¹ George B. TINDALL – David E. SHI, Dějiny USA, Praha 1994, s. 816-818.

¹² J. VACULÍK, České menšiny, s. 273-277.

¹³ Tamtéž, s. 278.

¹⁴ J. KOŘALKA – K. KOŘALKOVÁ, Základní tendence, s. 41.

¹⁵ Stanislav BRANDEJS, Příspěvek k dějinám československého vystěhovaleckého problému, Sociální revue 17, 1936, s. 225.

¹⁶ J. VACULÍK, České menšiny, s. 279.

Pokud bychom měli zmínit údaje po vzniku Československé republiky do konce období v této práci sledovaného, pak dostaneme hodnotu 124 934, což souvisí s okolnostmi druhé světové války a nástupu totality, ale rovněž s americkými imigračními zákony, které budou dále zmíněny.¹⁷

2.2. Obecné předpoklady a problémy odchodu do USA

Nyní se zabývejme obecnými předpoklady odchodu českého etnika do Spojených států amerických, neboť je nesporné, že vystěhovalectví z jednoho státu je obvykle podmíněno nějakým impulzem, jenž jedince donutí zpřetrhat vazby na své rodiště a rodinu.

V podstatě existují tři hlavní důvody, které mohly naše krajany vést k potřebě vystěhovat se. Jedná se o důvody náboženské, sociálně-ekonomické a politické. Emigrace z důvodů konfesionálních je nejstarším typem. K našemu tématu se ovšem vztahuje jen velice okrajově, neboť osob, které z českých zemí odešly právě z těchto důvodů v první polovině 20. století, bylo naprosté minimum.¹⁸

Druhou příčinou emigrace jsou sociálně ekonomické podmínky. Ty jsou pravděpodobně tím nejzávažnějším důvodem odchodu.¹⁹ Jako oficiální důvod emigrace ji udávali jak samotní vystěhovalci, tak i příslušné úřady. Postihuje téměř celé zkoumané období, avšak prakticky končí rokem 1938, kdy postupně začínají převažovat politické intence, což je pochopitelné, neboť nacistická či komunistická vláda legální emigraci prakticky neumožňovala.²⁰

Zajímavým jevem tuto příčinu doprovázející je jakási „inspirační psychóza“, která se vyskytovala u jedinců, kteří o odchodu do zámoří uvažovali, často pokud měli z tamního prostředí nějakou reflexi. Zpravidla se jednalo o příbuzné či známé, kteří prostřednictvím korespondence velmi výrazně doporučovali následování vlastního příkladu. Síla tohoto jevu byla často skutečně klíčová a mnohokrát byla uveřejněna i oficiálně jako hlavní motiv pro akt vystěhování se.²¹

---

¹⁷ G. B. TINDALL – D. E. SHI, Dějiny USA, s. 818.

¹⁸ J. VACULÍK, České menšiny, s. 15.

¹⁹ Jaroslav Egon SALABA VOJAN, Česko-americké epištoly, Chicago 1911, s.45.

²⁰ Tamtéž s. 15-17.

²¹ J. KOŘALKA – K. KOŘALKOVÁ, Základní tendence, s. 34-35.

Tato forma agitace byla pravděpodobně tou nejúčinnější. Historik Jaroslav Vaculík ji označuje jako agitaci neorganizovanou. Vedle ní ale rovněž působila i organizovaná forma agitace. Ta byla produktem hlavně zámořských dopravních firem, s jejichž pomocí se transport na americké území odehrával. Projevovala se převážně tiskopisy a brožurami a plakáty nejrůznějšího druhu, které zpočátku nebyly nijak regulovány či cenzurovány, což se později také změnilo.²²

Mezi hospodářské důvody lze zařadit i touhu po rychle nabytém bohatství v závislosti na objevení zlata. Slavná americká zlatá horečka vypukla 19. ledna 1848, když James W. Marshall našel v Colomě zlato. Tento drahý kov přitáhl do Spojených států amerických i lidi z českých zemí. Přestože se většinou jednalo o pouhé dočasné návštěvníky, část z nich v USA rovněž zůstala.²³

Jako třetí vstupují na scénu důvody politické. České dějiny sice neznají emigrační problém z politických příčin v takové míře jako například Poláci či Rusové. „Průkopníkem“ v této oblasti je Jan Amos Komenský, od něhož se ovšem datuje dlouhé období až k J. V. Fričovi, předákovi pražských svatodušních bouří z roku 1848, kdy se s pojmem politický emigrant prakticky nesetkáme. Do popředí se tyto příčiny k emigraci dostaly až v souvislosti s odbojem během obou světových válek, přičemž větší zastoupení zde získává ten druhý, kdy lidé začínají z českých zemí prchat ve spojitosti s okolnostmi vycházejícími z mnichovského diktátu v roce 1938.²⁴

Přestože si odchodem do Spojených států amerických mnoho lidí výrazně „pomohlo“, je logické a přirozené, že tento čin měl i svá úskalí. Ne každý Čech byl schopen přizpůsobit se tamnímu liberálně-kapitalistickému prostředí. Například leták *Americký přistěhovalec* shrnoval poměry, v USA panující, následujícími slovy: „Amerika klade svými zcela jinými a přistěhovalcům neobvyklými poměry steré překážky a obtíže v cestu, jejichž překonání vyžaduje nemalé ohrožení, síly a vytrvalosti...“ a důrazně doporučoval důkladné zvážení úmyslu opustit české země.²⁵ Lze ale konstatovat, že si česká emigrace do USA zachovávala vesměs pozitivní ráz. Časopis *Venkov*

---

²² J. VACULÍK, *České menšiny*, s. 17.

²³ Jaroslav Egon SALABA VOJAN, *Česko-americké epištoly*, Chicago 1911, s. 33.

²⁴ J. VACULÍK, *České menšiny*, s. 20.

²⁵ Tamtéž, s. 270.

v roce 1911 připouští, že jen část vystěhovalců dosáhla svého cíle, kterého si před odjezdem z domoviny zavdali a mnozí také selhali, avšak následně oceňuje výsledky českého etnika ve vztahu k ostatním, usilujícím o stejný cíl, konkrétně těmito slovy: „*Krajané naši dopadli v Americe poměrně ještě dosti dobře, nejen zásluhou poměrů, ale i zásluhou jejich pracovitosti a inteligence, jež i při neznalosti jazyka anglického vynášela je nad spoustu jiných přistěhovalců méně vytrvalých a nepřizpůsobivých zdomácnět v Americe.*“²⁶ Existuje ovšem i názor opačný. Ten zastává známý krajanský spisovatel Tomáš Čapek ve svých pamětech, přičemž asi nejvíce závisí na úhlu pohledu posuzovatele. Charakter české emigrace hodnotí těmito slovy: „... Je div, že se mezi vítané imigranty připletli nevítaní jednotlivci? Před mým zrakem se defiluje legie maloměstských tatranů, zběhlých studentů, nehodných synů hodných, řádných otců, mravních nedochůdcat. Leckterého Amerika přivedla k rozumu. O většině lze říci: doma slaboch, v Americe budižkničemu. K politování byli bohémové a alkoholikové.“²⁷ V závěru svých pamětí ale tento svůj předchozí úsudek relativizuje a svůj pohled na fenomén českého vystěholectví upravuje do daleko příznivějších tvarů: „Kdyby bylo možno sestavit přesnou rozvahu aktiv a pasiv našeho vystěholectví, ukázalo by se, že emigrace byla dobrodiním pro nás i potomky. Šťastnou kapitolou rodícího se Československa. A velikým hospodářským ziskem Spojených států.“²⁸

Klíčovým předpokladem pro úspěch na americkém území byla znalost anglického jazyka. Přestože v ryze českých čtvrtích měst anglicky svévolně nikdo nemluvil, pro vnější styk bylo umění dorozumět se nezbytné. Vzpomíná i zmiňovaný česko-americký spisovatel Tomáš Čapek, kterému jeho bratr Josef, za nímž do Nového světa přijel, jako první věc řekl: „Hlavní tvou péčí bude angličtina. Bez důkladné znalosti angličtiny se nedostaneš nikam.“²⁹ Proto bylo vzdělávání dětí klíčové. K tomu velice přispěla později vzniknuvší Česko-americká matice školská.³⁰

---

²⁶ J. VACULÍK, *České menšiny*, s. 276-277.

²⁷ Tomáš ČAPEK, *Moje Amerika. Vzpomínky a úvahy (1861-1934)*, Praha 1935, s. 113.

²⁸ Tamtéž, s. 259.

²⁹ Tamtéž, s. 48.

³⁰ J. E. SALABA VOJAN, *Česko-americké epištoly*, s. 166.

Dlouhodobým a asi nejvýznamnějším fenoménem týkající se obyvatelstva českého původu v USA v první polovině 20. století byla jeho rychlá asimilace s tammím prostředím. Ta se v různých oblastech velmi lišila. Je logické, že tento proces byl mnohem pomalejší v generacích, které ještě zažily kontakt s domovinou. Často již druhá generace byla asimilována, to znamená, že plně přijala anglický jazyk a kulturu a opačně, definitivně se odloučila od češtiny a zvyků původně českých. Tento problém byl ještě urychlen v městských aglomeracích, neboť zde, oproti venkovskému prostředí, byl kontakt s americkým prostředím navazován četněji.³¹

2.3. „Prototyp“ českého přistěhovalce do USA

Je načase upřesnit, jak vlastně takový typický český vystěhovalec do Ameriky vypadal, které skupiny obyvatelstva vykazovaly tendenci k opuštění naší české kotliny a jak se tento přesun odehrával. Přestože se tyto hodnoty časem proměňovaly, některé atributy zůstávají po celé sledované období stejné.

Jak bylo zmíněno, nejvýznamnějšími důvody odchodu do USA byla ekonomická situace obyvatel. Stěhovaly se tedy většinou chudší vrstvy. Ovšem zde musíme být obezřetní, protože nelze říci, že by do USA odcházely vrstvy nejchudší, pauperizované.³² V habsburské monarchii zaznamenáváme od roku 1815 do roku 1914 poměrně vysoký přirozený přírůstek, avšak přelidnění jen relativní. Správní systém si jednoduše nedovedl poradit s přerozdělením obyvatelstva.³³ Osoba, která chtěla přesun absolvovat, musela disponovat nějakým kapitálem, a to hned z dvojího důvodu. Tím prvním byla nutnost zaplatit za cestu, druhým pak požadavek americké legislativy na držbu určité hotovosti při vstupu na americkou půdu.³⁴ Nejenom pro českou emigraci, platí, že vystěhovalci nebývali ti nejchudší. Daleko spíše se jednalo o lidi, kteří ztratili vyhlídky na hospodářský či společenský vzestup ve své domovině a potřebovali začít znovu. Většina opouštěla domovy těsně před trvalým zhoršením životní úrovně. Bylo

---

³¹ J. KOŘALKA – K. KOŘALKOVÁ, Základní tendence, 38-39.

³² J. VACULÍK, České menšiny, s. 16.

³³ J. KOŘALKA – K. KOŘALKOVÁ, Základní tendence, s. 33.

³⁴ J. VACULÍK, České menšiny, s. 269.

poměrně častým jevem, že doma prodali svůj veškerý majetek a zpřetrhaly mnoho vazeb.³⁵

U české emigrace do USA zpočátku převažují zemědělci, zpravidla směřující do oblasti Středozápadu a Texasu. To je dáno stále ještě převládajícím agrárním způsobem života a hlavně velice příznivými cenami pozemků v těchto oblastech. Centrem se zde pro ně stalo město St. Louis (stát Missouri).³⁶

Teprve od 80. let 19. století začalo u Čechů převládat stěhování do měst. Do USA začínají přicházet mladí nádeníci, tovaryši a řemeslníci, kteří soustředěně osidlují městské aglomerace jako Chicago (Illinois), New York, Cleveland (Ohio), Baltimore (Maryland), kam je láká zaměstnání ve velkých průmyslových podnicích zabývajících se například textilnictvím (Chicago) či hutnictvím (Cleveland). Tomáš Čapek ve svých pamětech například uvedl, že až 90 % české populace v New Yorku živilo doutníkaření. To byla velice náročná a zdraví velmi škodlivá práce, neboť se odehrávala v domácím prostředí, které vytrvale zamořovala. Rozvinulo se zde hned několik úspěšných společností, které samy vysílali agenty do Čech, aby zde dělníky najímaly. Mezi nejznámější firmy v tomto odvětví patřily Kerbs & Spiess či Bondy & Lederer.³⁷ Tuto vrstvu také zanedlouho doplňuje vrstva obchodnická. Na přelomu století je poměr českým venkovským, a tedy převážně zemědělským, osídlením a osazením městským přibližně rovnocenný. Ve 20. století již převládá výlučně městské obyvatelstvo.³⁸ Mezi další typické čechoamerické průmyslové obory lze zařadit perleťářství, výrobu pian a mnohé další jemné mechanické práce.³⁹

Postupem času se dočkáváme i přílivu lidí z vyšších sfér společnosti. Ti se do USA stěhují převážně až po přelomu století a stávají se stále významnější složkou námi sledovaného proudu emigrace. Například v roce 1923 registrujeme v Chicagu, centru českého živlu, již 1165 specialistů (lékaři, advokáti), dále

---

³⁵ J. KOŘALKA – K. KOŘALKOVÁ, *Základní tendence*, s. 34.

³⁶ J. VACULÍK, *České menšiny*, s. 271.

³⁷ T. ČAPEK, *Moje Amerika*, s. 64-65.

³⁸ J. VACULÍK, *České menšiny*, s. 271-272.

³⁹ J. E. SALABA VOJAN, *Česko-americké epištoly*, s. 38.

pak rovněž asi 610 obecních úředníků a zřízců, které rozhodně nemůžeme počítat k nádenické vrstvě.⁴⁰

Doposud jsem nezmínil, jak se vlastně samotná cesta do USA odehrávala. Obyvatel českých zemí se primárně musel dostat do Prahy. Cesta dále pokračovala přes Podmokly a Drážďany zpravidla do jednoho ze dvou německých přístavů, Hamburku nebo Brém. Odtud vyplouvala pravidelná paroplavební linka, kterou zajišťovala newyorsko-brémská společnost pro plavbu paroloděmi, do New Yorku. Cestující si také mohli zvolit plavbu plachetnicemi, ty byly ovšem oproti parou poháněným lodím mnohem pomalejší, přestože se většinou dali pořídit za stejnou cenu. Plavba parolodí tehdy trvala zhruba 2-3 týdny, kdežto plachetnicím cesta trvala často i kolem tří měsíců.⁴¹ Co se týče hmotného zajištění cestujících, po čase se zaběhl osvědčený postup, co si s sebou do Nového světa vzít. Inspirací mu mohl třeba již zmiňovaný leták *Americký přistěhovalec*, jenž doporučoval prodat všechn majetek a s sebou vzít jen prádlo, šatstvo, obuv, dokumenty a peníze (ty navíc přeměněny na směny). Jednalo se o generacemi osvědčený postup.⁴²

A jak se vlastně k českému imigrantovy stavěla americká veřejnost? Odpověď je, že vlastně poměrně shovívavě. Češi sice v USA nenabýli takové významu jako například Němci, Švédové či přistěhovanci z Britských ostrovů, ale ve srovnání s ostatními východními národy byli přijímáni vesměs pozitivně. Jistý americký novinář vyslovil po vydání jedné z Čapkových knih dotaz, proč ještě Češi za dobu své přítomnosti v USA nedali nové vlasti nikoho skutečně celonárodního významu jako některá ostatní evropská etnika. Čapek, dle mého názoru, velice prozíravě argumentoval: „*Bodejť by si staří před Američany a přistěhovanci ze svobodných zemí Skandinávie, Anglie a Francie nepočínali ustrašeně, zakřiklé! Tak je Rakousko vychovalo. Poslouchat a hubu držet! Zakřikování se dědilo a přenášelo z pokolení na pokolení.*“⁴³

Američané sice odsuzovali českou zálibu v hospodském vysedávání a vlivu této činnosti na jejich další vývoj, avšak některé jejich vlastnosti vyzdvihovali.

---

⁴⁰ J. VACULÍK, České menšiny, s. 282.

⁴¹ Tamtéž, s. 269.

⁴² Tamtéž, s. 271.

⁴³ T. ČAPEK, Moje Amerika, s. 119.

Velice kladně byl hodnocen český náboženský liberalismus, u Čechů se údajně vyskytující se v největší míře ze všech Slovanů. Američané rovněž oceňovali Čechy jako vzorné dárce vždy, když bylo třeba přispět na některé bohabojné účely.⁴⁴

2.4. Související legislativa

Považuji za nutné zmínit se o aspektech zákonů, které vybraným způsobem regulovaly podobu našeho emigračního fenoménu, ať se již jedná o zákony platné v habsburské monarchii či o legislativu americkou. Soudobí čeští imigranti se velice obávali toho, že by se měl příliv jejich spoluobčanů z domoviny zastavit, a tak s napětím očekávali každou změnu těchto regulí. Často to bylo komentováno slovy: „*Beztoho, až sem přestanou jezdit lidé z Čech, bude konec.*“⁴⁵

Již bylo zmíněno, že početně významná emigrace z Čech do USA zesílila až následkem revolučního roku 1848, i když mnohem spíše až po roce 1857, kdy jí teprve byl vtisknut právně platný ráz. V tu dobu se jednalo ovšem o čin spíše byrokratický, neboť stát v počátcích odlivu obyvatel nevykazoval žádnou aktivitu, která by jej měla jakýmkoliv způsobem korigovat. To se postupem času měnilo, protože si státní aparát začal uvědomovat ztráty, které odliv přinesl.⁴⁶ Tento stav později komentoval například Albín Bráf, zeť Františka Ladislava Riegera, český národohospodář a politik těmito slovy: „Co je dnes Čechů ve Vídni, co jich žije v tzv. uzavřeném území, co se jich odstěhovalo do Ameriky! ... je to svědectví naší bídy, našeho trudného stavu, když český člověk na území českém se neuživí a musí jít do cizích služeb. My si pozdě uvědomujeme s hořem i úzkostí, že nedovedeme českého člověka na vlastní půdě uživiti.“⁴⁷

Rozlišovalo se, zdali dotyčný člověk vykázal záměr o trvalé vystěhování, nebo pokud jeho tendence opustit vlast byla jen dočasná. Oba způsoby byly možné, avšak zvolil-li si někdo ten první, po čase ztratil rakouské občanství, bez něhož nebyl případný návrat již možný. To se dalo ještě obejít na základě výslovného

---

⁴⁴ T. ČAPEK, *Moje Amerika*, s. 126.

⁴⁵ J. E. SALABA VOJAN, *Česko-americké epištoly*, s. 31.

⁴⁶ J. VACULÍK, *České menšiny*, s. 15.

⁴⁷ Tamtéž, s. 277.

povolení od zastupitelských úřadů v cizině, ale ty zpravidla v těchto případech nevykazovaly mnoho benevolence. V případě pouze dočasného přesunu do cizí země obdržel žadatel cestovní pas, a to buď jednoletý nebo tříletý.⁴⁸

Ani získání povolení ovšem automaticky neznamenalo, že se jedinec do USA legálně dostane. Kromě již zmíněného určitého množství kapitálu při sobě, pouštěly na svoje území Spojené státy pouze osoby zdravé a schopné práce, které se mohly samostatně žít, přičemž odmítaly starší 60 let, děti bez rodičů do 13 let, vdovy a neprovdané matky.⁴⁹

K přijetí potřeboval každý vystěhovalec přistěhovalecké vízum, o něž se žádal americký konzulát. Žádost musela být doložena vysvědčením zachovalosti, vojenským vysvědčením u mužů, oddací listem, lékařským vysvědčením a dvěma fotografiemi.⁵⁰ Všechna tato nařízení byla z americké strany kontrolována Přistěhovaleckým úřadem, založeným v roce 1905.⁵¹

Již poměrně vysoký absolutní stav českého etnika ve Spojených státech na počátku 20. století vedl k vytvoření Adresáře Čechů ve Spojených státech severoamerických. Konkrétně se tomu tak stalo v roce 1913. Adresář plnil hned dvojí funkci. Za prvé seznamoval nové imigranty s platnou legislativou v USA a znovu proklamoval hodnoty jako tělesnou čilost, schopnost, slušný zevnějšek a další, již zmíněné, které byly bezpodmínečné pro vstup na americké území. Za druhé poskytoval přehled o všech důležitých osobách, kontaktech a podával i přehled o nejvýznamnějších českých osadách v zemi.⁵² O popsání výskytu obyvatelstva českého původu po území Spojených států amerických se pokoušelo mnoho autorů, a to již mnohem dříve. Příkladem může být Tomáš Čapek ve svém díle *The Cech Community of New York*.⁵³

Skutečně zásadní změnu učinily v procesu české emigrace do USA kvótové zákony. Ty byly reakcí na ohromný příliv přistěhovalců z Evropy v období po první světové válce. Stavby imigrantů překročily únosné meze a v kombinaci s narůstající mírou kriminality u určitých skupin vyvolaly v reakcích americké

---

⁴⁸ J. VACULÍK, *České menšiny*, s. 16.

⁴⁹ Tamtéž, s. 18.

⁵⁰ Tamtéž, s. 282.

⁵¹ J. E. SALABA VOJAN, s. 32.

⁵² J. VACULÍK, *České menšiny*, s. 277-278.

⁵³ T. ČAPEK, *The Cech Community of New York*, New York 1921, s. 14-19.

veřejnosti nevoli, na níž musela vláda reagovat. Sněmovna reprezentantů USA prosadila v roce 1921 usnesení stanovující roční přistěhovaleckou kvótu 3 % ze stavu daného etnika na americkém území v roce 1890. O tři roky později tuto kvótu ještě zpřísnila na pouhých 2 %. Přistoupíme-li ke konkrétním údajům, činila tedy v roce 1924 československá kvóta jenom 3 073 osob. Ta byla kvůli enormnímu zájmu naplněna již v lednu, načež musela vláda 2. února 1924 zakázat vydávání cestovních listin.⁵⁴ Příliv byl tedy značně omezen, avšak Češi odcházeli do zámoří nadále.

3. OBDOBÍ LET 1900-1920

3.1. Osobnosti působící na přelomu století

Bylo naznačeno, jakým způsobem probíhala migrace Čechů do USA. Zaměřil bych se nyní na období přelomu století, kdy právě tento směr migrace kulminoval. Mezi lety 1850-1890 se do USA vystěhovalo na 170 000 Čechů⁵⁵, přičemž v roce 1910 bylo registrováno v USA již 539 392 osob českého nebo moravského původu.⁵⁶ Jedná se tedy o značný nárůst. Kdybychom se zaměřili na náboženské složení této skupiny obyvatel, zjišťujeme, že přes 50 % české populace v USA tvořili volnomyšlenkáři, přes 40 % bylo katolíky a na protestanty připadalo více než 5 %.⁵⁷ Pro upřesnění, v potaz je bráno období v rozsahu několika let od roku 1900. Z jiného úhlu pohledu budou v této kapitole zmíněni krajané, kteří dosáhli vrcholu své americké působnosti během úřadování demokrata Grovera Clevelanda (1837-1908) v jeho druhém období (1893-1897), republikána Williama McKinleyho (1843-1901), v úřadu mezi lety 1897-1901 a hlavně pak během dvou po sobě následujících období (1901-1909), kdy prezidentský úřad v USA zastával republikán Theodore Roosevelt (1858-1919).⁵⁸

Období přelomu století bylo na význačné osobnosti českého původu plodné. V této době rovněž vzkvétal celý spolkový život českého etnika v USA. V roce

---

⁵⁴ J. VACULÍK, *České menšiny*, s. 280-281.

⁵⁵ Dagmar HÁJKOVÁ, *Naše česká věc*, Praha 2011, s. 9.

⁵⁶ Tamtéž, s. 11.

⁵⁷ Tamtéž, s. 21.

⁵⁸ G. B. TINDALL – D. E. SHI, *Dějiny USA*, s. 444-467.

1910 ve státě Illinois existovalo celkem 540 spolků. Z tohoto počtu jich 197 fungovalo v největším městě státu, Chicagu. Tyto necelé dvě stovky spolků si mohlo vykázat aktivy asi 17 500 000 dolarů a průměrným ročním nárůstem zisku 6,88 %. Chicago bylo centrem českého života ve Spojených státech amerických, a tak se nelze divit, že ze zmíněného počtu spolků ve městě jich 94 bylo českých. České spolky taky držely celou polovinu aktiv, tedy přibližně 8,75 milionu dolarů. Tento fakt zaručoval, že se Češi stali velice silnou finanční silou. I to byl důvod proč si přední illinoiská finanční společnost Building Association League of Illinois pro rok 1910 do svého čela zvolila Čecha, Franka G. Hájíčka.⁵⁹

Čeští přistěhovalci se vyznačovali vysokou gramotností.⁶⁰ Osob bez vzdělání mezi nimi bylo jen 1,33 %. Češi byli také charakterističtí poměrně vysokou mírou kvalifikovanosti. Z počtu 9591 přistěhovalců mezi lety 1902-1903 jich bylo jen 1609 nekvalifikovaných. Právě tyto vlastnosti je v očích amerických starousedlíků, spolu s jejich barvou kůže, stavěly mezi přijatelné přistěhovalce.⁶¹ Tyto hodnoty vyzdvihovala například i sociální pracovnice a filantropka Jane Addamsová, která uvedla, že s Čechy a Italy se jí spolupracovalo nejlépe, neboť si ze staré vlasti přivezli množství dobrých návyků. Mezi tyto návyky patřilo například nošení svátečního oblečení či navštěvování příbuzných. Tyto hodnoty se také mnohem déle udržovaly v zemědělských oblastech než ve městech. Našinci by se ovšem mohlo zdát, že dobré české mravy naopak upadají. Jako příklad lze uvést poznámku Tomáše Garrigua Masaryka ze své návštěvy Chicaga v roce 1902, který byl značně překvapen materialismem Čechů, kteří byli pohlceni vyděláváním peněz a neměli žádné další zájmy, což naopak svědčí o přejímání zvyků místních.⁶² Tento materialismus byl bezpochyby umožněn imperialismem podle evropského vzoru, jehož prvky začaly USA v 90. letech po částech přejímat. Přestože oficiální doktrína dále hlásala izolacionismus, existovaly zde i názory, podle nichž by se USA měly domoci zámořských držav. Tato zpočátku malá, leč rostoucí a hlasitá skupinka ovlivňovala veřejný úsudek. Mezi její nejvýznamnější představitele lze řadit senátora Alberta J. Beveridge z Indiany,

---

⁵⁹ J. E. SALABA VOJAN, *Česko-americké epištoly*, s. 129.

⁶⁰ Tomáš ČAPEK, *Bohemians under Hapsburg misrule*, New York 1915, s. 24.

⁶¹ D. HÁJKOVÁ, *Naše česká věc*, s. 10-14.

⁶² Tamtéž, s. 15.

Henryho Cabota Lodge z Massachusetts, kapitána Alfreda Thayer Mahan, a také budoucího prezidenta Theodora Roosevelta.⁶³

Mimo T. G. Masaryka trend zarážlivého materialismu českých přistěhovalců v USA komentoval i Tomáš Čapek. Ten se vyjádřil pomocí typicky amerického pojmu – selfmademanství. To rozděluje na dva druhy, a to kulturní a dolarové. Kulturní je pro něj mnohem hodnotnější než to dolarové, avšak to dolarové ve společnosti převažovalo.⁶⁴

T. G. Masaryk byl velice inspirativní osobností pro krajany. Naprostá většina obyvatel českého původu jej uznávala za nezpochybnitelnou vůdčí osobnost české inteligence. K tomu všemu přispělo, že žena T. G. Masaryka byla původem Američanka, a také že T. G. Masaryk na přelomu století několikrát USA navštívil. To, že ani T. G. Masarykovi se vždy vše nepovedlo dovést do úspěšného konce, dokumentuje vzpomínka Jaroslava Egona Salaby Vojana, českého žurnalisty a spisovatele, který ve svých Česko-amerických epištolách tvrdí, že se T. G. Masaryk slíbil, po své návštěvě v roce 1903, zasadit o vytvoření česko-americké společnosti, která by v Čechách seznamovala lid s činností jejich krajanů v USA a pomáhala vylepšovat vzájemné vztahy. Realizace tohoto projektu se však nekonala.⁶⁵

Přes všechny tyto znaky češství vlastně mezi Američany neexistovala jasná představa o Čěších a Čechách. Také jejich označování nebylo jednotné. Lze se setkat s několika výrazy pro Čechy jako Bohoes, Cheskey nebo Bootchkey. Často byli dokonce označováni jako Bohunks, což je složenina ze dvou anglických slov Bohemians a Hungarians. Nedůvěru mohl možná umocňovat i fakt, že pojem Bohemians navozoval představu bohémského života. Tyto nejasné představy o českém národu se vyskytovaly prakticky až do vzniku Československé republiky v roce 1918. Dokladem toho může být i zpráva Thomase L. Sidla, potomka českých imigrantů z Clevelandu, směřovaná T. G. Masarykovi, kde říká, jak špatné jsou představy amerických vzdělanců nejenom o Čěších, ale o všech národech rakousko-uherské monarchie.⁶⁶

---

⁶³ G. B. TINDALL – D. E. SHI, Dějiny USA, s. 144.

⁶⁴ T. ČAPEK, Moje Amerika, s. 125-126.

⁶⁵ J. E. SALABA VOJAN, Česko-americké epištoly, s. 115.

⁶⁶ D. HÁJKOVÁ, Naše česká věc, s. 12-13.

Naneštěstí, chápání Bohemian jako bohémského nebylo jediným špatným významem přisuzovaným tomuto slovu. Kromě Čecha a bohéma bylo pod označením Bohemian možno pochopit osobu cikánského původu. Toto vyjádření pochází z francouzštiny a bylo v průběhu staletí převzato i na britské ostrovy, a tedy následně do USA. Trojjednost pojmu byla vskutku kuriózní a asi se nemůžeme divit, že tehdejší, často dost nevalně informovaná americká společnost často chápala význam slova špatně. K tomu navíc rozhodně nepřispíval fakt, že nejoblíbenější Dvořákovou skladbou v USA byla ta s názvem *Když mne stará matka zpívat učivala* (Song my mother taught me), čtvrtá z jeho Cikánských melodií (Gipsy songs). Ani američtí reportéři si často neuvědomovali, že špatným pojmenováním mohou způsobit zmatky. V omažském *Sunday World Herald* například vyšla střešina s názvem *When a fellow is too lazy to work he becomes a bohemian*, jejíž název při nedostatečné informovanosti mohl být pro čtenáře vyloženě matoucí. Krajanský novinář Jaroslav Egon Salaba Vojan ve svých Česko-amerických epištolách nabádá k trpělivému vysvětlování, které je jedinou cestou, jak se těmto komplikacím vyhnout.⁶⁷

V tomto označení se navíc chybovalo i v oficiálních kruzích. Nesrovnalosti ve správném pojmenování českých záležitostí byly otištěny například i v publikaci s názvem *Dictionary of European and Other Immigrant Races or Peoples*, kde se stihlo sice něco opravit, na popud Aleše Hrdličky, ale zdaleka ne vše, a to kvůli již pokročilému stádiu vydání.⁶⁸

Přistěhovalí Češi nalézali uplatnění v nejrůznějších oblastech lidské činnosti. Na přelomu 19. a 20. století tomu nebylo jinak. Specifickou skupinu nám zde tvoří tzv. „osmačtyřicátníci“, tedy muži, kteří se aktivně zapojili do událostí revolučních let 1848 a 1849 a mnohokrát sami bojovali na barikádách v pražských ulicích a posléze byli nuceni opustit vlast, a zamířit často právě do Spojených států amerických.⁶⁹ Nejznámějším jménem, které do této skupiny patří, byl Vojta Náprstek. Ten emigroval brzy po ukončení bojů v roce 1848, neboť se chtěl vyhnout vládním perzekucím. V USA ale setrval pouze do roku 1857, a přestože

---

⁶⁷ J. E. SALABA VOJAN, Česko-americké epištoly, s. 74-77.

⁶⁸ Tamtéž, s. 97-98.

⁶⁹ Miloslav RECHCÍGL, Osudy našich osmačtyřicátníků v Americe, in: Češi v cizině 12, Praha 2004, s. 140-141.

se zásadní měrou zapříčinil o vznik českého národního tisku v USA⁷⁰, nespadá do období sledovaného touto prací.⁷¹ Byli však i tací, kteří zůstali.

František Korbel byl pravděpodobně druhým nejznámějším do USA emigrujícím osmačtyřicátníkem. Narodil se roku 1830 v Bechyni a jako osmnáctiletý se účastnil revoluce. Byl zde ale zatčen, ovšem podařilo se mu uprchnout. Po útěku zamířil přes Německo do New Yorku. V USA začal nedlouho po svém příjezdu podnikat. Rozvinul úspěšnou doutníkářskou činnost a rovněž obchodoval s cidrem a sekvojovým dřevem. Své zboží rozvážel po světě na lodi s názvem Bohemia. V roce 1903 se rozhodl pro návrat do vlasti a natrvalo se usídlil v Praze, kde roku 1920 skonal. Jeho významným počinem byl velký peněžitý dar v roce 1909, který umožnil vzniknutí České americké tiskové kanceláře.⁷²

Uchytit se ve Spojených státech amerických nebylo jednoduché. Obyvatelstvo českého původu navíc vykazovalo tendenci ihned po svém příjezdu do USA vyhledávat krajany a usazovat se v jejich blízkosti. To bezesporu bylo přirozené, avšak pro uchycení se v americké společnosti nevýhodné. Každý, kdo v USA chtěl něčeho významného dosáhnout, musel časem opustit prostředí českých čtvrtí. To však nutně neznamenalo vzdát se svého češství.⁷³

Dalším významným osmačtyřicátníkem, především pro americké prostředí, je James Taussig. Pražský rodák a absolvent zdejší univerzity byl rovněž členem studentských revolučních jednotek. Po porážce byl nucen uprchnout a usadil se v St. Louis. Aktivně se zapojil do amerického politického života, když otevřeně podporoval republikánskou stranu. Byl jedním z předkladatelů návrhu zákona na emancipaci černošského obyvatelstva prezidentu Abrahamu Lincolnovi (1809-1865, v úřadu 1861-1865). Po nějaké době se ovšem úplně stáhnul z politického prostředí, do smrti odmítal všechny nabídky úřadů a věnoval se výhradně advokátské praxi.⁷⁴

---

⁷⁰ M. REHCÍGL, *Postavy naší Ameriky*, Praha 2000, s. 136-137.

⁷¹ Tamtéž, s. 143.

⁷² Tamtéž, s. 141-142.

⁷³ J. E. SALABA VOJAN, *Česko-americké epištoly*, s. 12.

⁷⁴ M. REHCÍGL, *Postavy*, s. 140.

Ne možná známým, avšak možná o to významnějším byl další revolucionář, svitavský rodák Oswald Ottendorfer. Po porážce revoluce se koncem září 1850 vydal do USA. Sem dorazil 26. října bez jakékoliv znalosti jazyka a bez peněz. Přestože ovládal latinu, řečtinu, hebrejštinu a několik slovanských jazyků, angličtina mu byla prozatím cizí. Snažil se protlouci, kde se dalo, na čas byl, kupříkladu, zaměstnán v továrně na sodovku. Nakonec se stal novinářem. Po celý svůj život zůstal věrný německy psaným novinám Staats-Zeitung, kde se postupně vypracoval. Tento deník v pozdějších letech dosahoval nákladu 55 000 kusů. O. Ottendorfer se začal angažovat i politicky. V roce 1872 byl zvolen newyorským radním, v roce 1874 byl neúspěšným kandidátem na starostu New Yorku. Zemřel roku 1900 a téměř až do své smrti byl činný. Na svou vlast nezapomněl. Svým rodným Svitavám odkázal půl milionu dolarů, což byla značná suma peněz, a to na výstavbu veřejné knihovny.⁷⁵

Následující dva revolucionáře spojuje jejich boj proti otrokářství poté, co se rozhodli přesídlit za oceán. Hans Kudlich (1823-1917), rodák z Úvalna ve Slezsku, člen říšského sněmu ve Frankfurtu, kde se aktivně zasadil o zrušení poddanství. Při revolučních bojích byl téměř smrtelně zraněn. Nejprve emigroval do Švýcarska, kde vystudoval medicínu, poté se roku 1854 odstěhoval natrvalo do USA. Byl příznivcem republikánské strany a důrazným odpůrcem otrokářství. Dokonce proklamoval, že by svou dceru klidně dal černochovi, kdyby to byl slušný člověk. Přestože byl demokratického smýšlení, nikdy se neztotožnil s právem na určení malých slovanských národů a byl zastáncem zachování rakouské monarchie.⁷⁶ Druhou zajímavou osobností byl August Bondi. Narodil se v roce 1833, účastnil se tedy revoluce jako patnáctiletý. Následné postihy se nevyhnuly ani jemu, takže byl nucen emigrovat. Byl výrazně dobrodružné povahy, což se projevilo v tom, že se přidružil ke skupině známého abolicionisty Johnu Brownovi, s nímž se zúčastnil mnoho potyček s přívrženci otrokářství. Po celý život zůstal zaníceným liberalistou. Zemřel v roce 1907.⁷⁷

Pražští barikádníci samozřejmě nebyli jedinými, kteří se dokázali prosadit v americkém prostředí. Na přelomu století, zde rovněž působila skupinka čtyř

---

⁷⁵ M. RECHCÍGL, Postavy, s. 133-135.

⁷⁶ Týž, Osudy, s. 143.

⁷⁷ Tamtéž, s. 142.

žurnalistů, kteří se v nové domovině stali velice významnými činovníky, a to i přestože být redaktorem českého tisku v USA nebylo žádným vítězstvím z ekonomického hlediska, neboť redaktoři často pobírali méně než tiskařští sazeči.⁷⁸ Přesto se však pozice krajanůvých redaktorů zlepšovala, význačným bylo také založení Česko-Americké Tiskové Kanceláře v roce 1909. Krajanův žurnalistika toho, podle Salaby Vojana, také dělala mnohem více ve prospěch vzájemných vztahů s domovinou. Jako příklad nezájmu v Čechách uvádí návštěvu Sokola v USA v roce 1909, kdy se k této události vyjadřoval hojně takřka celý krajanův tisk, kdežto v Čechách to bylo jen nevalně zmíněno.⁷⁹

Prvním z význačných žurnalistů byl Karel Jonáš. Ten se narodil dne 30. října 1840 v Malešově u Kutné Hory. Do Ameriky se dostal na základě iniciace svého přítele Vojty Maška, který mu zaplatil cestu. Vojta Mašek v té době působil jako redaktor v novinách Slávie, vlastněných Františkem Kořízkem, který vycházel v Racine ve státě Wisconsin. A tam také směřovaly Jonášovy kroky. Zde se Karel Jonáš postupně vypracoval, až se stal dokonce spoluvlastníkem. Jonášovi také patřila přidružená tiskárna, která byla jednou z nejznámějších krajanůvých tiskáren v USA.⁸⁰ Popularita Slávie postupně rostla a tím rostla i popularita Jonášova. Naučil se velice dobře anglicky a stal se rovněž vyhledávaným řečníkem. V roce 1872 se zapojil do činnosti demokratické strany a do politiky naplno vstoupil o čtyři roky později, kdy se v Racinu stal radním. V roce 1880 se stal senátorem státu Wisconsin. Celkem dvakrát byl jmenován americkým konzulem v Praze, a to v letech 1885 a 1894. V obou případech jej však rakouské úřady odmítly uznat, což jej velice rmoutilo. Přesto však jeho činnost neustávala a stal se ve dvou po sobě jdoucích obdobích viceguvernérem Wisconsinu. Ke konci života trpěl psychickou nestabilitou. Dobrovolně ukončil svůj život výstřelem dne 15. ledna 1896.⁸¹

Druhým ze skupiny úspěšných žurnalistů přelomu století byl Edward Rosewater, rozený Rosenwasser. Ten se do Ameriky odstěhoval s rodiči, když mu bylo třináct, byl tedy již americkému prostředí mnohem více přivyklý. Aktivně zasáhl do americké občanské války na straně Unie, když působil jako vojenský

---

⁷⁸ T. ČAPEK, *Moje Amerika*, s. 131.

⁷⁹ J. E. SALABA VOJAN, *Česko-americké epištoly*, s. 101-112.

⁸⁰ M. RECHCÍGL, *Postavy*, s. 84.

⁸¹ Tamtéž, s. 140-142.

telegrafní zřízenec. Po válce nastoupil na krátký čas do lokálních novin *Omaha Daily Tribune*. Proslulými se však stal až jeho vlastní noviny s názvem *Bee*, později přejmenovány na *Omaha Bee*, které se s postupem času propracovaly až k nákladu 30 000 kusů denně, a to konkrétně v roce 1905. Neméně úspěšným se stal týdeník *Pokrok západu*, založený v roce 1871. V pozdějších fázích svého života se začal, stejně jako Karel Jonáš, angažovat také politicky. Roku 1892 vstoupil do Republikánského národního komitétu a v letech 1896, 1900 a 1902 byl členem jeho poradního sboru. Roku 1896 byl rovněž jmenován členem Federální mincovní komise. Za svůj život stihl zplodit celkem pět dětí, přičemž svým dvěma nejstarším synům, Viktorovi a Charlesovi, předal ke konci života vedení svých novin. Zemřel dne 30. srpna 1906.⁸²

Třetím v této skupině byl Jan Rosický. Rodák z Humpolce odcestoval do Ameriky ve svých 16 letech, neboť jeho rodiče zakoupili nevelkou farmu v okrese Grant ve státě Wisconsin. Několik let aktivně působil v Rosewaterově *Pokroku západu*, kde se stal stálým redaktorem. Vydával i vlastní tiskoviny jako časopisy *Květy americké*, *Osvěta americká* nebo *Hospodář*, který byl jeho nejuspěšnějším podnikem, a staly se největším českým rolnickým listem v USA. Největší Rosického zásluhou byla ovšem snaha o šíření české literatury. Vlastnil také tiskárnu, kde všechny publikace vznikaly.⁸³ Vedl své vlastní české knihkupectví a zasadil se o zřizování českých knihoven, jejichž inventář sám financoval. Velice aktivní byl také v aktivitách Sokola, o němž se ještě zmíníme v kapitolách věnované odboji. Spoluzakládal také Západo-českou podporující jednotu, tedy spolek podporující nové české imigranty. Zemřel dne 12. dubna 1910 a na Český národní hřbitov omažský se s ním přišlo rozloučit značné množství přátel a známých.⁸⁴

Posledním ze čtveřice významných žurnalistů českého původu v USA působících na přelomu 19. a 20. století byl Lev Palda, který je také pokládán za otce českého socialismu v Americe. V USA, kam se přistěhoval v roce 1867, zpočátku kočoval z místa na místo. Natrvalo zakotvil až v roce 1870 v Chicagu, kde se stal redaktorem *Národních novin*. Své články od počátku prosycoval

---

⁸² M. RECHCÍGL, *Postavy* s. 143-144.

⁸³ T. ČAPEK, *Moje Amerika*, s. 84.

⁸⁴ Tamtéž, s. 148-149.

socialistickými myšlenkami. Avšak tuto pozici byl donucen opustit jen o pár let později a to kvůli zdravotním problémům. V roce 1874 založil vlastní noviny, které pojmenoval *Dělnické listy*, které se staly hlavním plátkem českých socialistů v Americe. Po celou tuto dobu jej tížily finanční problémy, které ustaly až v roce 1879, kdy se i s rodinou přestěhoval do Cedar Rapids. Tam založil prosperující doutníkařské podnikání. Lev Palda zemřel 9. června.⁸⁵

V této době také byl v Čechách vydáván slavný Ottův slovník naučný. Ten byl vzorovým příkladem vzájemné nekomunikace mezi Čechy a krajanskou komunitou v USA. Z více než 27 tisíc stran je české větvi v USA, čítající tehdy asi osminu národa, věnováno pouze 10 stran. Na těch se navíc podílely tři osobnosti, které svým významem nelze řadit do prvních pozic pomyslného žebříčku. Byli jimi Pavel Albieri, spisovatel z Chicaga, Alois Klein, katolický farář z Brainard a Josef Očenášek, rovněž pastor. O zařazení příspěvků do slovníku mohli autoři, alespoň co se Čechoameričanů týče, určitě jiná, mnohem proslulejší jména.⁸⁶

Češi v žurnalistice vynikali. Mezi slovanskými národy jim na území USA patřilo dokonce druhé místo v počtu vydávaných periodikách, hned po Rusích.⁸⁷ V tomto období ale působili rovněž muži, jejichž povolání bylo zcela odlišné. Byly knězi. Josef Hessoun se narodil dne 8. srpna 1830 ve Vrčovicích u Záhoří v Čechách. Vystudoval filozofii v Českých Budějovicích a posléze katolický seminář a následkem toho byl 31. července 1853 vysvěcen na kněze. V roce 1865 přijal pozvání monsignora Josefa Melchra, který si mu stěžoval na absenci česky hovořícího faráře ve St. Louis, ve státě Missouri. Po svém příjezdu do USA se J. Hessoun ujal vedení farnosti a kostela sv. Nepomuka, jenž byl nejstarším českým kostelem v Americe. Ten byl roku 1870 přestaven z malého dřevěného kostelíku na novogotický chrám, a přestože bouře v roce 1896 jej výrazně poničila, díky neúnavné práci Hessounově se zde katolické obřady brzy obnovily. Pro svoji laskavost si vysloužil přezdívku „Saintlouiský tatíček“. Působil rovněž v týdeníku *Katolické noviny* a založil svůj vlastní časopis, který pojmenoval *Hlas*. J. Hessoun se stal jedním ze zakladatelů První katolické unie, sjednocující podpůrné spolky, a

---

⁸⁵ M. RECHCÍGL, *Postavy*, s. 154-157.

⁸⁶ J. E. SALABA VOJAN, *Česko-americké epištoly*, s. 119-120.

⁸⁷ T. ČAPEK, *Bohemia*, s. 25.

to v roce 1877. Svými farníky byl obdivován a milován, čehož si povšiml i papež Lev XIII., který jej povýšil na papežského preláta a udělil mu titul monsignora. Josef Hessoun zemřel roku 1906. Byl po něm pojmenován český sirotčinec ve Fentonu v Missouri.⁸⁸ Ve svých pamětech vzpomíná již několikrát zmíněný spisovatel českého původu Tomáš Čapek, kterému ještě bude věnováno samostatné místo, také na faráře Vincenta Píska, který se zasadil o výstavbu kostela Jana Husi na 74. ulici v New Yorku. Tímto činem se, stejně jako Josef Hessoun, podílel na rozvoji katolické části české emigrace v USA.⁸⁹

Další zástupce českého kněžského stavu v USA byl vyznání pro Čechy poněkud netradičního, judaismu. Isaac Mayer Wise, narozen 20. března v Lomničce u Chebu, bývá někdy označován jako tvůrce moderního amerického judaismu. Rabínem se rozhodl stát již ve dvanácti letech a byl žákem Aarona Kornfelda či Samuela Freunda. Zkoušky opravňující jej vykonávat bohoslužby složil ve svých 23 letech. Kvůli svým velmi pokrokovým názorům byl nucen emigrovat, což se událo v roce 1846. Zde se nejprve stal rabínem v Albany, státě New York, od roku 1853 pak v Cincinnati, ve státě Ohio. Napsal nespočet publikací o židovství a moderní společnosti a ve své době byl pravděpodobně nejvýraznější osobností v této oblasti v celých Spojených státech amerických. Byla po něm dokonce pojmenována americká válečná loď. Zemřel 26. března 1900.⁹⁰

Čeští krajané v USA byli rovněž úspěšní v uměleckých kruzích. Příkladem může být herečka českého původu Fanny Janauschek, která se jako první herečka z českých zemí dokázala prosadit v Novém Světě. Její původní jméno znělo Františka Magdalena Janoušková. Narodila se 20. června 1830 v Praze. Od malička se u ní projevovaly umělecké sklony, velice schopná byla například ve hře na piano. Věnovala se i baletu, ale její talent se skutečně projevil až v dramatu. Od šestnácti let se stala představitelkou hlavních rolí v pražských divadlech. Avšak brzy nato odešla do zahraničí. Působila v Německu, Rakousku nebo Rusku. V USA poprvé vystoupila v představení Medea dne 9. října 1867 a ve Spojených státech amerických zůstala až do roku 1874, než se vrátila zpět do

---

⁸⁸ M. RECHCÍGL, Postavy, s. 64-67.

⁸⁹ T. ČAPEK, Moje Amerika, s. 229-230.

⁹⁰ M. RECHCÍGL, Postavy, s. 88-90.

Evropy. V roce 1880 se do USA vrátila již natrvalo. S přibývajícimi roky její sláva postupně klesala, i tak ovšem stihнула ztvárnit několik výrazných rolí, například v melodramatu *The Great Diamond Robbery* v sezoně 1895-96. V roce 1900 jí poprvé selhalo srdce a o 4 roky později umírá.⁹¹

Jednoznačně nejvýznamnější a světově nejproslulejší osobností českého původu v Americe působící na přelomu 19. a 20. století byl hudební skladatel Antonín Dvořák. Narodil se dne 8. září 1841 v Nelahozevsi nad Vltavou v domě řezníka. V roce 1891 přijal místo na newyorské Národní konzervatoři hudby, které mu nabídla mecenáška a prezidentka tohoto ústavu paní Jeanette Thurberová. Nabídla mu 15 000 dolarů ročně, což bylo asi 35 000 zlatých. S přihlédnutím k faktu, že jeho plat v Praze činil do té doby asi 1 200 zlatých ročně, se jednalo o plat královský. Do New Yorku přijel v září 1892 se svou ženou a dvěma ze šesti dětí a prakticky vzápětí si město velice oblíbil. Avšak, nezvykl si na vše, dlouho mu prý vadilo: „*Kluci na ulicích a pak policajti – a opilé ajryšky na ulicích, to sou věci, co mě zlobí, ale člověk všemu od- a přivykne.*“⁹² Rodina bydlela v prostém bytě na Manhattanu na 327 West 17th Street. Rád chodíval na procházky do Central Parku a pozorovat veliké zaoceánské lodě do doků. Z jeho americké tvorby je samozřejmě nejznámější symfonie *Z Nového světa*. Ale složil zde i mnoho menších děl, které se dají zařadit do tohoto vrcholného období Dvořákovy tvorby. Koncertování v ohromných newyorských prostorech mu však činilo značné obtíže psychického charakteru.⁹³ Dvořákovi se často stýskalo po domovině, a tak se do ní několikrát vrátil a konečně i natrvalo, a to v roce 1895. Antonín Dvořák v Čechách i zemřel. Stalo se tak dne 1. května 1904 v Praze. Ve Spojených státech amerických navázal i několik kontaktů s ostatními českými krajany. Byl dobrým přítelem Jana Rosického a jeho prostřednictvím se znal například i se spisovatelem Tomášem Čapkem.⁹⁴ Dodnes je nejhranějším klasickým skladatelem v USA.⁹⁵

Čeští krajané ve Spojených státech amerických vynikli rovněž v profesi, která sice nemá s uměním příliš společného, ovšem pro zachování lidského života je

---

⁹¹ M. RECHCÍGL, *Postavy*, s. 231-233.

⁹² J. E. SALABA VOJAN, *Česko-americké epištoly*, s. 68.

⁹³ Tamtéž, s. 67.

⁹⁴ T. ČAPEK, *Moje Amerika*, s. 69-75.

⁹⁵ M. RECHCÍGL, *Postavy*, s. 199-201.

mnohem podstatnější. Jedná se o profesi lékařskou. Šimon Pollak, domažlický rodák, přicestoval do USA v roce 1838 ve svých dvaceti čtyřech letech. Ve Vídni předtím vystudoval jak všeobecnou medicínu, tak i chirurgii a porodnictví a byl vzdělaný prakticky ve všech lékařských oborech. V USA zpočátku působil jako praktický lékař ve městech na jihu, jako bylo New Orleans, Nashville či Louisville. Po americké občanské válce, kdy působil u americké zdravotní služby, se usídlil v St. Louis, kde také roku 1903 zemřel. Je pokládán za jednoho z průkopníků oftalmologie.⁹⁶ V této době také vznikl rod lékařů českého původu, jehož zakladatelem byl Josef Lewi. Do USA se dostal v roce 1848, neboť byl účastníkem revolučního hnutí a natrvalo se usadil v Albany ve státě New York. Mimo svoji lékařskou profesi byl také členem redakční rady novin *New York Tribune* a přispíval do časopisů *The American Israelite*, *Argus* či *Morning Express*. Zajímavostí je, že se osobně znal se všemi americkými prezidenty od Abrahama Lincolna po Jamese Abrama Garfielda. Dva jeho synové Maurice Josef a William Grant, se stali prominentními newyorskými lékaři a řada jeho vnuků také. Josef Lewi zemřel v prosinci 1897 v Albany.⁹⁷

Z výčtu několika osobností je patrné, že se čeští krajané uplatňovali na americkém území již od počátku přistěhovalectví. České široké veřejnosti je pravděpodobně znám osud Antonína Dvořáka, výše jsem však zmínil několik osobností, které by jistě byly také hodny zapamatování. Pro český národ daleko plodnějšími se ovšem stali až členové generace následující, bezprostředně reagující na vyhlášení ultimáta Srbsku Rakousko-Uherskem dne 23. 7. 1914 kdy začala První světová válka.

3.2. Aktivity spojené se vznikem Československého státu

Odezva na evropské události byla okamžitá. Krajané v USA věděli, že musí konat. První impulz k aktivitě vznikl mezi českými návštěvníky Matasovy restaurace v Chicagu, a to pouhé 2 dny po vyhlášení srbského ultimáta, tedy 25. července 1914. Na popud Jaromíra Rudolfa Pšenky, tajemníka česko-americké tiskové kanceláře, vzniknuvší v roce 1909 a informující krajany v USA o dění

---

⁹⁶ M. RECHCÍGL, *Postavy*, s. 319.

⁹⁷ Tamtéž, s. 320-321.

v českých zemích⁹⁸, byla svolána poradní schůze krajanů. Ta se odehrála v Plzeňském pavilonu v Chicagu. Hned následujícího dne se konala manifestace českých, slovenských, srbských a chorvatských krajanů. Toto shromáždění, zahájené Jamesem F. Štěpinou, Masarykovým korespondentem,⁹⁹ dalo vzniknout Česko-slovanskému pomocnému výboru, který de facto zahájil odbojovou činnost v USA uspořádáním první sbírky.¹⁰⁰ Podle odhadů žil v roce 1914 v USA asi 1 milion obyvatel českého nebo slovenského původu, nebo odtud pocházel alespoň jeden z rodičů. Většina z nich žila ve velkých městech o velikosti minimálně 250 000 obyvatel.¹⁰¹

Pro krajany v USA bylo typické, že se velmi zajímali o dění v Čechách. Ve svých pamětech se k tomu vyjádřil i Emanuel Viktor Voska: „*Česká emigrace za hranicemi nemající možnost podílet se na politickém životě českém jinak, než schůzkami, na nichž mluveno a debatováno bylo o všem, co se kolem země české dělo – daleko bedlivěji a pečlivěji zaznamenávala pochod událostí, které se dotýkaly budoucího osudu Rakousko-Uherska... Válka prověřila jejich vztah k původní vlasti i vlastní identitu.*“¹⁰²

Chicago bylo sice prvním, ne však jediným místem, kde se začalo prakticky ihned pracovat. V New Yorku se 20. srpna 1914 sešli členové Svazu svobodomyšlných. Jednalo se o sdružení seskupené kolem časopisu *Česká volná myšlenka v Americe*. Výsledkem této schůze bylo svolání, zveřejněné 22. srpna, které jako první nějakým způsobem definovalo odbojovou činnost. Členové si předsevzali celkem šest primárních úkolů: 1) podporovat akce na osamostatnění staré vlasti, 2) podporovat hmotně válkou ochuzené a hladovějící krajany, 3) navázat styky se všemi spolky českými ve Spojených státech, 4) usilovat o zřízení ústředny, která by práce řídila, 5) navázat styky s Národní radou v Chicagu ve příčině budoucího programu, 6) vydat sběrací listiny a odbývat schůze nejméně jednou týdně. Posléze, konkrétně 5. září 1914, se v Národní budově v New Yorku konala veřejná schůze krajanů, kde byl zvolen 25členný výbor. Již do 11. září

---

⁹⁸ František HANZLÍK, Američtí krajané a vznik Československa, Čas. Časopis Masarykova demokratického hnutí 89, 2010, s. 16.

⁹⁹ Tomáš GARRIGUE MASARYK, Světová revoluce za války a ve válce 1914 – 1918, Praha 2005, s. 23.

¹⁰⁰ Václav VONDRÁŠEK – František HANZLÍK, Krajané v USA a vznik ČSR v dokumentech a fotografiích, Praha 2008, s. 13.

¹⁰¹ D. HÁJKOVÁ, Naše česká věc, s. 11.

¹⁰² Tamtéž, s. 30.

1914 se spolku podařilo nashromáždit 2 287 dolarů. Asi nejdůležitějším aktem bylo ovšem faktické uznání Tomáše Garrigua Masaryka jediným vůdcem odboje, což následně přijala naprostá většina odbojových skupin v USA. Koncem října bylo Masarykovi odesláno prvních 5 000 dolarů.¹⁰³

Svobodomyslní představovali vůdčí majoritu ve společnosti českých krajanů. Ve své Světové revoluci to komentoval i T. G. Masaryk: „*V Americe vedoucí část našich lidí byla svobodomyslná; politicky to byl starý liberalismus let šedesátých, který se v americké izolaci udržoval, a působila Amerika svou demokracií a svými institucemi. Toto svobodomyslnictví se tu i tam klonilo k socialismu a k anarchismu; ovšem k socialismu po způsobu americkém. Proti svobodomyslným stáli katolíci a protestanté (tito méně příkře).*“¹⁰⁴

Krajané si rychle uvědomili, že k odboji je nutná jediná a jednotná organizace, která je navíc musí veřejně zastupovat.¹⁰⁵ J. R. Pšenka, tentokrát však z podnětu Josefa Tvrzického, svolal dne 25. srpna 1914 schůzi do Školy Vojty Náprstka. Součástí schůze mimo otázek hmotné pomoci byla také volná diskuze ohledně českého krajanického sjednocení. Zde byl tedy předložen návrh na vytvoření Českého národního sdružení, které se postupně mělo stát nejdůležitější složkou českého odboje v USA.¹⁰⁶ Sdružení si hned na počátku stanovila dvě základní osy, kterými by se měla jeho pomoc ubírat, a to politickou a pomocnou. Politická podpora se měla soustředit na sběr peněz na pomoc národních vůdců v Evropě, kdežto pod pomocnou činností si můžeme představit podporu vdov, sirotků a rodin politicky pronásledovaných činovníků odboje.¹⁰⁷

Oficiální vyjádření činnosti Českého národního sdružení bylo zaneseno do jeho stanov a znělo: „Odbočka politické organizace československého lidu mimo vlast v cizině žijícího.“ Do jejího čela byl zvolen chicagský lékař Ludvík Fischer. Tajemníkem se stal Karel Vinklárek, který byl však vzápětí vystřídán Aloisem J. Melicharem. Ten však dlouho ve své funkci nevydržel a byl nahrazen Jaroslavem Egonem Salabou-Vojanem. I toho ale čekal podobný osud a nakonec byl

---

¹⁰³ V. VONDRÁŠEK – F. HANZLÍK, Krajané, s. 16.

¹⁰⁴ T. G. MASARYK, Světová revoluce, s. 67.

¹⁰⁵ D. HÁJKOVÁ, Naše česká věc, s. 39.

¹⁰⁶ V. VONDRÁŠEK – F. HANZLÍK, Krajané, s. 13

¹⁰⁷ D. HÁJKOVÁ, Naše česká věc, s. 39-40.

tajemníkem jmenován Josef Tvrzický, který setrval na svém místě až do konce války.¹⁰⁸

České Národní Sdružení nadále rozšiřovalo svoji působnost prakticky po celých Spojených státech amerických a to vždy pod názvem České národní sdružení, odbočka x-ská (Bohemian National Alliance, X-branch). Sídlo bylo ustanoveno v Chicagu a oficiálně byla vyhlášena podpora zahraničním vůdcům v čele s Tomášem Garrigue Masarykem,¹⁰⁹ i když důkazy o přímém spojení s nimi byly členům přímo předloženy až na schůzi Českého Národního Sdružení v březnu 1915.¹¹⁰ Významným bylo rovněž založení periodika *The American Monthly*, v čele s Jaroslavem Zmrhalem, jež mělo šířit informace o snahách odboje.¹¹¹ Primárním cílem sdružení byl získat co nejvíce sympatizantů a vytvoření účinné propagandy. V roce 1915 fungovalo 28 odboček, sdružující 70 000 krajanů, v roce 1917 již 180 odboček, v nichž bylo členy na 120 000 krajanů.¹¹²

Impuls k zahájení odbojové činnosti v USA ovšem dal i sám T. G. Masaryk. Ještě za svého pobytu v Praze v roce 1914 pověřil Viktora Emanuela Vosku sběrem finančního fondu a přenosem interních zpráv do Londýna a dále do USA.¹¹³ V. E. Voska svůj úkol splnil na výbornou. Jeho další, pro odboj velice záslužná činnost, bude ještě zmíněna. T. G. Masaryk měl v Americe mnoho známých ještě z předválečných dob. Především to byl důvod, proč byla hned od počátku bezproblémově uznávána pařížská Národní rada, což se projevovalo jak finanční pomocí, tak i v projevech oficiálních institucí jako Sokol či České Národní Sdružení.¹¹⁴

Reakce sokolských jednot rozhodně nezůstala pozadu. Brzy po vypuknutí války byl utvořen Slovanský sokolský svaz, sdružující české, slovenské, slovinské a chorvatské jednoty. Činnost započala již v září 1914 a úsilí bylo zaměřeno především na pomoc vdovám a sirotkům po padlých vojácích.¹¹⁵

---

¹⁰⁸ D. HÁJKOVÁ, Naše česká věc, s. 40-41.

¹⁰⁹ Tamtéž, s. 42.

¹¹⁰ V. VONDRÁŠEK – F. HANZLÍK, Naši krajané, s. 20.

¹¹¹ D. HÁJKOVÁ, Naše česká věc, s. 42.

¹¹² Tamtéž, s. 44.

¹¹³ T. G. MASARYK, Světová revoluce, s. 16.

¹¹⁴ Tamtéž, Světová revoluce, s. 70.

¹¹⁵ V. VONDRÁŠEK – F. HANZLÍK, Krajané, s. 17.

Pravou podstatou krajanského odboje v USA nebyla, jak už bylo naznačeno, pomoc vojenská, i když i ta sehrála svoji roli, ale právě především pomoc finanční a propagandistická. Vůdčí osobnosti odboje si uvědomovali, že je potřeba přesvědčit hlavní představitele velmocí, že je pro ně Československo v budoucím uspořádání Evropy žádoucím elementem.

Hlavními zdroji Českého národního sdružení byly bazary, kulturní akce, přednášky, prodej tiskovin a podobné. Nezanedbatelnou položkou byly rovněž členské příspěvky (symbolický 1 dolar ročně) a namátkové příspěvky. Za příspěvky 5 dolarů a výše získávali členové diplomy od malíře Františka Francla.¹¹⁶ Pro příklad, odbočka v New Yorku na přelomu roků 1916 a 1917 uspořádala bazar, jehož celkový zisk byl 22 262 dolarů.¹¹⁷ V mnoha případech ale bazary takovýchto vysokých zisků nedosahovaly.

České Národní Sdružení pořádáním těchto akcí prakticky reagovalo na dopis od T. G. Masaryka ze dne 26. května 1915, ve kterém byla předložena žádost na finanční podporu odboje: *„Moje práce zde, to není jinak možné, stojí mnoho peněz, ale veliký náš cíl nedá se dosáhnout bez obětí. A nebudou obětovány jen peníze – již i životy, a mnohé byly položeny a budou. Prosím tudíž ještě jednou formálně slavné Sdružení, abyste mně slíbenou podporu co nejdříve dali a ovšem musím ihned dodat, abyste byli připraveni na vyšší obnos než jen 50 000 dolarů.“*¹¹⁸ Pro T. G. Masaryka byly podle početnosti a důležitosti nejdůležitější „kolonie“, jak on sám osídlení krajanů v cizině nazývá, právě v USA, a také v Rusku, které ale bylo důležité mnohem více přítomností legií než finanční podporou.¹¹⁹

Průběžným shrnutím finanční stránky odboje se stal dopis Edvarda Beneše z Paříže, zaslaný dne 14. května 1916 ústředí Českého Národního Sdružení. Předznamenává, že se dopis nesmí dostat do nepovolanych rukou a doporučuje jej spálit ihned po přečtení. E. Beneš do dopisu nastiňuje organizaci celého hnutí, výpis dosavadních úspěchů a hlavně přidává konstatování, že *„celá naše věc je*

---

¹¹⁶ V. VONDRÁŠEK – F. HANZLÍK, *Krajané*, s. 53.

¹¹⁷ Tamtéž, s. 66.

¹¹⁸ Tamtéž, s. 35-36.

¹¹⁹ T. G. MASARYK, *Světová revoluce*, s. 68.

jen otázkou peněz“, čímž je opět potvrzena vedoucí úloha krajanécké aktivity v USA ve smyslu financování odboje.¹²⁰

Podpora odboje nebyla uskutečňována pouze ve formě výběru peněz, svou roli sehrálo i střežení materiálu. V tomto oboru činnosti vynikali především menší a pomocné spolky či spolky ženské. Mezi nejvýznamnější z nich patřily ženské pomocné sbory Včelky či Priadky¹²¹ nebo společnostmi jako byla například Národně sociálně vzdělávací beseda J. V. Frič. Ta byla založena v květnu 1907 v Chicagu stoupenci národně sociální strany. Mezi její nejvýznamnější členy patřili právě J. F. Štěpina či J. Tvrzický. Během první světové války se zaměřila především na pomoc českým zajatcům, kterým bylo zasláno více než 40 000 knih, kalendářů, brožur a dalších materiálů, na 90 000 čísel amerických časopisů, téměř 7 000 dopisů a lístků, 36 beden šatstva, prádla a obuvi a 14 beden tabáku. Pomoc směřovala do 230 míst v Rusku, 52 míst v Srbsku a dále do Řecka, Francie, Itálie a dalších zemí. Rovněž byl zprostředkován kontakt s rodinami pro asi 1 600 zajatců.¹²²

Celková bilance financí určená T. G. Masarykovi na podporu odboje je naštěstí známá, neboť Masaryk si vedl vyúčtování. Během let 1914 a 1915 obdržel na rozvoj své činnosti celkem 37 871 dolarů. V roce 1916 to bylo již 71 185 dolarů. Do konce dubna 1917 se jednalo o částku 82 391 dolarů, pak T. G. Masaryk odjel do Ruska a výběr peněz od něj převzal Edvard Beneš. Dle Masarykova odhadu vybral E. Beneš, do opětovného převzetí finančního fondu T. G. Masarykem, na začátku května 1918, asi 300 000 dolarů, načež pak sám ještě vybral 483 438 dolarů. K tomu nutno připočít dalších 200 000 dolarů od Slováků, které přišli ovšem až v době, kdy už byl T. G. Masaryk jmenován prezidentem. Konečný příjem prvního odboje z USA tedy činil přibližně 1 174 885 dolarů.¹²³

Jak již bylo zmíněno, druhou, neméně významnou, složkou odboje byla propagandistická činnost. V té sice americká kolonie nehrála tak významnou roli jako v otázce finanční, avšak i v USA bylo zapotřebí přesvědčit autority i veřejné

---

¹²⁰ V. VONDRÁŠEK – F. HANZLÍK, *Krajané*, s. 48-51.

¹²¹ *Tamtéž*, s. 53.

¹²² *Tamtéž*, s. 40-42.

¹²³ T. G. MASARYK, *Světová revoluce*, s. 74.

mínění k tomu, aby vyjádřily podporu nově vznikajícímu československému státu. Čeští krajané v květnu 1915 žádali T. G. Masaryka, aby přijel osobně do Ameriky podpořit získávání prostředků a vlivu, ten jim však na to odvětil: „*Já nemohu k Vám, ani nikdo jiný, máme tu mnoho práce, a je nás zatím málo.*“ načež však poslal vzkaz do Prahy: „*Pošlete okamžitě někoho do Ameriky. Amerika musí být získána.*“ Edvard Beneš se tedy obrátil na svého bratra Vojtu, který posléze koncem července 1915 opustil domovinu.¹²⁴

Vojta Beneš dorazil do New Yorku v polovině srpna 1915. Jeho přítomnost výrazně napomohla nárůstu odboček Českého národního sdružení. Svou činnost ovšem mohl začít až po odchodu svého bratra do Paříže, a to kvůli obavě z perzekucí. Tento někdejší učitel a školský inspektor se stal vůdčím představitelem agitátorské činnosti Českého národního sdružení v USA, což bylo ostatně následně potvrzeno jako dodatek v dopisu jeho bratra Edvarda z května 1916. V roce 1916 podniknul Vojta Beneš rozsáhlé přednáškové turné po USA. Jeho turné si získává podporu všech hlavních představitelů odboje. Na jednotlivé přednášky České národní sdružení zvalo plakáty, na nichž stálo: „*Hrůza vládne v Čechách – Beneš o ní bude mluvit. Co nikde nebylo vytištěno, o čem šeptalo se jen mezi zasvěcenými osobami, dozvíme se v pondělí.*“¹²⁵

Nástroji propagandy se staly především tiskoviny v nejrůznějších formách (knihy, noviny, pamflety, brožury, letáky, plakáty, pohlednice, atd.) a mluvené přednášky předních osobností odboje. Ty byly uskutečňovány nejen zmiňovaným Vojtou Benešem, nýbrž i třeba Jaroslavem Tvrzickým či Emanuelem Voskou a dalšími.¹²⁶ Tištěnou formou byli krajané v USA informováni především prostřednictvím Tiskové kanceláře Českého národního sdružení. Nejvýznamnějšími autory v tomto ohledu byli Karel Pergler, který se postupem času stal klíčovou osobností odboje, a také Jaroslav Zmrhal. Proslulými se staly hlavně Perglerovy brožury *Bohemia-s claim to independence, Bohemian hopes and aspirations, The Bohemians in present crisis*. Rovněž bylo vydáno i 20 000 brožur od T. G. Masaryka jako například *Slavs aminy nations, How Austria, Austrain terrorism*. Výsledkem této propagační akce, která kombinovala

---

¹²⁴ V. VONDRÁŠEK – F. HANZLÍK, Krajané, s. 35.

¹²⁵ Tamtéž, s. 36.

¹²⁶ D. HÁJKOVÁ, Naše česká věc, s. 57.

desetitisíce nákladů nejrůznějších tiskovin a přes 500 přednášek po USA v roce 1916, byl ohromný vzrůst iniciativy českých krajanů v pomoci své evropské vlasti, který se zásadně projevil v nárůstu počtu odboček ČNS zhruba o 70-80 a členů v nich registrovaných o více než 35 000.¹²⁷

Vedle Tiskové kanceláře ČNS působila také Kancelář pro zprávy o české věci v tisku americkém. Ta dvakrát měsíčně zpracovávala přehledy o důležitých událostech v habsburské monarchii, s důrazem na české země. Ty byly následně vydávány v angličtině ve formě bulletinu v nákladu přibližně 500 kusů a předkládány veřejnosti. Vydávání bulletinu bylo řízeno Jaroslavem Smetánkou. Ten navíc i sám vydával časopis *Bohemian Review*. Kancelář bulletinu byla rovněž pověřena vydávání *Zpravodaje*, který informoval o práci Českého Národního Sdružení a vycházel jednou měsíčně.¹²⁸ Význačná byla i činnost grafika a ilustrátora Vojtěcha Preissiga, který byl autorem slavných náborových plakátů pro československé legie, diplomů pro významné dárce a jiných předmětů výtvarného charakteru.¹²⁹

Karel Pergler se mimořádně zasloužil o povznesení Čechů, respektive Čechoslováků, v očích americký politiků a veřejnosti. Pro odboj klíčovou se stalo jeho působení ve Washingtonu. Od 25. do 26. února 1916 se zde konalo veřejné slyšení zahraničního výboru Senátu, na kterém K. Pergler vystoupil jako zástupce ČNS. Na tomto slyšení předložil pádné argumenty ve prospěch osamostatnění Čechů a Slováků a následně odpovídal na otázky přítomných zákonodárců. Celý obsah tohoto vystoupení byl posléze vydán ve formě brožury a zveřejněn v americkém tisku, což bylo K. Perglerovi velkou poctou a byl následně zván na zasedání zákonodárných sborů států jako Texas, Nebraska, Iowa a Massachusetts.¹³⁰ K. Perglerovi se podařilo několik senátorů získat na svoji stranu. Prvně se tak stalo v roce 1917, kdy se mu za pomoci Adoplha J. Sabatha, senátora Illinois, rovněž Čechoameričana, podařilo přimět Wiliama S. Kenyona, senátora za stát Iowa, aby dne 25. května 1917 společně podali první návrh o uznání samostatných Čech po válce. Hlasování o tomto návrhu se sice nikdy neuskutečnilo, ale i tak se jednalo o značné politické vítězství. Svou podporu

---

¹²⁷ V. VONDRÁŠEK – F. HANZLÍK, *Naši Krajané*, s. 29.

¹²⁸ Tamtéž, s. 30.

¹²⁹ F. HANZLÍK, *Američtí krajané*, s. 19.

¹³⁰ V. VONDRÁŠEK – F. HANZLÍK, *Naši krajané*, s. 35.

českým snahám následně vyjádřil i bývalý prezident Theodore Roosevelt, kterému se vidina samostatného československého státu v poválečné Evropě velmi zamlouvala. Za tento úspěch si K. Pergler získal uznání mnoha lidí, včetně například Milana Rastislava Štefánika, který do USA přicestoval v témže roce.¹³¹

Podobná situace se měla opakovat prakticky přesně za rok, kdy senátor za Utah William H. King učinil týž požadavek 29. června. Návrh sice znovu nebyl úspěšný, ale agitátorům se podařilo alespoň prosadit rozšíření novely přistěhovaleckého zákona umožňující našim legionářům, stejně jako dobrovolníkům americkým, vstoupivším do spojeneckých vojsk, nerušený návrat do Spojených států amerických.¹³²

Dalším významným milníkem pro odboj se stalo spojení amerických Čechů a Slováků. K tomu došlo, i přestože spolu oba spolky před válkou nijak nespolupracovaly. Vedoucím spolkem Slováků byla Slovenská liga, založená v roce 1907. Klíčovou se stala konference trvající od 22. do 23. října v Bohemian National Hall v Clevelandu, která do dějin vešla jako tzv. Clevelandská dohoda. Na tomto setkání byla podepsána dohoda obou národů, jejímž cílem byla nezávislost českých zemí a Slovenska, a to ve spojení českých a slovenských území ve federativní svazek s úplnou autonomií Slovenska. Za České Národní Sdružení se pod dohodu podepsali Josef Martínek, Tony Novotný, Josef Tvrzický a V. E. Voska. Své podpisy připojili také činovníci Slovenské ligy, v čele s jejím předsedou a asi nejvýznamnější osobností slovenského odboje v USA Albertem Mamateyem, jehož následovali Ivan Daxner, Štefan Osuský, Ján Pankuch a Ivan Bielek.¹³³

Postupem času se k odboji přidali také američtí katolíci českého původu. Ti si dne 6. února 1917 založili svůj Národní svaz českých katolíků v Americe. Za svůj primární cíl si určili samostatnost českých zemí a jejich spojení se Slovenskem. Sídlo svazu bylo v Chicagu, náplň činnosti charitativní i propagandistická. Mezi předáky svazu patřili Innocent Kestl, Jan Straka, Jan F. Novotný, František W.

---

¹³¹ D. Hájková, Naše česká věc, s. 93-94.

¹³² T. G. MASARYK, Světová revoluce, s. 176.

¹³³ D. HÁJKOVÁ, Naše česká věc, s. 72-75.

Jehlička. Hlubší spolupráci s ČNS navázali až po vyhlášení války USA Německu. Veškerou svoji činnost vedli pod oficiálním heslem: „Ruce k dílu!“¹³⁴

T. G. Masaryk ve svých pamětech zdůrazňuje zpětně získání amerického prezidenta W. Wilsona na stranu protirakouskou, což je asi pochopitelné. Woodrow Wilson dne 7. listopadu 1916 obhájil svou funkci, načež se 21. 12. obrátil na válčící národy s dodatkem možného míru. V jeho poselství bylo zdůrazněno právo malých národů na sebeurčení a byl zde také nastíněn vznik Společnosti národů. Když ale posléze vyšlo najevo, že Němci zahájili tajné mírové rozhovory již v létě 1916, bylo právě W. Wilsonem a ostatními státy Dohody deklarováno, že: „Čechoslováci mají být jak Poláci, Italové, Slované, Rumuni od cizího panství osvobozeni.“ O přímé jmenování Čechoslováků se zasloužil Edvard Beneš a bylo to oslavováno jako výtečný počin.¹³⁵ Nutno podotknout, že České Národní Sdružení od počátku zdůrazňovalo loajalitu k americké vládě a jejímu prezidentu a to v nesčetném počtu memorand, telegramů a dopisů.¹³⁶ Několik z nich vypracoval také Tomáš Čapek a vedle prezidenta W. Wilsona ve svých pamětech oceňuje činnost dvou amerických politiků George Haven Putnama a Gilberta M. Hitchcocka, kteří prý se prý úpěnlivě zasazovali o českou věc.¹³⁷

Podmínky pro rozvoj snah se výrazně zlepšily po vyhlášení války USA Německu dne 6. dubna 1917 a Rakousko-Uhersku 7. prosince 1917,¹³⁸ přičemž již v předvečer vstupu USA bylo České Národní Sdružení reálnou politickou silou, jež byla schopna komunikovat s vrchními politickými autoritami země.¹³⁹ Existovaly ale i elementy, které činnosti českých krajanů nepřály. Mezi problémové patřilo zejména působení německé propagandy. Němců žilo v USA asi 8 milionů, tedy několikanásobně více než Čechů a Slováků. Způsobovali potíže i americké vládě. Nakonec se však i toto úskalí podařilo vesměs překonat.¹⁴⁰

---

¹³⁴ D. HÁJKOVÁ, Naše česká věc, s. 76.

¹³⁵ T. G. MASARYK, Světová revoluce, s. 101.

¹³⁶ D. HÁJKOVÁ, Naše česká věc, s. 45.

¹³⁷ T. ČAPEK, Moje Amerika, s. 204-218.

¹³⁸ V. VONDRÁŠEK – F. HANZLÍK, Naši krajané, s. 70.

¹³⁹ D. HÁJKOVÁ, Naše česká věc, s. 82.

¹⁴⁰ F. HANZLÍK, Američtí krajané, s. 17.

Češi i Slováci v USA si postupem času uvědomili potřebu koordinace mediální a propagandistické kampaně. Tato nutnost byla vyřešena založením Slovanské tiskové kanceláře (Slav Press Bureau) v květnu 1917, se sídlem v New Yorku. Do čela byli postaveni Karel Pergler za Čechy a Gejza H. Míka za Slováky. Oba národy do začátku přispěly částkou 2 000 dolarů. Tato kancelář byla 9. ledna 1918 přesunuta do Washingtonu, kde měla mít blíže k vrcholným politickým představitelům. V tomto období byla rovněž uzavřena dohoda mezi Českým národním sdružením a Slovenskou ligou o otevření nové, tentokrát Česko-Slovenské tiskové kanceláře, která měla hlavně informovat americká ministerstva a zbytek vládního aparátu, že Češi nejsou Rakušani, a rovněž o loajalitě, poctivosti a spolehlivosti československého lidu. Ta se usadila v New Yorku a řízena byla národnostně rovnoměrnou radou, poměrem 5:5, v čele s Aloisem Koukolem.¹⁴¹

Jinou, ne možná tak výraznou, ale přesto velice zajímavou a podstatnou součástí odboje byla špionážní činnost. Ta byla vedena V. E. Voskou, který je označován za otce české špionáže. V. E. Voska byl, jak již bylo zmíněno, pověřen v roce 1914 odnosem informací z Evropy, což se mu povedlo, načež s činností nepřestal a nadále pronášel zprávy oběma směry. Jeho klíčovým spolupracovníkem a zdrojem byl František Kopecký, pracovník rakousko-uherského konzulátu v New Yorku, který denně podstupoval ohromné riziko a vynášel odtud důležité dokumenty. Ohromující je, že nikdy nebyl dopaden. V. E. Voskovi se postupně podařilo vytvořit dokonale pracující síť, jejíž největší stav čítal 85 mužů. Její členové nikdy nezradili. Pozoruhodné je, že V. E. Voska až do roku 1916 celou síť financoval ze svých prostředků, až do zásahu T. G. Masaryka, který domluvil financování špionáže britskou vládou, kterou síť V. E. Vosky zásobovala nepřeborným množstvím informací.¹⁴² Voskova organizace se zasloužila o odhalení mnoha cizích agentů, jmenovitě například amerického žurnalisty Francise J. Archibalda či německého vyslance Johanna Heinricha von Bernstoffa. Díky této činnosti se V. E. Voska stal velmi váženým člověkem a nakonec mu dokonce byla udělena výsada vydávat československé pasy, které byly uznávány dohodovými státy. Emanuel Voska se také zapřičinil o otevření

---

¹⁴¹ D. HÁJKOVÁ, Naše česká věc, s. 92-96.

¹⁴² Tamtéž, s. 62-65.

newyorského přístavu anglickým ozbrojeným lodím, v době, kdy USA ještě nebyly ve válce. Ke konci války byl V. E. Voska důvěrníkem jak vysokého armádního plukovníka House, tak i samotného prezidenta W. Wilsona.¹⁴³

Do výčtu různých součástí odbojové činnosti je nutno zařadit také samotnou mobilizaci jednotek. Ta sice nebyla v USA tak důležitá a početná, jako například v Rusku, přesto musí být zmíněna. V červnu 1917 přicestoval do USA Milan Rastislav Štefánik. Ten na krajauské konferenci, za účasti členů Českého Národního Sdružení, Slovenské lify a svazu katolíků, tedy nejvýznamnějších odbojových uskupení, seznámil obecnost s plány Československé národní rady v Paříži na vytvoření armády. Odkazující na husitství a podobné, chtěl apelovat na muže krajany, aby činem přispěli ke svržení „hohenzollernských a habsburských katů.“¹⁴⁴ Motivací pro vznik armády byl Štefánikem zdůrazňovaný dekret francouzského prezidenta Raymonda Poincarého, který povoloval vznik armády na francouzském území a navíc jím vyjednaný souhlas americké vlády, kterým USA umožňovaly dobrovolníkům, kteří nepodléhali odvodní povinnosti ve Spojených státech amerických, vstoupit do československých legií.¹⁴⁵ Nadále však chyběl výkonný orgán, který by organizaci armády zaštiťoval.

Ten se ovšem podařilo vytvořit v únoru 1918, kdy se společně Českému Národnímu Sdružení, Slovenské lize a Národnímu svazu českých katolíků v Americe podařilo založit odbočku Československé národní rady v Americe po vzoru Československé národní rady v Paříži. Byla složena ze čtyř odborů. První z nich, odbor politický, dostal na starosti Karel Pergler. Stykem s veřejností byl pověřen výbor pod vedením Gejzy H. Míky, vojenská sekce fungovala pod záštitou Františka Xavera Kopeckého a vše zastřešoval organizační výbor pod vedením Ludvíka Fishera, Alberta Mamateye a Innocenta Kestla. Jednomyslně přijatým programem této organizace byl vznik samostatného státu, tvořeného Čechy, Moravou, Slezskem a Slovenskem.¹⁴⁶

Vytvoření armády tedy již nebránilo. Tímto aktem také mělo dojít naplnění myšlenky Tomáše Garrigua Masaryka, který zastával názor, že bez vlastního

---

¹⁴³ T. G. MASARYK, Světová revoluce, s. 200-203.

¹⁴⁴ V. VONDRÁŠEK – F. HANZLÍK, Naši krajané, s. 72-73.

¹⁴⁵ F. HANZLÍK, Američtí krajané, s. 18.

¹⁴⁶ D. HÁJKOVÁ, Naše česká věc, s. 109-110.

vojska nemůže československý národ pomýšlet na národní suverenitu. Značná část úsilí Československé národní rady v Americe se od této doby zaměřila na získávání dobrovolníků pro vojenskou službu. Dobrovolníkem se mohli stát muži ve věku 18-45 let, ne však ti s americkým občanstvím, kterým bylo mezi 21 a 35 lety, kteří podléhali odvodové povinnosti americké armády. Vojenské služby byli rovněž zproštěni muži, kteří měli více než čtyři děti. K tomu byla zaručena materiální pomoc jejich rodinám, kterým byla měsíčně vyplácena podpora 14 dolarů za manželku a po 4 dolarech za každé nezletilé dítě. Muži, kteří se chtěli do armády přihlásit, museli nejprve vyplnit formuláře a následně se odebrat do New Yorku, kde po nahlášení se v kanceláři Vojenského odboru ČSNRA odcestovali do výcvikového tábora ve Stamfordu, ve státě Connecticut. Ten byl zřízen 8. dubna 1918 na pozemku amerického sochaře Gutzon-Borgluma, který svůj pozemek výboru pronajmul za symbolických 35 dolarů měsíčně. V táboře panovala přátelská atmosféra. Mužstvo i představení si zde tykali a navzájem se oslovovali „bratře.“ Tábor byl svěřen velení Zdeňka Fierlingera a Františka Píseckého. Do konce války odsud do Francie odplulo na 3 000 vojáků.¹⁴⁷

Vedle těchto dobrovolnických jednotek, podle amerických oficiálních údajů, bylo do armády USA zařazeno 30 218 Čechů a 12 186 Slováků narozených v Rakousko-Uhersku. Z tohoto počtu jich 30 000 bylo odesláno na frontu do Francie. Mimo to v americkém vojsku sloužilo přibližně 28 000 Čechů a Slováků narozených v Americe. V celkovém počtu se tedy dostáváme k hodnotě kolem 61 000 vojáků, kteří se přihlásili k českému původu, což bylo nejvíce ze všech přistěhovalých národů na území USA.¹⁴⁸

Vyvrcholením celé odbojářské činnosti v USA byl příjezd Tomáše Garriguea Masaryka na jaře 1918 v souvislosti s agitací u americké administrativy za konstituování samostatného československého státu. Jeho vrcholem se stalo uvítání tisíce krajanů dne 5. května 1918 na nádraží v Chicagu. Podobné přivítání mu připravili i o několik dní později v New Yorku. T. G. Masaryk podepsal dne 30. května v Pittsburghu s představiteli českých a slovenských krajanských organizací dohodu o společném státu. Následně byl ve Filadelfii zvolen prezidentem demokratického Sdružení malých střeoevropských a

---

¹⁴⁷ V. VONDRÁŠEK – F. HANZLÍK, *Krajané v USA*, s. 76-88.

¹⁴⁸ *Tamtéž*, s. 70.

jihoslovanských národů. Posléze, u kopie zvonu svobody, podepsal a vyhlásil jejich Deklaraci nezávislosti. Celkem čtyřikrát se setkal s prezidentem W. Wilsonem a domohl se uznání ČSNR jako vlády a spojence, a to konkrétně dne 3. září 1918.¹⁴⁹ Masarykova práce v USA se tedy velice dobře dařila. Osobně to připisoval velkému počtu krajanů s vlivným postavením, speciálně zdůrazňoval vliv Adolpha J. Sabbatha, krajanského senátora.¹⁵⁰ Kromě něho ve svých pamětech obdivoval píli a snaživost svých dvou krajanských sekretářů, jež mu byli přiděleni při jeho příjezdu. Konkrétně se jednalo o Charlese Perglera¹⁵¹, jehož význam již zmíněn byl, a také o Jaroslava Císaře, matematikovi vzdělaném v literatuře.¹⁵²

Téměř všechny Masarykovy názory padly v USA na „úrodnou půdu“, a to v tématech obecně rozporuplných. Kupříkladu T. G. Masaryk se stavěl pro rozluky státu a církve, po americkém vzoru. V českých zemích by tento názor zvedl vlnu nevole, avšak američtí katolíci ze zkušenosti chápali, že nezávislost církve na státu jí není nijak na škodu.¹⁵³

Dne 14. října 1918 byla ČSNR přetvořena v československou prozatímní vládu, což bylo možné jen uznáním všech dohodových mocností. V té době se ve Washingtonu konalo setkání Čechoslováků, na kterém byl, mimo jiné, jmenován velvyslancem ve Spojených státech amerických Charles Pergler.¹⁵⁴ Zde byla rovněž sepsána slavná Washingtonská deklarace, ačkoliv podepsaná až později v Paříži, která je pokládána za zakládající listinu poválečného československého státu.

Americká emigrace vykonala v době první světové války skutečně záslužnou činnost, která přímo vedla ke vzniku nezávislého Československa. T. G. Masaryk celý konflikt shrnul do těchto slov: *„Proti sobě stáli nejen Němci a Slované, nýbrž Němci a Západ, kultura německá a západní – Západ, zahrnující v sobě také Ameriku. Na německé straně stáli Maďaři a Turci (Bulhaři tolik neznamovali), a Němcům šlo o podmanění Evropy, Asie, Afriky, Světa starého; proti tomu se*

---

¹⁴⁹ F. HANZLÍK, Američtí krajané, s. 19-20.

¹⁵⁰ T. G. MASARYK, Světová revoluce, s. 173.

¹⁵¹ Tamtéž, s. 172.

¹⁵² Tamtéž, s. 186.

¹⁵³ Tamtéž, s. 174.

¹⁵⁴ Jan Blahoslav KOZÁK, T. G. Masaryk a Washingtonská deklarace v říjnu 1918, Praha 1968, s. 106.

*vzepřel ostatní svět, a po prvé Svět nový – Amerika – přispěl k neněmecké Evropě k odražení německého útoku. Z počátku Amerika byla sice neutrální, ale její sympatie byly s Francií a se Spojenci, a ona jim také hned dovozem surovin a zbraní pomáhala. Co se zpočátku vědět nemohlo – Amerika se nakonec zúčastnila války a k rozhodnutí valně přispěla.*¹⁵⁵

Symbolem Čechů a Slováků za národní osvobození i za svobodu a demokracii ve 20. století se stal Český národní hřbitov v Chicagu. Zde jsou pochováni nejen ti, kteří položili své životy během prvního celosvětového konfliktu, ale i ti, kteří byli ochotni obětovat své životy za zmíněné hodnoty v desetiletích následujících.¹⁵⁶ Jména jako Karel Pergler, Vojta Beneš, Josef Tvrzický, Emanuel Viktor Voska, Ludvík Fisher či Adolph J. Sabbath se velkou měrou zasloužila o československou národní nezávislost a neměla by být zapomenuta.

3.3. Ostatní občanské činnosti bezprostředně nespojené se vznikající československou státností

Lze jistě považovat za přirozené, že se lidé stejné národnosti v emigraci sdružují. Stejně tendence můžeme pozorovat i na počátku 20. století v USA, minimálně pokud mluvíme o české komunitě zde žijící. Odjezdem za oceán si celé generace řešily problémy, které by pro ně v jejich domovině nabyly skutečně reálné hrozby.¹⁵⁷ V tomto konkrétním případě počátky o oficiální spolčování sahají až hluboko k polovině 19. století.

V roce 1854 byl na území Spojených států amerických založen první Česko-Slovanský Podporující spolek. V následujícím desetiletí se nadále nesla v podobném duchu. Od 60. let lze datovat první ryze české spolky, Slovanské lípy, které se v té době začaly objevovat v centru českého obyvatelstva v USA, v Chicagu.¹⁵⁸

---

¹⁵⁵ T. G. MASARYK, Světová revoluce, s. 34-35.

¹⁵⁶ V. VONDRÁŠEK – F. HANZLÍK, Naši krajané, s. 3.

¹⁵⁷ D. HÁJKOVÁ, Naše česká věc, s. 8.

¹⁵⁸ F. HANZLÍK, Američtí krajané, s. 15-16.

Čeští přistěhovalci se od ostatních skupin lišili snahou o získání občanství a zapsáním do voličských seznamů. To byl jev mezi imigranty v USA vzácný.¹⁵⁹ Možná proto zůstávaly dlouho největšími spolky ty podpůrné, které se nesoustředili především na krajanský společenský život, ale jejich zájem byl mnohem více materiální a zaměřen na hmotnou pomoc jedincům a rodinám. Nejčastěji pomáhali v případě úmrtí či nemoci.¹⁶⁰ V Chicagu byla činnost pomocných spolků ještě umocněna. Zde existovaly takzvané Building and Loan Association, tedy záložné instituce pro nově příchozí, a tak bylo zaručeno, že tamní Češi neskončí někde v dělnických čtvrtích společně s ostatními etniky.¹⁶¹ Až následně byly zakládány náboženské nebo jiné spolky, zaměřeny dle politických a kulturních zájmů jednotlivců. Množství náboženských spolků vesměs reflektovalo konfesijní rozložení věřících. Nejvíce tedy bylo spolků volnomyšlenkářských. Následovaly spolky katolické a protestantské.¹⁶²

Mnoho Čechů bylo organizováno v sokolských jednotách. Zde panovalo rozdělení na Dělnický Sokol a Katolický Sokol. Sokolské župy patřily mezi přední tělovýchovné jednoty v zemi. K nejvýznamnějším patřily Národní jednota Sokolská, Dělnicko-americký Sokol z New Yorku a Fügner-Tyrš z Chicaga. Přestože byl Sokol konfesiálně rozdělen, všechny součásti zůstávaly v kontaktu a vzájemně spolupracovaly.¹⁶³

V roce 1907 byla založena Slovanská přistěhovalecká společnost. Jejím cílem byla pomoc nově příchozím se zabydlením. Součástí tohoto procesu bylo i uvedení do situace ohledně krajanských spolků, což bezpochyby jejich rozvoji také napomohlo. Jen v Chicagu fungovalo v této době na 500 českých spolků. Chicago této doby zažívalo nebývalý hospodářský rozvoj. Poskytovalo práci v oděvním, stavebním, železářském, dřevařském a potravinářském průmyslu. Doložena je zde i činnost tří českých pivovarů, českých škol, divadla a hudebního ústavu. V roce 1877 zde byl založen dokonce Český národní hřbitov. V roce 1910 žilo v Chicagu přibližně 110 000 Čechů a po Praze a Vídni se jednalo o třetí největší české město. Český živel byl koncentrován v oblasti Lawndale-Crawford,

---

¹⁵⁹ D. HÁJKOVÁ, Naše česká věc, s. 10.

¹⁶⁰ Tamtéž, s. 19.

¹⁶¹ J. E. SALABA VOJAN, Česko-americké epištoly, s. 39.

¹⁶² Tamtéž, s. 18-19.

¹⁶³ Tamtéž, s. 19.

mezi 22. a 26. ulicí, a to tak výrazně, že se tomuto území začalo přezdívat Česká Kalifornie.¹⁶⁴ Dalšími institucemi, které se ve své činnosti zaměřovaly na osudy českých krajanů, byl Národní výbor, založený v roce 1891 a rovněž také Česko-americká národní rada, vzniknuvší v roce 1910, jejíž činnost byla zaměřena především do oblasti vzdělávání.¹⁶⁵ Nadnárodní institucí, jež si vzala za úkol zamezit přehlížení slovanského živlu v USA, bylo Slovanské sdružení, které vzniklo 20. června 1904.¹⁶⁶ V českých krajanských enklávách bylo dokonce snažší si zakoupit domek v lokalitách velice poptávaných, jako například Long Island v New Yorku, než se v Praze vymanit z činžovních domů bočních ulic.¹⁶⁷

A právě české vzdělávání bylo nezbytnou podmínkou uchování české tradice. V roce 1910 byla založena Česko-americká matice školská. Jejím primárním cílem bylo zabránit odnárodňování a následné asimilaci českých dětí. Během svého prvního pobytu v USA se na rozvoji českého školství v USA podílel také, v souvislosti s odbojem zmiňovaný, Vojta Beneš. Byl tvůrcem české čítanky pro děti krajanů.¹⁶⁸ Pro účely české vzdělanosti byly budovány české školy. Do vypuknutí první světové války vzniklo jen v Chicagu 19 volnomyšlenkářských škol, přičemž mnohé další ještě existovaly v katolických osadách i v rámci jiných církví.¹⁶⁹

Druhou nezbytnou složkou pro udržení povědomí o české národní příslušnosti bylo vydávání českých periodik. Bylo řečeno, že prvním českým plátkem byly *Národní Noviny* Vojty Náprstka. Postupem času se asi nejvýznamnějším periodikem stala *Svornost*, založená Augustem Gerringerem.¹⁷⁰ Jako redaktor zde nějaký čas působil i Tomáš Čapek. Spolupracovníky mu zde byli František Boleslav Zdrůbek, Bertoš Bittner, Jan R. Jičínský či Josef Čermák. Sídlo *Svornosti* bylo v Chicagu na rohu Clintonské a Dvanácté ulice, což bylo v blízkosti českého osídlení.¹⁷¹ A. Gerringer byl tvůrcem i druhého velice významného týdeníku *Amerikán*, jenž v roce 1913 dosáhl nákladu 40 000 kusů.¹⁷²

---

¹⁶⁴ D. HÁJKOVÁ, Naše česká věc s. 22-23.

¹⁶⁵ F. HANZLÍK, Američtí krajané, s. 16.

¹⁶⁶ T. ČAPEK, Moje Amerika, s. 196-197.

¹⁶⁷ J. E. SALABA VOJAN, Česko-americké epištoly, s. 39.

¹⁶⁸ D. HÁJKOVÁ, Naše česká věc, s. 18.

¹⁶⁹ Tamtéž, s. 7.

¹⁷⁰ F. HANZLÍK, Američtí krajané, s. 15-16.

¹⁷¹ T. ČAPEK, Moje Amerika, s. 82-83.

¹⁷² D. HÁJKOVÁ, Naše česká věc, s. 22.

V roce 1911 zahájil svou činnost Svaz česko-amerických žurnalistů. Jeho ideou mělo být navázání kontaktu s žurnalisty doma a následná vzájemná spolupráce. Podle Tomáše Čapka měli právě výteční čeští redaktoři za oceánem a jejich působení být důvodem toho, že společnost krajanů v USA byla pro revoluci zralější než národ doma, a proto odehrála tak klíčovou roli v boji za svobodu a samostatnost.¹⁷³ Je nutné zmínit i působení spisovatelů, kteří se přičinili o rozvoj krajanské beletrie. Sem lze zařadit Františka Soukupa, Bertu Ženatého, Emila Sobotu, Alše Brože, Zdenku Foustkovou-Watsonovou nebo Jaroslava Koudelku.¹⁷⁴

Česká krajanská obec v USA byla v prvních dvaceti letech dvacátého století opravdu činným politickým a kulturním elementem. Slovy Tomáše Čapka: „*Kdyby bylo možno sestaviti přesnou rozvahu aktiv a pasiv našeho vystěhovalectví, ukázalo by se, že emigrace vyla dobrodiním pro nás i potomky. Šťastnou kapitolou rodičího se Československa. A velikým hospodářským ziskem Spojených států.*“¹⁷⁵ Následovalo 20 let míru.

4. Období 1921-1938

4.1. Vztahy ČSR a USA v meziválečném období

Po ukončení první světové války vyvstala otázka, jakým směrem se bude ubírat vzájemné působení Spojených států amerických a nově vzniknuvšího československého státu. Americké politické špičky započaly hlásat návrat zpět k izolacionismu a tato myšlenka se nakonec prosadila. Bezprostředně po skončení versailleských jednání poklesl zájem americké diplomacie o události ve střední Evropě. Návaznost byla patrná povětšinou jen v hospodářských a finančních vztazích.¹⁷⁶ Americký senát neratifikoval usnesení z Versailles, a to i přesto, že byla z části navržena americkým prezidentem Woodrowem Wilsonem. Neprošel

---

¹⁷³ D. HÁJKOVÁ, Naše česká věc, s. 22-23.

¹⁷⁴ T. ČAPEK, Moje Amerika, s. 119.

¹⁷⁵ Tamtéž, s. 259.

¹⁷⁶ Halina PARAFIANOWICZ, Vytváření obrazu Československé republiky v meziválečném období, in: Luďa KLUSÁKOVÁ (ed.), Obraz druhého v historické perspektivě. Tisk a historická beletrie při formování historického vědomí v 19. a 20. století, Praha 1997, s. 67-85, zde s. 68.

jím ani návrh na vytvoření Společnosti národů, a to kvůli rozporu americké legislativy ohledně zasahování Rady Společnosti Národů na území Spojených států amerických. Kromě toho, dominiím mocností byly přiřknuty také hlasy na zasedáních společnosti, což by Velké Británii zaručovalo šest hlasů, kdežto USA by stále mělo pouze jeden, a to nemohli američtí zákonodárci dopustit. Důsledkem opětovného návratu k izolacionismu byl trvalý válečný stav s bývalými centrálními mocnostmi, ve kterém USA setrvaly až do podepsání separátních mírových smluv v létě 1921.¹⁷⁷

Názor politických elit v ČSR na budování vztahů s USA byl naprosto opačný, což neulehčovalo situaci. Nově vzniklá vláda a diplomacie mladého československého státu se prakticky ihned snažila o navázání dobrých vztahů ke Spojeným státům americkým. Když nevyšla přímá jednání, obracely se československé orgány na organizace jako Červený kříž, YMCA, YMWA či American Relief Administration. Nezbytnou součástí propagace Československa v USA byla také činnost vyslanectví a konzulátů. K tomu všemu vypomáhali i krajané, kteří se ve svých projevech k veřejnosti snažili zvýšit prestiž své domoviny.¹⁷⁸

Velikým problémem stále trvajících přílivu obyvatel z českých zemí do USA se staly kvótové zákony. Podle amerického ministerstva obchodu žilo v roce 1920 ve Spojených státech amerických 335 330 Čechoslováků starších 21 let. Z nich pak 42 % bylo naturalizovaných.¹⁷⁹ Dne 19. května 1921 byl přijat zákon, kterým bylo nařízeno nadále do USA vpouštět pouze 3 % přistěhovalců z území, tehdy ještě neexistujícího Československa, kteří zde byli v roce 1910. Jednalo se o 14 261 osob. Omezení to tedy bylo vskutku drastické, neboť ještě ve fiskálním roce 1920-1921 odešlo z ČSR více než 40 tisíc osob. Toto opatření pak bylo ještě zpřísněno v roce 1924, když byla kvóta snížena na pouhých 2 %, a to z počtu obyvatel z českých zemí na území Spojených států amerických v roce 1890, což činila jen něco málo přes 3000 osob ročně.¹⁸⁰ Kvóty byly velmi rychle naplňovány a Češi a Slováci odcházeli do USA nadále. Jejich stopa je na

---

¹⁷⁷ Jaroslav VACULÍK, *Přehled světových dějin v letech 1917-1945*, Brno 2002, s. 106.

¹⁷⁸ H. PARAFIANOWICZ, *Vytváření obrazu*, s. 70-72.

¹⁷⁹ Jaroslav VACULÍK, *Nástin českých a slovenských přeshraničních migrací v meziválečném období*, Brno 2010, s. 95.

¹⁸⁰ Tamtéž, s. 96-97.

americkém území patrná i dnes. Ještě v roce 1998 bylo v chicagském telefonním seznamu zaneseno 195 Novaků, 26 Cermaků, 20 Cernych, 19 Novotnych, 12 Brozků, 11 Hajků atd.¹⁸¹

I přes pokles zájmu amerických státníků o ČSR byl československý stát mezi americkým obyvatelstvem relativně známým pojmem. Obecně byl považován za nejstabilnější, nejdemokratičtější a nejlépe rozvinutou část bývalého Rakousko-Uherska. To mu dokonce vyneslo přívlastky jako „kulturní centrum Slovanstva“, „jediná demokracie v regionu“, „země evropských Yankeeů“ nebo „evropská Kalifornie“.¹⁸²

Dvacátá léta byla synonymem pro poměrně zásadní obrat v imigrační politice Spojených států amerických. Ne každý Američan ovšem s těmito nařízeními souhlasil. Dne 26. září 1923 byla kupříkladu Svazem amerických bank přijata rezoluce, která protestovala proti omezením příchodu přistěhovalců z Evropy, jakožto výkonné a motivované pracovní síly. V rezoluci bylo požadováno, aby byl výběr nově ustanovován na základě způsobilosti daného člověka. Tato iniciativa ovšem nebyla vyslyšena a každý nový příchozí do USA si musel projít velice tvrdým přijetím na přistěhovalecké stanici na Ellis Islandu v newyorském přístavu.¹⁸³ Vyvrcholením imigrantské krize dvacátých se stal Černý čtvrtek, tedy krach na newyorské burze dne 24. října 1929. Průmyslová výroba USA se náhle ocitla na úrovni roku 1913, hodnoty zahraničního obchodu se dokonce rovnaly těm z roku 1905. Každý čtvrtý Američan tehdy přišel o práci a kolem jednoho milionu farmářů o svoji živnou půdu.¹⁸⁴

Úbytek nově příchozích se výrazně podepsal na české krajanské obci. Necelých 30 tisíc osob, které do USA z ČSR přišli za celé období 1919-1938, nebyl dostatečným doplněním. Oslaben byl zejména velice významný spolkový život. Mezi největší krajanské spolky působící v období mezi dvěma světovými válkami patřily Americká obec sokolská, Dělnické tělovýchovné jednotky, Národní svaz českých katolíků, Svaz svobodomyšlných a mnoho dalších. Největší úbytek ve svém stavu zaznamenaly zejména podpůrné spolky. Například

---

¹⁸¹ Ivan BROŽ, Čermák versus Al Capone, Praha 1998, s. 11.

¹⁸² H. PARAFIANOWICZ, Vytváření obrazu, s. 71-84.

¹⁸³ J. VACULÍK, Nástin, s. 97.

¹⁸⁴ I. BROŽ, Čermák, s. 155.

Československý podpůrný spolek ztratil mezi lety 1920 a 1930 více než 7 tisíc členů. Mnoho přistěhovalců této doby, zejména Moravanů, se usadilo v Texasu a dalších jižanských agrárních státech. Ještě na počátku 30. let 20. století zde děti českých přistěhovalců v některých osadách mluvily výhradně česky.¹⁸⁵

V zájmu upevnění vztahů mezi Československem a USA byl na jaře roku 1923 založen Československý výbor pro výchovné a kulturní styky s USA. Jeho předsedou byl zvolen Vilém Mathesisus. Mimo to bylo s americkými úřady jednáno rovněž o vzniku specializovaného Amerického ústavu pro kulturní a výchovnou spolupráci mezi Amerikou a Československem. Ten se měl stát významnou badatelskou institucí. Projekt se vyvíjel velice slibně, avšak plány na jeho otevření v roce 1925 nebyly schváleny. Nakonec ovšem přeci jen vznikl. Ústav byl slavnostně otevřen dne 29. dubna 1931. Za jeho zakladatele byl oficiálně označen Bohumil Němec. Mezi jeho aktivní korespondenty patřili Aleš Hrdlička, Edvard Beneš, Karel Čapek či Ivan Déer.¹⁸⁶ Od roku 1928 zastřešoval veškerý styk mezi krajany a jejich domovinou nově vzniklý Československý ústav zahraniční.¹⁸⁷

Pokud bylo řečeno, že zájem o dění v ČSR u americké veřejnosti poněkud upadal, je to bezesporu pravda, ovšem s jednou výjimkou. Od roku 1919 se začal v amerických vědeckých kruzích projevat zájem o problematiku slovanského světa, do kterého se Československo bezesporu počítalo. Významným propagátorem tohoto směru bádání se stal John Prince z University of Columbia v New Yorku, působící na tamní katedře slavistiky. Ve vztahu k československé národnosti se tento nárůst projevoval zejména rozšířením studia českého jazyka a literatury. O dva roky později byl zahájen program výměny vyučujících na univerzitách. Během následujících období tak do Prahy a Bratislavy zavítali kapacity jako Arthur J. Andrews, Henry C. McCrackenb, Paul Monroe, Albert Putney a mnoho dalších. O něco později se na oplátku vydalo množství studentů z Prahy na studijní pobyty v USA. Jejich tamní pobyt byl nejčastěji zprostředkováván Ústavem mezinárodní výchovy v New Yorku.¹⁸⁸

---

¹⁸⁵ I. BROŽ, Čermák, s. 100 – 101.

¹⁸⁶ H. PARAFIANOWICZ, Vytváření obrazu, s. 75-82.

¹⁸⁷ J. VACULÍK, Nástin, s. 6.

¹⁸⁸ H. PARAFIANOWICZ, Vytváření obrazu, s. 72.

Pro popularitu Československa v akademických kruzích byl nesmírným podnětem odkaz T. G. Masaryka. Díky své činnosti během první světové války byl v USA uctíván jako skutečná autorita. Dokonce si za svoji činnost vydobyl přízvisko „European peacemaker“. K popularizaci jeho činů i díla nezpochybnitelně přispěl také americký učenec belgického původu Charles Sarolea, a to svým dílem *President Masaryk and the Spirit of Abraham Lincoln*. Velice aktivním v šíření masarykovského odkazu byly také vyslanecké úřady ČSR ve Spojených státech amerických, zastupované především vyslancem Bedřichem Štěpánkem. Skutečně velkolepými se staly oslavy 10. výročí vzniku samostatného československého státu, které se zároveň staly mementem konce války. Hlavní oslava československého prvního odboje se odehrála dne 28. října v Memorial Hall ve Filadelfii. Korunovací obdivu americké veřejnosti k T. G. Masarykovi se stalo založení osady na Floridě, která dostala jméno Masaryktown.¹⁸⁹

Slovenská větev československého národa se v meziválečném období vyvíjela v odlišných tendencích než ta česká. Jestliže české spolky se v tomto období setkávaly spíše s úbytkem členů, slovenská společnost ve své kulturní úrovni naopak rostla. Spolky nabíraly nové členy, bylo založeno mnoho novin a časopisů. Prakticky celonárodní se v USA stala Slovenská liga. Mnoho členů nabyly i katolické jednoty. První katolická slovenská jednota vykazovala v těchto letech stav více než 60 000 příslušníků. První katolická slovenská ženská jednota si stabilně držela kolem 55 000 členů, což bylo obdivuhodné číslo na ryze ženský spolek. Mezi nejvýznamnější periodika patřily deníky *Ludový deník* z Chicaga a *Newoorský denník*, obdeníky *Slovák v Amerike* a *Slovenská obrana*. K těmto titulům bylo vydáváno mnoho dalších týdeníků, čtrnáctideníků a měsíčníků.¹⁹⁰

4.2. Významní krajané dvacátých a třicátých let 20. století

Období mezi první a druhou světovou válkou nepatřilo mezi kulturně nejvýznamnější v dějinách české krajské obce ve Spojených státech amerických. Přesto i v tomto období lze nalézt hned několik osobností, které díky svým schopnostem, odvaze a třeba i štěstí dokázaly proniknout do povědomí širší

---

¹⁸⁹ H. PARAFIANOWICZ, Vytváření obrazu, s. 74-83.

¹⁹⁰ J. VACULÍK, Nástin, s. 102.

americké veřejnosti a svázat svůj osud se svojí novou domovinou. To ovšem neznamenalo, že se museli své původní rodné země zřít. Amerika dala šanci všem, avšak lenoši nikdy neuspěli.¹⁹¹

V těchto časech se mohla česká krajanská obec ve Spojených státech amerických pyšnit hned dvěma významnými politiky, jejichž vliv dosáhl celonárodního významu. Prvním z nich byl Adolph J. Sabath, který byl již letmo zmíněn v kapitole zabývající se prvním odbojem. Tento muž židovského původu se narodil dne 4. dubna 1866 v Záboří u Písku. Pocházel z početné rodiny, která navíc nebyla dobře situovaná, a tak se rozhodl pro odchod do zámoří. O možnostech USA slyšel pouze z vyprávění, i tak se ale odhodlal k odchodu za oceán. Do Chicaga dorazil v roce 1881, tedy v pouhých patnácti letech. Začínal jakožto zaměstnanec v dřevařství či obuvnictví. Svůj volný čas věnoval studiu. Na univerzitě v Lake Forest získal v roce 1891 oprávnění k vykonávání advokátské praxe, kterou si otevřel již o dva roky později. Vstoupil do nezávislého občanského klubu, ze kterého se později vyvinula Demokratická politická organizace.

Adolph J. Sabath byl poprvé zvolen do poslanecké sněmovny amerického Kongresu v roce 1906. Na tomto místě vytrval až do své smrti v roce 1952. Dodnes je držitelem rekordu v konzistentním setrvání v jedné funkci uvnitř instituce Kongresu USA. Po sobě byl zvolen celkem třiadvacetkrát. Aktivně se účastnil mnoha krajanských setkání. Byl velmi činným členem Sokola v Chicagské části označované jako Plzeň.¹⁹² Mezi krajany však nalézal i politické konkurenty. Ve dvacátých a třicátých let patřil k jeho největším rivalům Antonín Čermák, druhý ze zmiňovaných vlivných českých krajanských politiků.¹⁹³

Sabathovo politické ladění se vyznačovalo velice progresivními postoji. Jako první ze všech poslanců sněmovny doporučil, v roce 1909, federální podporu výstavby dálnic a jejich podporu. Kromě toho se zasadil o růst platů federálních pracovníků a aktivně zasahoval v boji proti Německu a jeho spojencům v obou světových válkách. V roce 1917 dokonce předložil Kongresu rezoluci ke schválení vzniku nového samostatného československého státu. Aktivně

---

¹⁹¹ J. E. SALABA VOJAN, Česko-americké epištoly, s. 54-55.

¹⁹² M. RECHČÍGL, Postavy, s. 91-92.

¹⁹³ I. BROŽ, Čermák, s. 153.

prosazoval podporu imigrantů, a jakožto sám přistěhovalec byl často volen do odborů a úřadů zabývajících se přesuny obyvatelstva.

Povahou byl Adolph J. Sabath samotář. V Kongresu se často s nikým příliš nevybavoval, vyhýbal se oficiálním společenským setkáním. Celý život, po sokolském vzoru, aktivně cvičil. Jeho velikou vášní byly doutníky, kterých zvládl i tučet za den. Přestože žil v USA od mládí, nikdy se nezbavil silného českého přízvuku. U Sabathů doma se vařilo velice často české jídlo. Na svůj původ ostatně nikdy nezapomněl, ve své závěti odkázal značné jmění českým, ale také židovským organizacím. Zemřel dne 5. listopadu 1952.¹⁹⁴

Vyvrcholením působení moralistů, ortodoxních náboženských fanatiků, a také množství ženských spolků a iniciativ byl zákon ratifikovaný Kongresem 16. ledna 1919, jenž vstoupil do historie také pod názvem Volstead Act, podle jeho překladatele Andrewa Volsteada. Tímto výnosem byla na celém území Spojených států amerických výroba, prodej, nebo distribuce alkoholických nápojů.¹⁹⁵ Začala slavná éra prohibice, čas gangů, pašování lihovin a korupce. Část obyvatel si ale ihned uvědomila, že zákazem požívání alkoholu problémů spíše přibude, než ubude. Mezi nejvýznamnější zastánce tohoto názoru patřil Antonín Čermák, kladenský rodák. Byl to muž, který se rozhodl postavit nepřátelům zákona ve městě, které bylo zločineckými organizacemi postihnuto snad nejvíce ze všech, v Chicagu. Byl to muž, který nakonec porazil asi nejznámějšího gangstera všech dob, Al Caponeho.¹⁹⁶

Antonín Čermák se narodil dne 9. května 1873 v hornickém městě Kladně. Ze své rodné vlasti si toho nemohl pamatovat mnoho, neboť jeho rodiče se z finančních důvodů rozhodli odejít do Ameriky, když byly Antonínovi pouhé dva roky. Rodina se usadila severně od Chicaga, kde otec začal pracovat jako havíř. Ačkoliv se situace Čermákových odchodem do USA zlepšila, byl Antonín nucen pracovat již od třinácti let. Přestože se mu v mládí nedostalo patřičného vzdělání, dokázal Čermák v průběhu tento deficit dohnat. Prakticky vzápětí poté, co se Čermák osamostatnil, začal podnikat. Postupně založil povoznickou firmu a brzy na to se vrhl na obchod s pozemky. Jeho firma *Cermak & Serhant* sídlila na 26.

---

¹⁹⁴ M. RECHCIĀL, *Postavy*, s. 92-94.

¹⁹⁵ G. B. TINDALL – D. E. SHI, *Dějiny USA*, s. 527.

¹⁹⁶ M. RECHCIĀL, *Postavy*, s. 95.

ulici ve čtvrti známé jako Lawndale. V průběhu let se také stal členem správních rad několika chicagských bank.

Zhruba od roku 1899 začal na nižších pozicích působit také v politice, a to v rámci Demokratické strany. V roce 1907 se stal předsedou United Societies for Local Self-Governemnt. Tato organizace sjednocovala etnické skupiny ve státě Illinois. Mezi nejpočetnější tehdy patřily Němci, Češi, Italové a Poláci.¹⁹⁷

Do sfér vyšší politiky pronikl v roce 1922, kdy usedl v okresním sboru komisařů.¹⁹⁸ Stal se velice vlivnou osobou ve svém volebním okrese Cook, který byl nejen největším v Chicagu, ale taktéž v celých Spojených státech amerických. Antonín Čermák se začal zasazovat o sociální politiku. Trvale zlepšoval zdravotnické služby a školství, snižoval daně. Díky těmto opatřením si získal velkou podporu etnických menšin, dělníků, a také žen. Jeho nejbližším spolupracovníkem byl Jan Červenka, všeobecně považován za vůdce Čechů v Chicagu.¹⁹⁹

Jeho největším politickým rivalem se v průběhu let stal republikán William H. Thompson, přezdíváný Big Bill. O tomto muži se vědělo, že je v kontaktu s chicagským podsvětím, přesto však dokázal udržet křeslo starosty od roku 1915 do roku 1931.²⁰⁰ A právě roku 1931 nastoupil na jeho místo Antonín Čermák, když mu dosavadním vývojem znechucení obyvatelé Chicaga přiřkli podporu o přibližně 200 000 hlasů. To bylo vítězství rozdílem, kterým do té doby žádný kandidát na starostu města nikdy netriumfoval.²⁰¹ Význam této volby ilustrovalo to, že Čermákův nástupnický projev byl vysílán stanicí NBC po celých Spojených státech amerických, což byla výsada, která vyhrazována pravidelně jen při inauguracích prezidentů. Nejdéle fungující krajanský deník *Svornost* ihned po zprávě o zvolení Čermáka starostou Chicaga, vyslal do Prahy toto poselství: *„Anton J. Čermák, rozený na Kladně, vychováním Američan, ale věrný svému českému původu, člen Sokola a jiných četných českoamerických organizací, zvolen byl dnes ohromnou většinou za starostu města Chicaga. Československá Amerika, která k jeho zvolení přispěla svými silami, je nadšena výsledkem volby.*

---

¹⁹⁷ I. BROŽ, Čermák, s. 22.

¹⁹⁸ M. REHCÍGL, Postavy, s. 96.

¹⁹⁹ I. BROŽ, Čermák, s. 33-83.

²⁰⁰ Tamtéž, s. 36-39.

²⁰¹ M. REHCÍGL, Postavy, s. 97.

Oznamte tuto zprávu časopisům, Národní radě, městské správě, sněmovně a vládě.“²⁰²

Jako starosta začal praktikovat tu samou politiku, kterou kdysi uplatňoval ve svém volebním okrese, po celém Chicagu. Jeho vliv ale záhy začal překračovat hranice municipality. Roku 1932 údajně dopomohl přesvědčit několik zástupců Demokratické strany, aby do voleb byl vyslán Franklin Delano Roosevelt.²⁰³ Díky schopnostem jako byly tyto, si A. Čermák vysloužil přezdívku „podomní obchodník s vlivem“.²⁰⁴

A. Čermák se po svém zvolení naplno pustil do boje proti lihovým gangům, a to pod heslem: „*Prohibition does not prohibit!*“²⁰⁵ Ústředním nepřítelem mu byl Al Capone. Jen v roce 1927 vydělal na nelegální činnosti, jako bylo pašování alkoholu, prostituce či hazard přes 60 milionů dolarů. Přestože nikdy na daních neodvedl ani cent, nebál se své bohatství dávat veřejně na odiv.²⁰⁶ A. Čermák neváhal a dal Caponeho předvolat před justici. To byl čin, který si dovolil jako vůbec první. Soudce John Lyle to tehdy komentoval slovy: „*Bylo to od Čermáka velmi odvážné. Tím dal jasně a veřejně na vědomí, že zavádí v Chicagu nový politický pořádek, ale současně si tak podal přihlášku do klubu sebevrahů.*“²⁰⁷ V roce 1931 vládní výbor podal důkazy, že prohibice v USA selhala. Přesto však navrhl její prodloužení a prezident H. Hoover s tím také souhlasil.²⁰⁸ Se změnou prezidenta v roce 1932 se ale poměry změnily a prohibici se v témže roce podařilo zrušit také Čermákovi v Chicagu.²⁰⁹

Dne 15. února 1933 se stal Čermákovým osudným dnem. V davu vítajícím prezidenta F. D. Roosevelta na Floridě jej zasáhla kulka, podle původních předpokladů adresovaná právě Franklinu Rooseveltovi. I přes včasný zásah F. D. Roosevelta, který jej ve svém autě nechal ihned odvést do nemocnice, Antonín Čermák o 16 dní později zemřel. Brzy po příjezdu do nemocnice pronesl A. Čermák svá památná slova: „*Jsem rád, že jsem to byl já, a ne vy.*“ Za vraha byl

---

²⁰² I. BROŽ, Čermák, s. 188-192.

²⁰³ M. RECHCÍGL, Postavy, s. 96.

²⁰⁴ I. BROŽ, Čermák, s. 202.

²⁰⁵ Tamtéž, s. 135.

²⁰⁶ G. B. TINDALL – D. E. SHI, Dějiny USA, s. 527.

²⁰⁷ I. BROŽ, Čermák, s. 199.

²⁰⁸ G. B. TINDALL – D. E. SHI, Dějiny USA, s. 528.

²⁰⁹ I. BROŽ, Čermák, s. 235-236.

tehdy označen Giuseppe Zangara. Kolem atentátu se později ještě vynořilo mnoho spekulací, když se objevila spekulace, že kulka zasáhla A. Čermáka cíleně, a to na rozkaz Al Caponeho, který byl nedlouho předtím pravomocně odsouzen za finanční podvody. Případ dodnes není objasněn.²¹⁰

Antonín Čermák vždy zůstal věrný svému českému původu. Rád se v práci obklopoval krajany, ale nikdy tomu nebylo na úkor kvality.²¹¹ Několikrát se do své původní domoviny i vrátil. Nejprve v roce 1921, naposled pak v roce 1932. Při své poslední návštěvě jej v Praze i na Kladně vítali desetitisíce lidí a setkal se i s T. G. Masarykem. Starosta druhého největšího amerického města byl přijat celým československým národem za svého. Naposledy vydechl v noci z 5. na 6. března 1933.²¹²

Za dvorního historika české krajanské obce lze považovat Tomáše Čapka. Některé jeho názory byly již uvedeny. Narodil se dne 6. prosince 1861 v Chrástovicích u Strakonice, jakožto nejmladší ze sedmi dětí. Z rodiny do USA odešel on a ještě tři starší bratři. Tomáš Čapek svou cestu do Spojených států amerických uskutečnil v roce 1879. Po příjezdu se na nějaký čas usítil k bratrům, kteří mu pomáhali se sžít s americkým prostředím a zdokonalit se v angličtině. V mládí působil jako redaktor v několika novinách na západě, jako byl, kupříkladu *Pokrok Západu* vycházející v Omaze. Nakonec se však definitivně usadil v New Yorku a v mnoha svých dílech vyprávěl právě o tomto největším americkém městě.²¹³

Manželkou Tomáše Čapka se stala Anna Vostrovská, dcera Jaroslava Vostrovského, jednoho ze zakladatelů prvního sokolského spolku v USA. Od roku 1910 byl funkcionářem Bank of Europe. Toto zaměstnání mu umožňovalo zaměřit se na literární činnost. Aktivně se účastnil odboje za první světové války.²¹⁴

Ve svém díle se Tomáš Čapek často zaměřoval na popis života krajanů v USA. Mezi jeho nejznámější díla patří, například, *The Čechs (Bohemians) in America*, *The Cech Community of New York*, ale také díla nevěnující se americké

---

²¹⁰ M. REHCÍGL, *Postavy*, s. 97.

²¹¹ I. BROŽ, *Čermák*, s. 159.

²¹² M. REHCÍGL, *Postavy*, s. 97.

²¹³ T. ČAPEK, *Moje Amerika*, s. 9-67.

²¹⁴ Tamtéž, s. 178-245.

tématice jako *The Bohemians under Hapsburg misrule nebo The Slovaks of Hungary*.²¹⁵ Mezi jeho literární přátele patřili velikáni české literatury jako Jaroslav Vrchlický, Alois Jirásek, Antal Stašek, August Sedláček, Josef Štolba, Emil Tréval a mnozí jiní.²¹⁶

V uvedeném díle *The Cech Community of New York* se Tomáš Čapek pokusil odhadnout počet krajanů českého původu na počátku meziválečného období. Dobral se zde k číslu přesahujícímu 540 tisíc, avšak připustil, že číslo může být i vyšší tak, jak obvykle uváděli slovenští autoři. Státem s největším počtem obyvatel Čechoameričanů podle něj byla Pennsylvánie, která v průběhu let přeskočila dokonce i Illinois. V těchto údajích je vždy podstatné rozlišovat, co autor zamýšlí pod pojmem občan českého původu. Různí autoři počítají pouze lidi narozené v českých zemích, jiným stačí pouze rodič původně z Čech. Mezi sídly nadále jasně vévodilo Chicago. Na druhém místě tradičně figuroval New York, ovšem těsně se na něj dotáhl Cleveland.²¹⁷

Jednou z nejvýraznějších osobností českého původu, která kdy v USA působila, byl zakladatel fyzické antropologie jako vědního oboru, Aleš Hrdlička. Narodil se dne 29. března 1869 v Humpolci. Rodina se vydala vstříc Novému světu, když bylo Alešovi 14 let.²¹⁸

Jeho začátky v USA byly náročné. Z existenčních důvodů byl nucen pracovat v doutníkařství. Výroba doutníků byla zdravotně velice škodlivá. K osobnostnímu posunu mu paradoxně dopomohla nemoc. Když ležel v nemocnici s břišním tyfem, spřátelil se se svým lékařem natolik, že ten mu nabídl po vyléčení místo asistenta do své písárny. Podmínkou získání práce bylo zahájení studia. Díky této šťastné shodě okolností se Aleš Hrdlička dostal do světa lékařské vědy. Za svůj život dokončil celkem tři vysoké školy a ve všech byl pokaždé nejlepší v ročníku.²¹⁹

Od roku 1898 podnikal vědecké cesty po celém území USA. V roce 1903 se mu dostalo nabídky pracovat ve washingtonském Smithsonianu. V této instituci

---

²¹⁵ „Thomas Capek“, dostupné z www.archive.org, 31. 3. 2016

²¹⁶ T. ČAPEK, *Moje Amerika*, s. 237-240.

²¹⁷ T. ČAPEK, *The Cech Community*, s. 12-14.

²¹⁸ Miroslav PROKOPEC, *V kořeni jsem Váš. Dr. Aleš Hrdlička a Československo v r. 1918 a 1938*, *Akademický bulletin AV ČR*, 2004, č. 10, s. 26-28, zde s. 26.

²¹⁹ M. RECHCÍGL, *Postavy*, s. 289-290.

byl zaměstnán až do své smrti dne 5. září 1943. Během svého působení zde se mu podařilo uspořádat bohaté sbírky. Stal se také zakladatelem a ředitelem Společnosti fyzických antropologů v USA. Byl členem Americké akademie věd a získal čestné doktoráty také na českých univerzitách. Publikoval více než 350 vědeckých statí.²²⁰

Určitě nejznámějším Hrdličkovým vědeckým počinem byla teorie o asijském původu původních obyvatel severoamerického území, indiánů a Eskymáků. Ti sem měli přejít přes zamrzlou Beringovu úžinu. Tato teorie vyvrátila předpoklad o původních oblastech těchto etnik lokalizovaných na území Argentiny.²²¹

Aleš Hrdlička byl v obou světových konfliktech horlivým podporovatelem českých odbojových snah. Během odboje prvního se zasadil o veřejné rozlišování Čechů a Rakušanů, a to ve svém článku v únorovém čísle *National Geographic* z roku 1917, jenž nesl název *Bohemia and the Czechs*. Během silícího nacistického nebezpečí se opět aktivizoval pro československou věc. Dne 9. dubna 1938 vystoupil v rozhlase s 13 minutovým projevem, aby veřejně vyznal sympatie k ČSR. Již během druhé světové války byl dne 7. května 1941 krajanů vyzván, aby za ně mluvil během manifestace v Madison Square Garden v New Yorku. Zásadně odmítal německou teorii o nadřazené rase a svá tvrzení doložil i vědecky přesným článkem s názvem *Německá rasa*, ve kterém poukázal zejména na nesmyslnost spojení pojmů plemeno a národ. Slavným se také stal jeho projev *Meaning of Freedom* ze září 1941, kde se vyslovil pozitivně ohledně názoru, že trvalého míru lze dosáhnout pouze kontrolovanou humanitární výchovou dětí.²²²

Meziválečné období nebylo na význačné osobnosti rozhodně chudé. Bylo tomu tak i přesto, že před objevením nacistických názorů, chyběl ve společnosti českých krajanů v USA výraznější jednotící prvek. Česká obec na území Spojených států amerických byla připravena se okamžitě pustit do akce, byla-li by napadena suverenita jejich nové nebo staré domoviny.

---

²²⁰ M. PROKOPEC, V kořeni, s. 26-27.

²²¹ M. REHCÍGL, Postavy, s. 290-291.

²²² M. PROKOPEC, V kořeni, s. 27-28.

5. OBDOBÍ LET 1938-1948

5.1. Občanské snahy amerických krajanů v období druhé světové války a aktivity podporující obnovu české státnosti

Meziválečné období bylo jistým předělem v dějinách české krajské obce v USA. Československá republika se chystala na oslavu dvaceti let své existence, a protože si vedla v celku dobře, zájem o její vývoj v USA upadal. Mladá generace, která nezažila odbojovou činnost za první světové války, neměla o krajský spolkový život již příliš zájem. Starší generace vymírala a demografický pokles příslušníků českého národa byl zapříčiněn také protiimigrační politikou americké vlády.²²³ Mizely odbočky takřka všech krajských organizací, a to i těch ústředních jako byl Svaz českých katolíků, Slovenská liga či dokonce České národní sdružení. Mimo Chicago, kde zbylo trochu peněz a nacházelo se sídlo Národní rady, se nedělo prakticky nic. Z velkého osvobozenického hnutí první války zbyly jen trosky.²²⁴

Rozpínavost německého nacismu však zasahovala, ač nepřímo, i do Spojených států Amerických. Americký lid si tuto hrozbu velmi dlouho neuvědomoval, a také částečně nechtěl vůbec připustit. Stejně jako Čechoslováci doma jako první pochopili tvář nacismu, v USA byli první čeští krajané. Ti vůbec nejrychleji začali s ochranou své nové vlasti a po vypuknutí války také s odbojem.²²⁵ Důležitost obnovení blízkých kontaktů potvrzoval svými slovy i Edvard Beneš po svém prvním příjezdu do USA v roce 1939, kdy přirovnal ČSR k malé sestře USA.²²⁶ Podobné stanovisko zaujímal i prezidentův bratr Vojta, který vzájemný vztah ČSR a USA komentoval slovy: „*Československo a Spojené státy americké, to je jeden duch, třeba to byla dvě těla.*“²²⁷

Adolf Hitler se v Německu dostal k moci v roce 1933. A prakticky ihned si Češi, a to jak na evropském, tak na americkém kontinentě, začali uvědomovat nebezpečí. První akcí, která přispěla k antinacistické aktivizaci krajského

---

²²³ František HANZLÍK, *Krajané a československý zahraniční odboj 1938-1945*, Praha 2010, s. 4.

²²⁴ Vojta BENEŠ, *Bojovali jsme za svobodu*, Praha 1947, s. 5-6.

²²⁵ Tamtéž, s. 217.

²²⁶ Milan HAUNER, *Edvard Beneš v Chicagu 1939 a počátky druhého odboje*, *Historie a vojenství* 44, 1996, č. 2, s. 31-55, zde s. 33.

²²⁷ V. BENEŠ, *Bojovali jsme za svobodu*, s. 22.

obyvatelstva v USA, byla Světová výstava v Chicagu v roce 1933 a přípravy, které jí předcházely. Češi v přípravě tohoto podniku hráli klíčové role. Předsedou výboru výstavy byl Jan Červenka a na výstavě se notným dílem podílel také tehdejší starosta Chicaga Anton Čermák. Velký československý pavilon na výstavě měl za úkol informovat obyvatelstvo Spojených států amerických o Československu a jeho nelehké pozici ve střední Evropě.²²⁸

Vývoj politické situace v průběhu třicátých let nutně směřoval ke krizi. Německá říše vyvíjela stále větší tlak na okolní státy. To vše bylo, jak je širé veřejnosti známo, korunováno podepsáním tzv. Mnichovského diktátu dne 30. září 1938. O svoji bezpečnost a demokracii se však v Československu obávali již dříve a v kontaktu se svými rodinami či přáteli v cizích zemích se nezdřáhali to zmínit. Záměrně je zde použito „v cizích zemích“, neboť, na rozdíl od odboje prvního, se do boje s nacismem zapojili i krajané žijící v jiných zemích, než jenom ti američtí. Jmenovat lze například komunity žijící v Rusku, Polsku, ale i například v jihoamerických státech, nejvíce pak v Argentině. Často teprve Mnichovská dohoda, nebo následná okupace českého území, započatá 15. března 1939, byla dostatečným motivem ke sjednocení ve státech mimo vlast. Avšak američtí krajané měli v zahraničním odboji i nadále hrát klíčovou úlohu.²²⁹ Češství bylo stále pro mnoho krajanů přirozené. Přestože mnoho z nich se v USA již narodilo, mohli se spolehnout na český odkaz svých předků: „*Když rodičům jejich češství bude tím, čím je jim ruka nebo noha, součástí tak přirozenou, že jim ani nenapad, se jí zbaviti, pak i dětem bude to češství stejně samozřejmé, stejně přirozené.*“²³⁰

Česká emigrace v USA, přestože v předvečer války značně roztroušená, nehodlala být netečná k vývoji okolností, které se bezprostředně týkaly jejich domoviny. Vůbec první oficiální protestní akce na obranu demokracie a Československa se konala již 21. dubna 1938 v Chicagu. Tím zažehnuta pomyslná jiskra. V návaznosti na protestní akce byl vytvořen Fond na obranu republiky, kam mohli krajané finančně přispívat.²³¹

---

²²⁸ F. HANZLÍK, Krajané, s. 4.

²²⁹ Tamtéž, s. 3.

²³⁰ J. E. SALABA VOJAN, Česko-americké epištoly, s. 144.

²³¹ F. HANZLÍK, Krajané, s. 5.

Podpory proti velmocenskému útisku se Čechám dostalo i od naprosté většiny krajanského tisku. 22. června 1938 vyšel v největším českém deníku vycházejícím v městě New Yorku, pod jménem *New Yorkské Listy*, úvodník s názvem *Národ sobě*. Jeho úkolem bylo připomenutí semknutí českého národa na příkladu sbírky na národní divadlo a následné vyzvání ke sbírce obdobné. Protože v této době ještě na území USA neexistovala žádná česká jednotící organizace, převzala na sebe odpovědnost za vybírání peněz redakce tisku. Tato sbírka celkem vynesla přes 7 tisíc dolarů a v srpnu 1938 bylo prvních 2 tisíce z nich odesláno do Prahy.²³² Výzvy tohoto typu nebyly jediné. Obdobně se vyjádřily i časopisy *Svornost* a *Hlasatel* z Chicaga.²³³

Všichni hlavní představitelé spolkového života českých krajanů v USA si uvědomovali, že pro úspěšnou činnost na podporu českých zemí bude hlavně potřeba to, co se osvědčilo již během první světové války: sjednotit se. Z popudu Jaroslava Mičana bylo v Chicagu reorganizováno to, co zbylo z kdysi slavného Českého národního sdružení.²³⁴ Funkce předsedy sdružení se dostala do rukou Jana Červenky. Tento rodák z oblasti Berounska byl v kontaktu s oběma dalšími tamními slavnými rodáky, bratry Benešovými. I přes svůj vyšší věk byl i v předvečer druhé světové války nadmíru aktivní. Stál v čele představenstva jednoho z chicagských českých pivovarů a byl ihned připraven připojit se k akci, když před světem vyvstalo nebezpečí nacismu.²³⁵ Tajemníkem sdružení se stal Vincenc Vrdský.²³⁶

České národní sdružení se ihned po své nové reorganizaci zasadilo o vydání brožury s názvem *Na obranu míru*, která se měla stát návodem pro všechny krajany, kteří se chtěli zapojit do činnosti. Navíc v ní byla obsažena výzva ke sjednocení všech krajanských organizací na území Spojených států amerických.²³⁷

Přestože se jednalo o porušení usnesení versailleské mírové konference z roku 1919, podařilo se vrchnímu představiteli nacistického Německa Adolfu Hitlerovi, přimět státníky Británie a Francie k uznání oprávněnosti nároku na sudetské

---

²³² F. HANZLÍK, *Krajané*, s. 7.

²³³ V. BENEŠ, *Bojovali jsme za svobodu*, s. 58.

²³⁴ F. HANZLÍK, *Krajané*, s. 5.

²³⁵ V. BENEŠ, *Bojovali jsme za svobodu*, s. 63-66.

²³⁶ F. HANZLÍK, *Krajané*, s. 5.

²³⁷ *Tamtéž*, s. 5-6.

území v Československu. To se událo na mnichovské konferenci ve dnech 29. a 30. září roku 1938.²³⁸ Tento akt agrese vyvolal obrovskou vlnu rozhořčení nejen v samotném Československu, ale rovněž v americké krajané obci. Okamžitou reakcí se stala manifestace, jednoznačně odsuzující výsledky jednání, jež se odehrála v Chicagském Coliseu a zúčastnilo se jí spontánně na 65 000 osob.²³⁹

Ne možná tak masivní demonstrace proti tzv. Mnichovskému diktátu, ale o to více symbolickou, bylo svědkem město New York. Tato kdysi nizozemská kožešinová obchodní stanice se v průběhu století stala kulturním a hospodářským centrem celých Spojených států amerických.²⁴⁰ Navíc ve výčtu sídel nejčastěji obývaných českým etnikem New York pravidelně po Chicagu zaujímal druhé místo a jeho přínos by měl být zmíněn. Mimo Chicago to bylo také jedno z mála míst, kde v nějaké formě přetrval spolkový život. Ten byl sjednocen v tzv. Ústředí československých spolků v New Yorku, které ovšem výhradně sjednocovalo spolky divadelní, vzdělávací, podpůrné a tělovýchovné a další, avšak nevyznačovalo se žádnou politickou činností. Proto také, na rozdíl od Českého národního sdružení, nebylo zmíněno v úvodu kapitoly. To se ovšem v reakci na události léta 1938 změnilo a právě na popud Ústředí československých spolků v New Yorku byl jen pár dní před zmiňovanou mnichovskou konferencí vytvořen celoamerický Výbor na záchranu Československa. Do jeho řad se hlásili jak zástupci různého původu z rozličných protinacistických organizací rozestých po celých USA, tak i přizvaní prominenti veřejní a političtí.²⁴¹

Výbor započal svoji činnost okamžitě. Prakticky ihned po svém založení uspořádal, ve slavné Madison Square Garden, veřejnou manifestaci na podporu Československa. Budova nedokázala pojmout dav, o mnoho převyšující 20 tisíc, a tak mnoho účastníků akce bylo nuceno postávat a poslouchat v přilehlých ulicích. Na této sešlosti veřejně vystoupili například Thomas Mann nebo britská protifašistická novinářka Dorothy Thompsonová. Výsledkem události bylo schválení rezoluce, v níž je žádán americký prezident, aby zasáhl do evropského dění na straně Československa a při případném německém útoku tento akt

---

²³⁸ G. B. TINDALL – D. E. SHI, Dějiny USA, s. 591-592.

²³⁹ F. HANZLÍK, Krajané, s. 7.

²⁴⁰ G. B. TINDALL – D. E. SHI, Dějiny USA, s. 30-31.

²⁴¹ F. HANZLÍK, Krajané, s. 7.

bojkotoval. Vedlejším produktem této akce byla také sbírka Červeného kříže, na níž se vybralo více než 7 tisíc dolarů.²⁴²

Oporu našel Výbor na záchranu Československa v místních krajanských tiscích. Vedle, již zmíněných, *New Yorkských Listů*, které byly publikovány v češtině, se jednalo o *New Yorkský Deník*, jež byl vytvářen zejména žurnalisty píšícími ve slovenské řeči. Oba dva deníky disponovali kvalitním zpravodajstvím a redaktorskému kolektivu v nich působícímu nepůsobilo problém vycházet ven s pravdou za každých okolností.²⁴³ Výbor se odhodlal k akci také bezprostředně po uveřejnění výsledků mnichovských jednání. V reakci na to byl zorganizován pochod z Madison Square Garden na Columbus Circle. Průvod nesl ve svém čele mnoho cedulí a plakátů s nápisy odsuzujícími přijetí diktátu. Asi nejvýraznějším se stalo heslo: „*Včera Praha – zítra New York*“, které mělo apelovat na netečnost části amerických obyvatel českého původu, a rovněž na Američany samotné.²⁴⁴

O událostech odehrávajících se v Československu chtěla být ovšem informována i americká veřejnost, takže i americký tisk začal jevit zájem o nově vznikající československé hnutí. Na projevech předáků československých krajanských předáků se postupně začali objevovat i Američané.²⁴⁵ Dne 27. září 1938 přijel do USA prezidentův bratr Vojta. Díky své činnosti za prvního odboje patřil v USA k uznávaným osobnostem. Z jeho popudu byl svolán do Chicaga sjezd zástupců Českého národního sdružení, Národního svazu českých katolíků a slovenských organizací, které ještě postrádaly vedoucí spolek. Během pobytu se odehrálo hned několik akcí na podporu vznikajícího československého hnutí. Vojta Beneš na všech doporučoval sjednocení a vytvoření americké Národní rady Čechů, Slováků a nově také Karpatorusů, tedy způsob již osvědčený. To se prozatím ovšem nepodařilo.²⁴⁶

Téměř na všech setkáních vystupoval Vojta Beneš s projevem. Kvůli časté a mnohokrát vydatné účasti Američanů se jich řada odehrávala v angličtině.²⁴⁷ Nejvýznamnější událostí vztahující se k setkání krajanských spolků v Chicagu na

---

²⁴² F. HANZLÍK, *Krajané*, s. 7.

²⁴³ V. BENEŠ, *Bojovali jsme za svobodu*, s. 51.

²⁴⁴ F. HANZLÍK, *Krajané*, s. 7.

²⁴⁵ V. BENEŠ, *Bojovali jsme za svobodu*, s. 52.

²⁴⁶ F. HANZLÍK, *Krajané*, s. 8-9.

²⁴⁷ V. BENEŠ, *Bojovali jsme za svobodu*, s. 52.

podzim roku 1938 byly oslavy 20. výročí získání samostatnosti. Hlavní řečníkem zde byl znovu Vojta Beneš. Mimo osobnosti sdružené ve zmíněných spolcích se oslav zúčastnili i bývalí legionáři a sokolové. Přítomní legionáři zde demonstrativně, na protest proti výsledkům mnichovské konference, odevzdali všechna anglická a francouzská vyznamenání. Tento akt byl výsledkem organizace Jiřího Prokopa.²⁴⁸

Jestliže Mnichov vyvolal v Čechách hluboké pobouření, okupace a vznik protektorátu Čechy a Morava 15. března 1939 tyto emoce ještě mnohonásobně umocnila. Ještě v roce 1938 A. Hitler proklamoval Sudety jako svůj poslední územní pozůstatek. Svůj slib ovšem nedlouho poté porušil a po zabrání zbytku Československa padl jeho diktát ještě například na Španělsko. Svět směřoval k válce.²⁴⁹

Velmi chrabрым činem se dne 15. března 1939 vyznamenal český vyslanec v USA Vladimír Hurban, když odmítl vydat budovu československého vyslanectví ve Washingtonu nacistickým úřadům. Prakticky vzápětí pak odcestoval za Edvardem Benešem a dal svůj úřad k dispozici odboji.²⁵⁰ Podobně se v ten samý den počínal také Štefan Osuský v Paříži, a to i přesto, že k tomu byl francouzskou vládou vyzýván. Tím, že odmítl, de facto nakonec donutil Francii odsoudit okupaci Československa. Politováníhodným se může zdát, že obdobně nereagovala většina českých diplomatů. Z celkového počtu přibližně 80 konzulátů a vyslanectví jich nebylo vydáno asi jen 20, vyslanectví jen pět nebo šest. Zklamal například i Juraj Slávik ve Varšavě.²⁵¹

Reakce krajanské obce v USA na sebe nenechala dlouho čekat. Ještě tentýž den, tedy 15. března 1939, se v Plzeňském parku Chicagu spontánně konala manifestace obyvatelstva českého i nečeského původu. Okupace československého území zde byla jednoznačně odmítnuta a nepřijato bylo také oddělení Slovenska a Podkarpatské Rusi. Tuto manifestaci lze pokládat za vůbec první akci českého druhého odboje na světě.²⁵² Hlavním řečníkem této akce byl,

---

²⁴⁸ F. HANZLÍK, Krajané, s. 9.

²⁴⁹ G. B. TINDALL – D. E. SHI, Dějiny USA, s. 592.

²⁵⁰ F. HANZLÍK, Krajané, s. 10.

²⁵¹ M. HAUNER, Edvard Beneš, s. 46-47.

²⁵² Jiří PLACHÝ, Chicago – město, kde vznikl druhý odboj, Historie a vojenství 61, 2013, č. 4, s. 122-124, zde s. 122.

v USA velmi oblíbený, Jan Masaryk, jenž do Spojených států amerických dorazil v lednu 1939.²⁵³

Na události nereagovalo jen Chicago, ale třeba i New York. Zde byla také ještě dne 15. března svolána, z popudu Ústředí československých spolků v New Yorku, konference zástupců všech spolků českých obyvatel. Na zasedání byl přítomen i tajemník Národní rady z Chicaga Josef Martínek. Rozhodlo se zde o obnovení českého národního sdružení v plném původním rozsahu a zahájením odbojového hnutí. Sdružení mělo, dle usnesení, působit pod vedením Národní rady v čele s Edvardem Benešem, který v té době již nebyl prezidentem a zastával v té době již funkci profesora na chicagské univerzitě, a jeho pobočníky Janem Masarykem, Jurajem Slávikem a Vladimírem Hurbanem, vyslancem republiky v USA. O výsledcích tohoto setkání následně informoval *New York Times*, který poprvé přinesl americké veřejnosti zprávu, že Čechoslováci se organizují k druhé osvobozovací akci a uvedl, že se má zapojit na 1 500 spolků s více než 200 000 členy.²⁵⁴

Okupace území československého státu byla jednoznačně odsouzena celou emigrací. Edvard Beneš obdržel v době, kdy se veřejnost o tomto aktu dověděla stovky dopisů a telegramů ujišťující jej o podpoře. Sám E. Beneš 15. března, kdy se o okupaci dovídá, okamžitě zasílá protestní telegramy Franklinu Delano Rooseveltovi, a současně také vrchním představitelům evropských velmocí.²⁵⁵ O čtyři dny později se v Chicagu uskutečnila porada E. Beneše s Vladimírem Hurbanem, Josefem Hančem, konzulem z New Yorku, dále s Antonínem Holým, konzulem v Chicagu, a také s Jánem Papánkem, konzulem z Pittsburghu. Od této schůze byl Edvard Beneš uznáván jako hlava odboje.²⁵⁶

A byl to právě E. Beneš, kdo vlastně dal druhému odboji v USA tvář. Od 18. do 19. dubna se v Chicagu konal další sraz krajanů. A stal se setkáním pro odboj asi vůbec nejvýznamnějším. Právě zde bylo plně obnoveno České národní

---

²⁵³ F. HANZLÍK, *Krajané*, s. 9-10.

²⁵⁴ Tamtéž, s. 11.

²⁵⁵ Tamtéž, s. 10.

²⁵⁶ M. HAUNER, *Edvard Beneš*, s. 47.

sdužení v USA. Zároveň zde bylo slovenskou částí krajaňské obce založeno Slovenské národní sdružení.²⁵⁷

Centrálnímu sjednocení tedy již nic nebránilo. Krajaňé našli legitimního a uznávaného vůdce a byly obnoveny všechny tři klíčové organizace. Rozdíl oproti prvnímu odboji tkvěl pouze v tom, že Slováci se sdružovali nově ve Slovenském národním sdružení a ne ve Slovenské lize, která během druhé světové války otevřeně podporovala Tisův režim na Slovensku a nebyla proto k debatám vůbec přizvána. Na zmíněném sjezdu v Chicagu 18. dubna 1939, bylo jednomyslně rozhodnuto o zřízení centrální zastřešující organizace. Tou se stala Československá národní rada v Americe. K oběma národním sdružením se připojili jednoznačně také zástupci Svazu českých katolíků. Při podepisování zakládajících za jednotlivé spolky figurovali: předseda Českého národního sdružení Karel Prchal a jeho tajemník Vincenc Vrdský. Předsedou Slovenského národního sdružení byl Jaroslav Pelikán, tajemníkem pak Josef Žiak-Marušiak. Ve vedoucích pozicích Svazu českých katolíků byli obsazeni Jan Straka jako předseda a Julius Kuchyňka jako tajemník.²⁵⁸

Československá národní rada v Americe byla tedy obnovena. Jejím předsedou byl zvolen Jaroslav Zmrhal, za místopředsedy Jaroslav Pelikán a Jan Voller. Výkonný výbor se skládal z deseti Čechů a deseti Slováků. Československá národní rada v Americe se v průběhu válečných let stala pojící organizací celého zahraničního odboje, a to i mimo oba americké světadíly. Její činnost slučovala snahy odbojářů z USA, Kanady, Mexika, zbytku Latinské Ameriky, ale i z Asie, Afriky, Evropy i Austrálie.²⁵⁹

Důležitou zdrojnicí aktivních krajaňů se staly novoanglické státy jako New York, Delaware a Maryland. Zde existovaly 2 krajské sekretariáty, a to ve West Willington a v New Yorku, které sdružovaly na 30 odboček. Mezi nimi vynikaly třeba osady New Bedford či Highanum, patřící do odbočky Astoria, která sama čítala kolem 1 500 členů a zapojil se téměř každý. Jen v prvních pár dnech zde vybrali více než 2 500 dolarů.²⁶⁰

---

²⁵⁷ M. HAUNER, Edvard Beneš, s. 49.

²⁵⁸ F. HANZLÍK, Krajaňé, s. 13.

²⁵⁹ Tamtéž, s. 14.

²⁶⁰ V. BENEŠ, Bojovali jsme za svobodu, s. 49-50.

Vztah Čechů a Slováků v USA byl komplikovanou záležitostí. Bylo již řečeno, že část krajanů slovenské národnosti se činnosti za obnovení státnosti neúčastnila a otevřeně podporovala autoritativní režim Jozefa Tisa. Slovenské vlastenectví bylo asi i horlivější než to české. Toho si povšiml ve svých pamětech i Vojta Beneš. Mimo to existovali i Slováci, které současníci označovali jako „maďaroni“, tedy ti, kteří měli blíže do Uher. Tato část Slováků se stavěla proti odboji. Existovali ale i skupiny Slováků, kteří vzájemnost obou národů v USA podporovali. Neblíže k sobě měli na východě USA, v oblasti mezi Bostonem a Filadelfií. Zásahu na tom měl zejména Milan Getting, který se, již v letech před válkou, aktivně snažil pracovat pro zlepšení česko-slovenských vztahů.²⁶¹ Ta část Slováků, která se neztotožňovala s odbojem, četla také docela jiný tisk. Mezi ten lze zařadit tiskoviny jako *Slovák* či *Nová Doba*. Vojta Beneš o těchto plátcích píše: „*Obdivuji toho, kdo si dovede otevřít do široka hubu. Miluji toho, kdo umí bít hlava nehlava. Nejde jim o pravdu. Jde jim o to bití.*“²⁶²

Činnost československé národní rady v Americe nabývala nejrůznějších podob. Lze ji rozčlenit zhruba do čtyř základních forem. První z nich bylo získávání finančních prostředků na podporu odboje a pomoc uprchlíkům z protektorátu. To se dělo rozličnými způsoby, o kterých bude ještě pojednáno. Druhou formou bylo přesvědčování a kontakt s americkými elitami.²⁶³ Nutnost těchto jednání si velice uvědomoval i Edvard Beneš, který, ač zvolen velice brzy za hlavu zahraničního odboje, se zpočátku nedíval na krajaňské organizace jako na příliš reálnou politickou sílu. To dokumentoval i ve svém projevu 8. června 1939, kde řekl: „*Nepřijel jsem tudíž do Ameriky, abych vaše organizace řídil, abych k tomu či onomu vás nutil či vyzýval; můj pobyt zde sloužil především k tomu, abych pracoval před americkou veřejností a před rozhodujícími americkými politiky ve prospěch našeho národa.*“²⁶⁴ Za třetí podobu činnosti Československé národní rady v Americe lze pokládat spolupráci s krajany v dalších zemích světa. To byla oproti prvnímu odboji novinka. Jako poslední

---

²⁶¹ V. BENEŠ, *Bojovali jsme za svobodu*, s. 125-127.

²⁶² Tamtéž, s. 223.

²⁶³ F. HANZLÍK, *Krajané*, s. 18.

²⁶⁴ M. HAUNER, *Edvard Beneš*, s. 39.

formu odboje lze počítat spolupráci s představiteli československého odboje, nucených pracovat v zahraničí.²⁶⁵

V závislosti na zmíněných formách činnosti budovala Československá národní rada v Americe odbočky ve všech zemích světa, kde Češi a Slováci žili, nebo působili ve filiálkách československých firem. Kromě pomoci v materiální a finanční rovině se jednalo zejména o výměnu informací. Za tímto účelem byla zřízena tisková služba Československé národní rady v Americe, do jejíhož čela byl povolán Ján Papánek. Nepřetržité vazby byly navázány především s odbojem ve Velké Británii, zejména pak s redakcí tamního časopisu *Čechoslovák*.²⁶⁶

Nejsilnější složkou Československé národní rady v Americe bylo České národní sdružení. To bylo děleno na 14 krajských výborů, které slučovaly na 213 odboček. V nich bylo registrováno kolem 30 tisíc členů přímo a mnoho dalších spolupracovalo se sdružením nepřímě. Druhým nejvýraznějším činitelem uvnitř Československé národní rady v Americe bylo Slovenské národní sdružení. To disponovalo asi 7 tisíci členy, sjednocenými v sedmi okresních výborech, čítajících asi 97 odboček. Svaz českých katolíků byl členěn jinak než obě národní sdružení. Jeho více než 4 000 členů bylo rozděleno do šesti distriktivních svazů, což odpovídalo asi 60 svazům osadním.²⁶⁷

Mimo ústřední vedení odboje měli čeští krajané význačné osobnosti i v regionálních centrech. Vojta Beneš, který dne 11. července započal své přednáškové turné a vyjma západních států při pacifickém pobřeží projel celé USA, což představovalo asi 500 000 mil v dopravních prostředcích, vzpomíná ve svých pamětech na druhý odboj na některé z nich. Zmiňuje například jistého Franka Ledvinku, vedoucího odbojáře z Ohia,²⁶⁸ nebo bývalého zápasníka Josefa Jahelku z Cicera v Chicagu, který však zemřel již v roce 1940, avšak do té doby toho mnoho pro odboj vykonal.²⁶⁹ Dalším výrazným centrem byla Minnesota, kde v čele stál jistý pan Pavlíček, bývalý legionář.²⁷⁰

---

²⁶⁵ F. HANZLÍK, Krajané, s. 18.

²⁶⁶ Tamtéž, s. 25-34.

²⁶⁷ Tamtéž, s. 137.

²⁶⁸ V. BENEŠ, Bojovali jsme za svobodu, s. 13.

²⁶⁹ Tamtéž, s. 102-105.

²⁷⁰ Tamtéž, s. 24-25.

Velice významnými regiony pro odboj byly i Oklahoma, kde vynikala zejména osada Praha, dále pak Nebraska, Iowa, Wisconsin, Pennsylvanie, Michigan. Z jižních států především pak Texas, a to i přes fakt, že tamní české obyvatelstvo bylo v zásadě farmářské a venkovské. Mezi tamní přední odbočky patřily Taylor, West, Dallas, Galveston, Houston. Nejvýznamnější akcí českého Texasu v průběhu druhého odboje se stal taylorův bazar v roce 1940.²⁷¹ Oceňovanou se stala i činnost žen a dokonce i dětí. V obou světových válkách byla vytvořena dětská odbočka Českého národního sdružení. Pokaždé to bylo v Chicagu a ve druhé světové válce také v St. Paul. Děti sdružující se v těchto odbočkách velice úpěnlivě sbíraly každý drobný peníz na pomoc odboji.²⁷² Význam českých žen byl náležitě oceněn především na sjezdu Českého národního sdružení v Chicagu v roce 1941.²⁷³ Ve svých pamětech odboje Vojta Beneš nezapomněl zviditelnit ani funkci českých babek ve společnosti českých krajanů. Zejména jim se vděčilo za udržování českého jazyka a tradičních českých zvyků, které by bez jejich činnosti upadaly mnohem rychleji.²⁷⁴

Jak vlastně vypadala koordinace činnosti Edvarda Beneše, jako mezinárodně uznaného vůdce odboje, a krajanských organizací? Edvard Beneš setrval v USA těsně před a během druhé světové války celkem dvakrát. Poprvé se zde usídlil těsně po svojí abdikaci z 6. října 1938, když nastoupil na nabídnuté místo profesora na University of Chicago, podobně jako kdysi T. G. Masaryk.²⁷⁵ O jeho abdikaci se vyjádřil krajanský list *Item* z Louisiany následujícími slovy: „*Srdce světové demokracie krvácí při zprávě o rezignaci Edvarda Beneše z prezidentského úřadu v Československu. Žádný vlastenec ještě nebojoval statečněji, obětavěji a moudřeji, aby zachránil zemi před nesnesitelným tlakem surové síly. Žádný se nechoval s větší pevností a zdrženlivostí tváří v tvář pomluvám a urážkám běsnícího nepřítele.*“²⁷⁶ Ještě před trvalým usídlením v Chicagu ale stihl objet všechny přední univerzity na východním pobřeží a středozápadě jako byly Columbia University, Princeton nebo Yale. Zde hovořil na

---

²⁷¹ V. BENEŠ, *Bojovali jsme za svobodu*, s. 148-150.

²⁷² Tamtéž, s. 202.

²⁷³ Tamtéž, s. 283.

²⁷⁴ Tamtéž, s. 179-181.

²⁷⁵ Tamtéž, s. 278.

²⁷⁶ F. HANZLÍK, *Krajané*, s. 7-8.

velkých setkáních kantorů, studentů i veřejnosti. Návštěvnost zde často dosahovala i 20 tisíc posluchačů.²⁷⁷

Po tomto přednáškovém turné se Edvard Beneš uchýlil na své nové pracoviště do Chicaga. Zde Beneš přednášel předmět *Modern Democracy* a pro 50 vybraných graduantů ještě vedl seminář s názvem *Democratic Institutions*. Jeho přednášky posléze vyšly pod názvem *Democracy Today and Tomorrow*. Edvard Beneš neoplýval bravurní znalostí angličtiny a jeho výslovnost byla poměrně špatná. Jeho rétorika také nebyla příliš dobrá a přednášky byly obvykle pouhým výčtem faktů. I přesto byl studenty, snad díky sympatiím k situaci v Československu, zvolen nejlepším hostujícím profesorem. Jeho plat během působení na univerzitě činil 5 000 dolarů za kvartál.²⁷⁸

Nutnost spolupráce s představiteli z USA si E. Beneš uvědomoval již od počátku. Bylo to zejména kvůli pozitivním zkušenostem z období prvního odboje.²⁷⁹ Bylo již řečeno, že E. Beneš považoval především za důležité agitovat u amerických politických elit země, kdežto těm krajanským, alespoň z počátku, nepřikládal takový zřetel. Zpočátku se dokonce vystoupením před krajany vyhýbal, neboť se bál, že by mohl činnost odboje kompromitovat, což od něj ale lze pokládat za rozumné řešení.²⁸⁰

Největší Benešovou devízou během jeho pobytu v USA v roce 1939 byla formulace oficiálního programu odboje. Autorství Benešovo je zde nezpochybnitelné. Prakticky ihned po obdržení zprávy o okupaci československého území se hotel Windermere, stojící na kraji chicagského kampusu, kde E. Beneš přebýval, stal hlavním stanem druhého odboje, což dokumentoval i nápis na budově: „Kancelář československé zahraniční akce.“ Právě zde byl vypracován dokument s názvem *Zápas za obnovení Československa*. Za manifesty odboje, vzniknuvší v tomto období, lze vlastně pokládat dva dokumenty. Prvním z nich je Benešova řeč, pronesená k legionářům v Chicagu dne 8. června 1939, která se setkala s velice kladnou odezvou. Druhým je pak tzv. *Zpráva č. 1*, jejímž autorem je právě Ústředí kanceláře Československé

---

²⁷⁷ M. HAUNER, Edvard Beneš, s. 34-35.

²⁷⁸ Tamtéž, s. 36-38.

²⁷⁹ F. HANZLÍK, Krajané, s. 18.

²⁸⁰ M. HAUNER, Edvard Beneš, s. 39.

zahraniční akce. Tato zpráva formulovala jedenáct tezí druhého odboje a celá teze č. 6 je zde věnována krajanské iniciativě.²⁸¹

Podruhé se E. Beneš odebral do USA v roce 1943. Tentokrát to bylo na pozvání prezidenta Roosevelta, které mu do Londýna, kam po své první americké štaci přesídlil, doručil Vladimír Hurban. V květnu 1943 přijíždí Edvard Beneš do New Yorku.²⁸² Zde byl slavnostně přivítán, avšak prakticky ihned odjíždí do Chicaga, kde na něj netrpělivě čeká dav 150 000 lidí. Celé oslavy příjezdu organizoval Ján Papánek.²⁸³ Edvard Beneš následně strávil noc v Bílém domě, kde se setkal s Franklinem Rooseveltem. Společně probrali mnohá témata, československou otázkou počínaje, přes Francii, Čínu jako potenciální čtvrtou velmoc až k otázkám týkajících se Polska a SSSR. Vyvrcholením Benešovy návštěvy byl projev před Kongresem USA, v němž detailně představil ČSR a její poslání, současné postavení a uskutečňovanou politiku. Při této své návštěvě se mimo prezidenta Roosevelta setkal také s mnoha dalšími významnými autoritami amerického politického života. Jmenovitě se jednalo třeba o Cordella Hulla, státního sekretáře, dále Henryho Morgenthaua, tehdejšího ministra financí, či o Fiorella La Guardiua, starostu New Yorku. S F. D. Rooseveltem se pak setkal ještě jednou, a to 7. června 1943, načež o dva dny později se vydal zpět na cestu do Evropy. Předtím se ještě stihl sejít se zástupci krajanských organizací a dojednat společný postup v otázkách ohledně obnovy Československa. O celém pobytu Beneše v USA v roce 1943 uceleně informovaly deníky *New York Times* a *New York Herald*. Bezprostředním důsledkem této Benešovy návštěvy v USA bylo také povýšení vyslanectví v USA do stavu velvyslanectví.²⁸⁴

Počáteční akce prvního a druhého odboje si byly v mnohém podobné. Odboj druhý měl ovšem oproti tomu prvnímu jednu velice podstatnou výhodu. Mohl se opřít o existenci samostatného československého státu v moderní době. To také způsobilo, že na uznání exilové vlády nemuseli představitelé odboje čekat tak dlouho jako během první světové války. Tentokrát byla uznána mocnostmi již dne 24. července 1939. Její sídlo bylo určeno do Londýna a vůbec existence takového

---

²⁸¹ M. HAUNER, Edvard Beneš, s. 47-53.

²⁸² Jan NĚMEČEK, Benešova cesta do USA v roce 1943, *Dějiny a současnost* 35, 1994, č. 5, s. 40-43, zde s. 40-41.

²⁸³ F. HANZLÍK, *Krajané*, s. 84-86.

²⁸⁴ J. NĚMEČEK, Benešova cesta, s. 41-43.

výkonného orgánu ve velké míře usnadňovala komunikaci se spojeneckými politickými představiteli.²⁸⁵ Podle Vojty Beneše slovo Čechoslovák nikdy nemělo tak dobrý zvuk ve světě, jako za okupace nacistickými vojsky. Čechoslováci se stali symbolem odporu, plnila své závazky a úpěnlivě bojovali za svobodu.²⁸⁶

Československá národní rada v Americe ihned navázala s exilovou vládou velmi úzké vztahy. Velice efektivně pracovala především tisková služba, která se stala klíčovým zdrojem informací jako pro radu, tak i pro londýnské činitele. Pravidelně začala vydávat bulletin s názvem *News Flashes from Czechoslovakia Under Nazi Domination*, který koncem války dosáhl nákladu až 100 000 výtisků měsíčně. K tomu se zasadila také o vydání 20 knih v angličtině, 15 v češtině a 3 ve španělštině.²⁸⁷

Konkrétní formy pomoci Československé národní rady v Americe lze rozdělit do tří částí: klíčovou byla opět pomoc finanční a propagační, k tomu se, podobně jako během prvního odboje, podařilo zformovat i určitý počet vojenských sil.

Finanční pomoc byla, stejně jako za situace mezi lety 1914 až 1918, asi největším údělem krajanského odboje v USA. Znovu platí, že bez takovéto pomoci českých krajanů by odboj fungoval jen velmi těžko. V nejrůznějších formách na pomoc odboji přispěli desetitisíce lidí a svou váhu v tomto směru si plně uvědomovali.²⁸⁸ Výrazným zdrojem příjmů byl prodej tiskovin české produkce. Stotisícové náklady některých listů již byly zmíněny. Další položkou příjmu se staly bazary, pravidelně pořádané téměř v každé osadě, kde krajané žili. Během druhé světové války se v USA pravidelně slavily tzv. Československé dny, které obvykle připadaly na 7. března, což bylo výročí narození T. G. Masaryka. Příjem na akcích s nimi vázanými byl rovněž důležitý. Čas od času byly také, na povolení amerických úřadů, vydávány také tzv. válečné bondy, neboli kupony o určité hodnotě, jejichž zakoupením mohli lidé přispívat.²⁸⁹ Při příležitosti oslav

---

²⁸⁵ F. HANZLÍK, Krajané, s. 41.

²⁸⁶ V. BENEŠ, Bojovali jsme za svobodu, s. 97.

²⁸⁷ F. HANZLÍK, Krajané, s. 41-42.

²⁸⁸ V. BENEŠ, Bojovali jsme za svobodu, s. 185.

²⁸⁹ F. HANZLÍK, Krajané, s. 54.

dne 28. října 1939 byl například Českým národním sdružením vypsán Národní dar ve formě diplomků o nominální hodnotě 25 centů.²⁹⁰

Příspěť odboji mohl krajan také tak, že navštívil přednášku některého z významných představitelů a zaplatil vstupné. Jeho celá část byla odváděna na pomoc odboji, přednášející za celou dobu trvání odbojových akcí nebyli nikdy honorováni. Mezi nejvýznamnější přednášející patřili Jan Masaryk, Ján Papánek, František Němec a Vojta Beneš.²⁹¹ Přednášková činnost se přitom nemusela nutně odvíjet na území USA. Jak již bylo naznačeno, Československá národní rada v Americe zastřešovala celou instituci zahraničního odboje. Například v březnu 1941 podnikl Vojta Beneš přednáškové turné po Kanadě, když postupně navštívil Ontario a Quebec, z toho města Montreal, Winnipeg, Toronto a Hamilton. Celé turné se setkalo s velkým úspěchem a jeho torontská přednáška byla dokonce vydána knižně.²⁹²

V každém z tehdejších 48 států Unie byla patrná alespoň nějaká forma činnosti.²⁹³ To umožnilo Karlu Prchalovi, tehdejšímu předsedovi Českého národního sdružení, v roce 1939 vyhlásit povinné finanční kvóty pro všechny Krajské výbory po celých Spojených státech amerických. Hodnoty kvót byly stanoveny odhadem. V plnění těchto kvót si lépe vedli zástupci jižních států jako Alabamy, Floridy či Texasu. Oproti tomu krajané v Cedar Rapids v Iowě, označovaných jako „Athény Čechů v USA“ odvedli v prvním roce výběru jen 20 % kvóty.²⁹⁴

Finance na činnost odboje nebyly získávány výlučně prostřednictvím spolků a organizací sjednocených v Československé národní radě v Americe. Existovala řada jednotlivců nebo menších sdružení, které se zasílaly pomoc přímo. Z počátku války pomoc nejčastěji směřovala do Francie, po jejím pádu do Velké Británie a SSSR.²⁹⁵ Snaha o finanční podporu odboje byla, prakticky hned po svém vzniku, podřívána skupinami lidí, kteří s odbojem kategoricky nesouhlasili.

---

²⁹⁰ V. BENEŠ, *Bojovali jsme za svobodu*, s. 23.

²⁹¹ F. HANZLÍK, *Krajané*, s. 59.

²⁹² V. BENEŠ, *Bojovali jsme za svobodu*, s. 226-229.

²⁹³ Tamtéž, s. 82.

²⁹⁴ Tamtéž, s. 176-178.

²⁹⁵ F. HANZLÍK, *Krajané*, s. 67.

Rozhlašování, že vybíráním se odboji škodí víc, než pomáhá, narušovaly obětavou činnost krajanů.²⁹⁶

Edvard Beneš se mohl spolehnout na pravidelný přísun financí z USA pro svoji činnost. A to prakticky již od začátku odboje, když mu bylo zasíláno vždy asi 10 000 dolarů přibližně každé 2 až 3 měsíce.²⁹⁷ Celková bilance finanční pomoci však není dostupná, neboť oficiální údaje existují pouze v případě Českého národního sdružení. To přispělo více jak 2 miliony dolarů.²⁹⁸

Propagační činnost vzhledem k americkým činovníkům byla druhou nejzásadnější činností odboje. K tomu měla, v první řadě, posloužit osobní agitace u různých představitelů americké veřejnosti. Pro jednotlivé krajské výbory Českého národního sdružení byly dokonce sestaveny seznamy prominentních osobností, které byly snaze československého odboje nakloněny.²⁹⁹ K propagaci Čechoslováků pak dále měl sloužit zejména reprezentativní budovy, krajský tisk a nově také rozhlas.³⁰⁰ Vojta Beneš ve svých pamětech velice oceňuje funkci bostonského krátkovlnného českého a slovenského rozhlasového vysílání, které umožňovalo jak komunikaci s krajany, tak s domovem.³⁰¹

V roce 1941 Československá národní rada v Americe rozvinula širokou propagační kampaň. Ta vyzývala krajany ke vstupu do formující se armády, o čemž bude ještě pojednáno. Mimo to začala masově vydávat letáky, plakáty, pohlednice. Zvýšil se i počet výzev k činnosti a prohlášeníh obdobného charakteru, která zaznívala mnohem častěji v krajském rozhlase.³⁰²

Činnost propagační se potýkala s mnoha úskalími. V první řadě bylo problémovým zejména působení německé propagandy. Zde sehrálo svoji roli dokonale německé velvyslanectví ve Spojených státech amerických, když aktivně šířilo Goebbelsovu propagandu a snažilo se po veřejnosti mínění, že USA není nic do toho, co se v Evropě děje.³⁰³ Zajímavé přitom bylo, že Američané upřímně věřili v úspěch ve válce a osvobození malých národů ve střední Evropě asi více,

---

²⁹⁶ V. BENEŠ, *Bojovali jsme za svobodu*, s. 17-18.

²⁹⁷ M. HAUNER, *Edvard Beneš*, s. 50.

²⁹⁸ F. HANZLÍK, *Krajané*, s. 137.

²⁹⁹ *Tamtéž*, s. 6.

³⁰⁰ V. BENEŠ, *Bojovali jsme za svobodu*, s. 188-189.

³⁰¹ *Tamtéž*, s. 52.

³⁰² F. HANZLÍK, *Krajané*, s. 74.

³⁰³ *Tamtéž*, s. 7.

než sami čeští krajané.³⁰⁴ Sám Edvard Beneš osobně odhadoval, že až 95 % americké veřejnosti stojí za ČSR.³⁰⁵ Německá agresivita a tendence k porušování osobních svobod totiž v hluboce demokraticky smýšlejících Američanech vyvolávala stále větší odpor.³⁰⁶ To bylo navíc umocněno tím, jak za války rostl mezinárodní statut USA pro další vývoj. Následkem postupného vyčerpávání evropských velmocí a Rooseveltovým znovuzvolením do úřadu amerického prezidenta v roce 1940, rostlo sebevědomí Američanů, ale naštěstí i českých krajanů žijících v USA. Roosevelt se vyslovil ve smyslu náklonosti k svobodě malých národů ve středu Evropy a právě Roosevelt se stal zárukou, že se nejsilnější stát světa, Spojené státy americké, postavil na odpor Německu a jeho spojencům.³⁰⁷

V září 1941 byl Československou národní radou v Americe zpracován dokument s názvem *Studie o 5. koloně v USA*. Dle údajů v něm obsažených, žilo tehdy na území Spojených států amerických bezmála 15 milionů osob německého původu. Z toho asi 6,8 milionu pocházelo přímo z Německa a zbylých 8 milionů bylo již narozených v USA. Odhadem zde bylo uvedeno, že až 6 milionů z nich otevřeně sympatizuje s nacismem. Když se k tomu připočetla ještě část z 2 milionů italských emigrantů nebo jejich potomků, je jasné, že tato skupina představovala skutečně reálné riziko.³⁰⁸

Početně mnohem méně nebezpečná, ale přesto velmi činná byla skupina monarchistů, kteří z nového celosvětového válečného konfliktu vinili neexistenci Rakousko-Uherska, které mělo národy střední Evropy zastřešovat. V čele tohoto hnutí stál Otto Habsburský, pomocníkem mu byl Franz Klein. Maďarskou iniciativu zastřešovala osobnost Tibora Eckharda. Tato urputně snažící se skupina ovšem nenalezla pro své názory mnoho podpory.³⁰⁹

Nebezpečí odporu vyvstávalo i z vlastních řad. Jednalo se především o slovenské autonomisty. Jejich vliv postupně vzrůstal, ale nikdy se jim nepodařilo nějakým velkým aktem zasáhnout do dějů krajaňské politiky. Asi největší akcí byla manifestace svolaná redakcí listu *Lud'ový deník* na které se sešel přibližně 1

---

³⁰⁴ V. BENEŠ, *Bojovali jsme za svobodu*, s. 185.

³⁰⁵ M. HAUNER, *Edvard Beneš*, s. 51.

³⁰⁶ F. HANZLÍK, *Krajané*, s. 7.

³⁰⁷ V. BENEŠ, *Bojovali jsme za svobodu*, s. 185.

³⁰⁸ F. HANZLÍK, *Krajané*, s. 71.

³⁰⁹ V. BENEŠ, *Bojovali jsme za svobodu*, s. 291-294.

tisíc lidí.³¹⁰ Byla ale samozřejmě i slovenská periodika podporující aktivity na osvobození Československa. Mezi ty patřily *Denník Slováka v Amerikei* nebo *Jednota*.³¹¹

Představitelé exilové vlády si, stejně jako odbojáři během první světové války, uvědomovali, že dříve nebo později bude třeba disponovat vlastními vojenskými jednotkami. Za tímto úkolem byl do USA z Velké Británie vyslán plukovník Oldřich Španiel, sám bývalý legionář z Francie. Jeho posláním bylo sehnat dobrovolníky do, právě tvořících se, československých jednotek ve Francii. Španiel vytrval ve své činnosti v USA a Kanadě až do září 1944. Během svého působení navázal bohaté kontakty, z nichž mnoho se přeměnilo v osobní přátelství.³¹²

Vzhledem k tomu, že účast na krajanských akcích zpočátku války, zejména kvůli ohlasům německých vítězství, vytrvale klesala, nebylo jednoduché mladé muže ke vstupu do armády přimět. Po mnichovské konferenci chodily manifestačními průvody desetitisíce lidí a až do zvratu války v roce 1941 se hodnoty stavů vytrvale snižovaly.³¹³ Ke zvratu této situace mělo také díky opatření Československé národní rady v Americe z poloviny roku 1941, které zavádělo do států, kde žili čeští krajané, strukturu obranných výborů a sítě důvěrníků. Ve vrchním obranném výboru zasedli: Karel Prchal, James Hovorka, John Voller, Vladimír Maudr, tajemníkem byl zvolen Karel Weber. Úkolem těchto výborů bylo působit ve prospěch dobrovolnictví, a také získávat důležité informace, které pak následně byly posílány v pravidelných hlášeních do New Yorku a Chicaga. Obranné výbory navázaly jistou formu spolupráce rovněž s FBI.³¹⁴

Nábor do československé armády tedy byl možný již od roku 1939. Pokud se muž rozhodl narukovat, byly pro něj důležité dva dokumenty, pomocí kterých se v záležitostech náboru mohl orientovat. Prvním z nich byly *Směrnice pro nábor do československého letectva v USA* a druhým pak *Informace o vstupu dobrovolným amerických občanů do československé armády*. V těch byly

---

³¹⁰ V. BENEŠ, *Bojovali jsme za svobodu*, s. 258-259.

³¹¹ T. ČAPEK, *The Cech Community*, s. 91.

³¹² F. HANZLÍK, *Krajané*, s. 22.

³¹³ V. BENEŠ, *Bojovali jsme za svobodu*, s. 221.

³¹⁴ F. HANZLÍK, *Krajané*, s. 70-73.

obsaženy všechny základní informace. Již z názvu druhého z nich je patrné, že vstoupit do armády Československa mohl i americký občan. V dalším dokumentu, nazvaném *Pokyny pro důvěrníky branného výboru Československé Národní Rady v Americe*, jsou uvedena vyjádření amerických úřadů právě ohledně narukování osob amerického původu. V dokumentu je uvedeno, že USA i po vyhlášení protektorátu, nadále uznávají československé politické orgány. Následně je doslovně uvedeno: „*Není nezákonné pro občany americké vstoupí-li do Čs. armády.*“ To platilo i pro osoby registrované do armády Spojených států amerických.³¹⁵

Mimo faktu, že i americkým občanům bylo umožněno vstoupit do jednotek cizího státu, což je věc málo vídaná, měli vstup do československého vojska umožněni také všichni cizinci, kteří měli povolen dlouhodobý pobyt na území USA.³¹⁶ Kvůli uznání orgánů československé politiky a jejich veřejnou obhajobou ze strany prezidenta F. D. Roosevelta a vysokých amerických politických míst, vznikal mezi krajaný spor. Ještě před vstupem USA do války 8. listopadu 1941,³¹⁷ se mnoho lidí obávalo, že přijde čas, kdy si Spojené státy americké budou muset svá stanoviska obhájit i vojensky, což si bytostně nepřály. A tak mnozí, přestože cítili sympatie ke své domovině, do vojska nevstoupil a často zájmy ČSR ani nehájili aktivně.³¹⁸

Vstup do armády byl regulován jistými kritérii. Pokud se muž rozhodl řídit první z informativních příruček a vstoupit do letectva, byl, pochopitelně, omezován věkem. Letcem se mohl stát, pokud mu bylo mezi 17 a 31 lety. Střelci mohli vstupovat od stejného věku jako letci, sloužit mohl o 2 roky déle. To samé platilo pro pozorovatele a radiotelegrafisty. Věkové rozmezí pro mechaniky bylo stanoveno mezi 18 a 42 let. Pro pozemní jednotky byla hranice jednotná, a to 18 až 41 let. Bylo nepsaným pravidlem, že úřady povolovaly vstup i mužům starším, na nebojových pozicích mohli sloužit klidně i ve věku kolem 50 let. Československá armáda trpěla zvláštním problémem. Byl jím nadbytek důstojníků. V závislosti na tom museli branci podepsat 2 prohlášení. Prvním podpisem stvrzovali to, že mohou být posláni kamkoliv, v jakémkoliv zařazení.

---

³¹⁵ F. HANZLÍK, *Krajané*, s. 75-77.

³¹⁶ *Tamtéž*, s. 77.

³¹⁷ G. B. TINDALL – G. E. SHI, *Dějiny USA*, s. 604.

³¹⁸ M. HAUNER, *Edvard Beneš*, s. 49.

Podpisem druhého dokumentu se zavazovali k ochotě sloužit jako vojín, a to bez ohledu na stávající nejvyšší dosaženou hodnost. Obsah všech dokumentů týkajících se vstupu do armády a následného působení v ní, vycházel z dokumentu vydaného Ministerstvem národní obrany, sídlícím v Londýně, pod číslem 1799-10 oddílu z toku 1941, jež nesl název *Podmínky pro přepravu dobrovolníků do československých pozemních sil*. Potřebné informace mohl zájemce získat na konzulátech v New Yorku, Chicagu, Clevelandu a Pittsburghu.³¹⁹

Svou ruku k dílu odbojářskému připojily také sokolské organizace. Vojta Beneš sokolství označuje jako největší dar, který byl Čechy Americe dán, neboť sokolská kázeň a vytrvalé úsilí je základním předpokladem demokratické výchovy. Sokolské slety se staly světovými událostmi, v mnohém připomínající například olympijské hry.³²⁰ Sokolové měli po vstupu do vojenských složek velkou výhodu, neboť celá činnost Sokola, během druhého odboje, směřovala k přípravě na brannou povinnost.³²¹ I přes válečné nesnáze se během šesti let trvání konfliktu podařilo uspořádat sokolský slet. Ten se odehrál roku 1941 v Chicagu na shromažďovacím místě české emigrace, na tzv. Vojínově poli. Na tom samém místě se krajané scházeli nejčastěji vždy, když se něco dělo. Během první světové války zde byl lidem vítán T. G. Masaryk krátce po svém triumfálním příjezdu do USA v roce 1918.³²² Obdobou Vojínova pole v Chicagu bylo v New Yorku Tompkins Square.³²³

Velmi vášnivé ohlasy v krajaně i americkém veřejném mínění vzbudila Lidická tragédie. Odpor k nacismu se ihned po obdržení zprávy o totálním zničení středočeské obce ještě vystupňoval. Dne 12. července 1942 se v městečku Stern Park Gardens, v těsné blízkosti Chicaga konala demonstrace k vyjádření odporu s tímto hrůzným činem, které se zúčastnilo více než 50 000 lidí. Hlavním řečníkem zde byl Wendell Wilkie, protikandidát Franklina Roosevelta z prezidentských voleb v roce 1940. V průběhu akce byl odhalen pamětní kámen, který se posléze stal pietním místem. Nápis na něm byl: „*Lidice v Československu byly zničeny barbary, avšak budou žít navždy v srdcích všech milovníků svobody.*“

---

³¹⁹ F. HANZLÍK, Krajané, s. 77-78.

³²⁰ V. BENEŠ, Bojovali jsme za svobodu, s. 156-157.

³²¹ F. HANZLÍK, Krajané, s. 80.

³²² V. BENEŠ, Bojovali jsme za svobodu, s. 244-246.

³²³ T. ČAPEK, The Cech Community, s. 21.

Tento pomník postavil svobodný lid americký v Lidicích, Illinois.“ Jméno městečka Stern Park Gardens bylo skutečně oficiálně změněno na Lidice. Na demonstraci přednesl svou báseň k památce Lidic Roderick Ginsburg, dvorní překladatel Vrchlického, Máchy a mnoha jiných českých básníků.³²⁴

Po ústupu německých vojsk z území SSSR začínalo být stále více zřejmé, že se spojenecká vojska dočkají vítězství. Blížící se konec války ale nepředznamenal úpadek krajaňské činnosti, naopak. Ještě před definitivním koncem již existovala iniciativa na poválečnou pomoc a obnovu. Americká vláda pro tento účel zřídila pomocnou organizaci nesoucí název American Relief for Czechoslovakia. Ta v posledním válečném a prvním poválečném roce přispěla ke zmíněným účelům asi 2,3 miliony dolarů. Od 29. do 30. července 1945 se konal sjezd Československé národní rady v Americe. Závěry na konferenci usnesené se dočkaly ratifikace pouze ze strany Slovenského národního sdružení a Svazu českých katolíků, ne však Českého národního sdružení, a tak bylo rozhodnuto o reorganizaci a České národní sdružení a Československá národní rada v Americe se definitivně rozešly. Obě organizace ale působily i po válce.³²⁵

Druhý krajaňský odboj se v mnohém skutečně podobal tomu prvnímu. Jeho pozici ovšem bylo v mnohém ulehčeno. Především kvůli relativně brzkému uznání výkonných orgánů spojeneckými mocnostmi. Díky nim bylo možné komunikovat se zastupitelskými úřady v daných státech všude, kde bylo potřeba.³²⁶ Přesto však důležitost jeho činnosti nelze paušalizovat. Charakter druhého odboje v USA nejlépe vystihuje slova Edvarda Beneše: *„Byla to ohromná propagační akce pro mír, pro demokracii a pro Československo a proti tomu, co se stalo v Mnichově ... co to bylo za mravní kapitál ... a vůbec proti nacismu. Doznávám, že jsem tohoto mravního a politického kapitálu za šest měsíců svého pobytu v Severní Americe důkladně využil ... Bylo to jedno z nejaktivnějších ... období mého života ... přineslo to ve všech směrech ovoce nejkrásnější.“*³²⁷

---

³²⁴ F. HANZLÍK, Krajaňe, s. 82-84.

³²⁵ Tamtéž, s. 137.

³²⁶ Tamtéž, s. 137.

³²⁷ M. HAUNER, Edvard Beneš, s. 50.

5.2. Další krajanská válečná a poválečná činnost

Druhá světová válka skončila. Pro spojence skončila velkým vítězstvím. Dne 12. dubna 1945 složil svou přísahu nástupce Franklina D. Roosevelta Harry Truman. Oproti Rooseveltovi byl nestudovaný, nezcestovalý. Avšak díky své ambicióznosti, zápalu a oddanosti národu se tato volba nakonec ukázala jako správná, a to i přestože se ještě v létě 1944 šéf F. D. Rooseveltovi prezidentské kanceláře svého nadřízeného udiveně dotazoval: „*Kdo je, u čerta, Harry Truman?*“³²⁸

Česká krajanská obec, sjednocená ještě z válečných časů, měla nyní o starost méně. Přestože se jednalo o směsici lidí, kteří si v časech míru rádi strkali klacky pod nohy, když se jednomu z nich začalo výrazněji dařit³²⁹, dokázala se v klíčových momentech semknout, a tak odkaz, jež budoucím generacím nabídla, tkvěl především ve skvělém společném díle během obou světových válek.³³⁰

Přínos českých krajanů v USA ale netkvěl pouze v samotné odbojářské činnosti, nýbrž i v poskytnutí azylu významným osobnostem českého veřejného života. Mnoho z nich se totiž ocitlo v hledáčku nacistických uchvatitelů. Několik z nich pak svůj americký azyl přetrpělo ve strádání po své vlasti, někteří se ovšem domů již nevrátili.

Dne 29. června 1939 připlul na lodi Bremen do New Yorku jeden z nejvýznamnějších českých historiků Otakar Odložilík. Do USA přijel na pozvání svého přítele Samuela Harrisona Thomsona z University of Colorado, jež se měla stát také Odložilíkovým působištěm.³³¹ Události z konce září 1938 mu znemožnily získání statutu řádného profesora po Václavu Novotném na pražské univerzitě.³³²

O. Odložilík zamýšlel se hned po létě vrátit do Prahy, ale vypuknutí války mu to již neumožnila, a jelikož měl na coloradské univerzitě smlouvy jen na letní kurzy, musel si hledat pracoviště jinde. Postupně působil v Chicagu, New Havenu

---

³²⁸ G. B. TINDALL – D. E. SHI, Dějiny USA, s. 630.

³²⁹ V. BENEŠ, Bojovali jsme za svobodu, s. 80.

³³⁰ Tamtéž, s. 7.

³³¹ Milada SEKYRKOVÁ, Druhý odboj „z druhého břehu“ (Ze zkušeností a názorů Otakara Odložilíka na druhý odboj v USA v letech 1939-1943), Dějiny a současnost 24, 2002, č. 3, s. 46-51, zde s. 47.

³³² M. RECHCÍGL, Postavy, s. 256.

a nakonec od léta 1941 vyučoval československou literaturu a dějiny na Columbia University v New Yorku.³³³ Mezi jeho nejvýznamnější díla z tohoto období patří *Dva reformační vůdci Českobratrské Jednoty, Jiří z Poděbrad a Čechy do pacifikace Slezska – 1499* či *Český plán pro dunajskou federaci 1898*.³³⁴

V USA navázal rozsáhlé kontakty, mimo jiné, s místními krajanskými osobnostmi svého oboru, sdruženými ve skupině kolem Matthewa Spinky. Kromě toho se vyskytoval také v přítomnosti ostatních exulantů jako Egonem Hostovským, Jiřím Voskovcem, Janem Werichem, Jaroslavem Ježkem, Bohuslavem Martinů či Rudolfem Firkušným.³³⁵

Seznámil se také s osobnostmi z vedení odboje, zejména pak s Jánem Papánkem. Zajímavé je, že bezprostředně po vypuknutí války vyslovil svůj nesouhlas činnostmi Edvarda Beneše a jeho spolupracovníků. Komentoval to slovy: „*Zde arci je všechny zglajchšaltované a ti, kdo křičí, to drží právě na této tónině. Není to hnutí národní, nýbrž hnutí, které jde především za jedním cílem – dopomůže Benešovi na Hrad a potom se všichni už nějak dostaneme na teplé místočko, každý na takové, jaké jsme si vyřvali. Co bude s národem, je u ž vedlejší.*“ Brzy po přepadení SSSR Německem v roce 1941 svůj názor přehodnotil a začal aktivně spolupracovat. Rovněž navázal kontakt s první ženou Spojených států amerických, Eleanor Rooseveltovou.³³⁶ V roce 1943 přijal místo na ministerstvu zahraničí exilové vlády v Londýně a USA opustil. Brzy po komunistickém převratu v ČSR v roce 1948 se do Ameriky vrátil, tentokrát již napořád.³³⁷

„*Slovo Čech bylo jen mlhavým pojmem. Ale jména Smetana, Dvořák, Destinnová, to byly ony kouzelné formulky, které nám otevíraly srdce i dveře Američanů. Naše umění bylo prvním a nejučinnějším českým vyslancem ve světě. Kdybychom neměli kulturu, živá duše by se o nás nestarala!*“³³⁸ To jsou slova hudebního skladatele Bohuslava Martinů. Jasně vyjadřují další jeho mínění. Bylo již zmíněno, že Američané byli ochotni tolerovat právo na udržení české

---

³³³ M. SEKYRKOVÁ, *Druhý odboj*, s. 48-49.

³³⁴ M. REHCÍGL, *Postavy*, s. 257.

³³⁵ M. SEKYRKOVÁ, *Druhý odboj*, s. 47-49.

³³⁶ *Tamtéž*, s. 48-51.

³³⁷ M. REHCÍGL, *Postavy*, s. 257-258.

³³⁸ Jaroslav MIHULE, *Kapesní průvodce životem a dílem Bohuslava Martinů*, Polička 2008, s. 29.

národnosti také proto, že Češi byli kulturně vyspělí. Bohuslav Martinů je autorem, jehož popularita ve světě a hlavně právě v Americe, vytrvale stoupá a je dnes větší, než byla za jeho života. Po vstupu do německých vojsk do Francie byl nucen opustit Paříž, kde v té době žil. Po krátkém období na jihu Francie a v Lisabonu, dorazil v březnu 1941 do Spojených států amerických a usadil se v New Yorku.³³⁹

V USA se Martinů brzy dostal do povědomí veřejnosti. Dá se obecně říci, že jeho pobyt zde byl jednoznačně nejplodnějším obdobím jeho života. Vzniklo zde hned šest symfonií, které jej proslavily po celém světě, a také několik oper.³⁴⁰ Že v té době byl na tvůrčím vrcholu si ale neuvědomoval, neboť jednoho dne pronesl tato slova ohledně své tvorby v USA: „*Jediná věc, kterou jsem si nyní přál, bylo nabrat dechu, odpočinout si. Ale toho právě v New Yorku není... věřte mi, ty nekonečné avenue a ulice New Yorku nejsou právě nejlepší inspirační zdroj...*“³⁴¹ Kromě komponování byl v USA Martinů učitelem. Pět let působil na prestižní univerzitě v Princetonu. Kromě toho měl možnost vyučovat také v New Yorku, a to na škole Hudby Davida Mannese. Po druhé světové válce plánoval vrátit do Československa, ale bylo mu to režimem nastoupivším v roce 1948 znemožněno. Zemřel ve Švýcarsku roku 1959.³⁴²

Dalšími oporami české hudebnické mise v USA během období druhé světové války byli pianista Rudolf Firkušný a pěvkyně Jarmila Novotná. Rodák z moravských Napajedel, Rudolf Firkušný, poprvé vystoupil v USA v newyorské radnici již roku 1938. Tehdy však ještě nebyl plně přijat. Skutečně svou tvorbu uvedl až za války, a to při koncertu na tom samém místě v roce 1941. Úplného věhlasu v USA však dosáhl až po válce. Spolupracoval významně s Bohuslavem Martinů, jež přímo pro něj napsal svůj Třetí klavírní koncert. Na svou rodnou vlast nikdy nezapomněl, neboť byl již od svých počátků úzce svázán s rodinou Masarykových. To se také nakonec stalo důvodem, proč již nikdy nebyl představenstvem vládnoucí komunistické strany po roce 1948 nikdy vpuštěn zpět.

---

³³⁹ M. RECHCÍGL, *Postavy*, s. 208-209.

³⁴⁰ Tamtéž, s. 209-210.

³⁴¹ J. MIHULE, *Kapesní průvodce*, s. 28.

³⁴² M. RECHCÍGL, *Postavy*, s. 210.

Jeho poslední představení v ČSR se odehrálo během festivalu Pražské jaro v roce 1946. Rudolf Firkušný zemřel v New Yorku ve věku 82 let.³⁴³

Jarmilu Novotnou kdysi na jednom z menších představení objevila pro svět velké hudby sama Ema Destinová. Tato pražská rodačka se brzy poté stala evropskou stálíci opery. Ke cti jí bylo, že po příchodu nacistů do ČSR, odmítla dále účinkovat. S upřímnou radostí pak přijala nabídku svého přítele Artura Toscaniniho a odcestovala do USA. Zde od sezony 1940 působila v Metropolitní opeře v New Yorku a na tomto místě vytrvala po dlouhou dobu 15 let.³⁴⁴ V New Yorku patřila do zmíněné skupiny umělců okolo Bohuslava Martinů a památnými se staly výjevy přátelského zpívání malých skladeb Martinů, jejího zpěvu za ochotného doprovodu Jana Masaryka na klavír.³⁴⁵ Jarmila Novotná se, v průběhu dalších dekád 20. století, odstěhovala do Vídně, odkud se však po smrti manžela v roce 1981 vrátila zpět do New Yorku. Tam zemřela v roce 1994 v požehnaném věku 87 let.³⁴⁶

Jinými významnými představiteli českého umění ve Spojených státech amerických se stalo trio ze slavného Osvobozeného divadla, jehož slavná éra nečekaně skončila 9. listopadu 1938, kdy vládní nařízení zrušilo divadlu koncesi. Brilantní tvůrčí dvojice Jiří Voskovec a Jan Werich, doplnění o tvůrce hudby k jejich představení Jaroslavem Ježkem pochopili, že v Československu v tomto politickém rozpoložení, se kterým se nemohli ztotožnit, pro ně není budoucnost. Postupně všichni tři opustili hranice československého státu, aby se následně setkali v Paříži a společně se vydali do Nového světa. Zde, především za pomoci krajanských spolků, ovládli anglický jazyk a pokusili se prorazit.³⁴⁷

Zatímco J. Voskovec s J. Werichem chtěli prorazit ve stejné míře jako ve vlasti, Jaroslav Ježek jejich iniciativu plně nevyslyšel, a to i přesto, že jeho debut v New Yorku v březnu 1939 byl velice úspěšný. Nakonec se však usadil v krajanské čtvrti v New Yorku a živil se výukou klavíru.³⁴⁸ Ze všech tří zmíněných představitelů Osvobozeného divadlo se na Ameriku adaptoval

---

³⁴³ M. REHCÍGL, *Postavy*, s. 190-191.

³⁴⁴ Tamtéž, s. 225-226.

³⁴⁵ J. MIHULE, *Kapesní průvodce*, s. 28.

³⁴⁶ M. REHCÍGL, *Postavy*, s. 226.

³⁴⁷ Ladislav MATĚJKA (ed.), *Jiří Voskovec & Jan Werich. Korespondence I*, Praha 2007, s. 9.

³⁴⁸ M. REHCÍGL, *Postavy*, s. 216.

nejméně a velice se mu stýskalo po domově. V jednu chvíli dokonce uvažovalo o návratu i za, v tu dobu ještě velmi nepříznivé, politické situace. V tu dobu jej ovšem zachvátila nemoc a na Nový rok 1942 zemřel v newyorské nemocnici. Do Československa se tedy již nikdy nevrátil, i když si to moc přál.³⁴⁹

Jiří Voskovec a Jan Werich se brzy s Jaroslavem Ježkem na území USA rozešli. Na jaře roku 1940 z New Yorku přesídlili do Clevelandu, aby v místním divadle uvedli několik adaptací svých pověstných antinacistických děl, kvůli kterým museli Československo opustit. Válečný konflikt se ale v průběhu let 1940-1941 vyhrotil natolik, že ani jeden z nich nemohl nečinně přihlížet a soustředit se výhradně na umění. V roce 1941 oba přijali nabídku na účinkování v newyorské odbočce britského rozhlasu. Tam figurovali jako autoři a interpreti českých vsuvek do vysílání. O rok později se stali zaměstnanci OWI, čili americké informační služby. Na konci války, v lednu 1945 se jim podařilo prosadit se na Broadwayi. Jan Werich se do osvobozeného Československa vydal hned v roce 1945, Jiří Voskovec o rok později. Na rozdíl od Wericha si Voskovec předem zajistil americké domovské právo, neboť chtěl mít možnost se případně do USA vrátit. Je obecně známým faktem, že se tak později také stalo.³⁵⁰

Třebaže u nás není tolik ve veřejném povědomí, je Egon Hostovský v zahraničí pokládán za jednoho z nejvýznamnějších československých literárních představitelů. Literární úspěchy sbíral již od studentských let, neboť jeho prvotina byla vydána, když mu bylo 18 let. V červnu odjel na přednáškové turné do Belgie, odkud se ale do vlasti již nevrátil a zamířil přes oceán do Ameriky. Ukázalo se to jako šťastná volba, neboť většina jeho rodiny byla umučena v koncentračních táborech. V říjnu 1941 se stal zaměstnancem československého konzulátu a aktivně se zapojil do odbojové činnosti. V roce 1947 se rozhodl pro návrat do Československa, ale v roce 1949 byl nucen emigrovat podruhé a znovu zamířit do Spojených států amerických. Od února 1950 žil opět v New Yorku, kde učil češtinu na jazykové škole, působil jako žurnalista a poradce pro evropskou literaturu. Mezi jeho díla vzniknuvší během období druhého odboje patří *Listy z vyhnanství*, *Sedmkrát v hlavní úloze* a *Úkryt*.³⁵¹ Bezpochyby by se připojil ke

---

³⁴⁹ L. MATĚJKA (ed.), Jiří Voskovec & Jan Werich, s. 11.

³⁵⁰ Tamtéž, s. 11-35.

³⁵¹ M. RECHCÍGL, *Postavy*, s. 170-171.

slovům Vojty Beneše, podporujícím nutnost českého písemnictví pro krajanskou obec: „*Pokud bude český člověk, byt' v USA, se vracet ke krásné naší historii a tradici, pokud se budou číst dobré české knihy, dobré české noviny, dotud budeme stále hrdí na naši větev v Americe.*“³⁵²

Obě první odbojová období lze pokládat za pravděpodobně nejvýznamnější fáze vývoje českého krajanského hnutí v USA. Obě dokázala sílu a schopnost mravní i fyzické spolupráce našich krajanů. A přestože nelze tvrdit, že bez krajanského vlivu by Edvard Beneš, během druhé světové války, nic nezmohl, je naprosto zřejmé, že více než 1 milion českých krajanů tří generací v USA bylo velice solidní politickou silou.³⁵³ Kromě samotných odbojových činností se českoamerická větev dokázala vyvíjet i samostatně kulturně, což bylo velkým kreditem pro budoucnost, tedy období, kdy se Československo pro styk uzavřelo na mnohem déle, než na čtyři, potažmo šest let v prvních dvou odbojových periodách českých dějin.

6. ZÁVĚR

V této bakalářské práci byly skutečně letným způsobem analyzovány akce českých krajanů v USA, které se určitou formou vztahovaly k jejich původní domovině. Z uvedených faktů vyplývá, že činnost americké větve českého národa byla skutečným přínosem pro odbojové činnosti během obou světových válek a reputaci právě této frakce československého lidu zvedaly některé mimořádně schopné osobnosti i v období míru.

Je nezpochybnitelné, finanční příspěvek, kterým krajané odbojovým činnostem vždy přispěli, byl pro jejich představitele základním předpokladem pozdějšího politického úspěchu. Bez tohoto finančního zázemí by s nimi byl někdo ochotný komunikovat jen velice obtížně. Peníze hýbou světem. Z toho jasně vyplývá, že bez přispění americké krajanské obce by se dílo T. G. Masaryka, Edvarda Beneše a jejich spolupracovníků jen obtížně vykonalo,

---

³⁵² V. BENEŠ, *Bojovali jsme za svobodu*, s. 96.

³⁵³ J. NĚMEČEK, *Benešova cesta*, s. 48.

stanuvše pouze na svém ideovém základu. Nicméně, česká Amerika se svého údělu nezalekla. Ke svému přispění finančnímu se navíc odhodlala i k politické agitaci a dokonce i k vytvoření vojenských jednotek, čímž dopomohla k naplnění T. G. Masarykovi vize obhájení nezávislosti národa, pokud vytvoří své vlastní vojsko.

Vidina nezávislého československého státu, respektive osvobození jej proti nacistickému útlaku, dokázala americké krajany semknout. Tamní život spolkový si za svou vykonanou činnost během obou období odbojů, ale vlastně i v obdobích míru rozhodně zaslouží své díky. InSTITUTE jako Československá národní rada v Americe, České národní sdružení, Slovenská liga, Slovenské národní sdružení, doplněné Sokolem a podpůrnými spolky se významně zasloužily o českou a slovenskou státní nezávislost, ale také o údržbu národních tradic, přestože jejich představitelé žili své životy na území Spojených států amerických.

Čeští a slovenští krajané na svou rodnou zemi nikdy nezapomněli, nebo alespoň většina z nich ne. Ve svých vzpomínkách se k ní často upínali, a tak když přišel čas, neváhali za ni nadále i položit život. Jako by se téměř všichni drželi slov básně Bartoše Bittnera:

„...Jak tiše, zvolna tady mřem,
v šanc dáni nepohodám všem,
až bouř nás v propast smete;
však přes to že chcem mužně žít,
dokud krev v tepnách buší,
a až čas bude umírat, že obraz Její bude hřát
hasnoucí naši duši!“³⁵⁴

---

³⁵⁴ J. E. SALABA VOJAN, Česko-americké epištoly, s. 31.

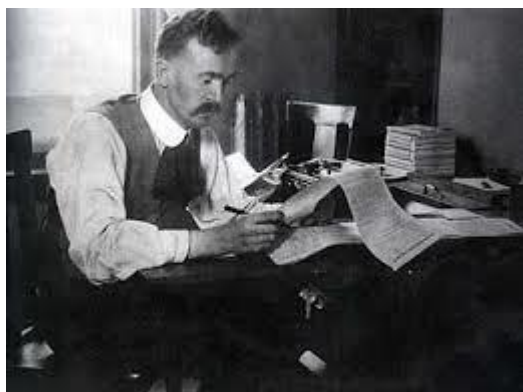
7. PŘÍLOHY

Plakáty Vojtěcha Preissiga vyzývající krajaný v USA k pomoci prvnímu odbojovému hnutí³⁵⁵

³⁵⁵ Václav VONDRÁŠEK – František HANZLÍK, Krajané v USA a vznik ČSR v dokumentech a fotografiích, Praha 2008, s. 62, 145 s.

Vojta Beneš, v pracovně³⁵⁶

Antonín Čermák, portrét³⁵⁷

Americký sokolský slet 1941, plakát³⁵⁸

³⁵⁶ Václav VONDRÁŠEK – František HANZLÍK, *Krajané v USA a vznik ČSR v dokumentech a fotografiích*, Praha 2008, s. 62, s. 37.

³⁵⁷ Ivan Brož, *Čermák versus Al Capone*, Praha 1998, s. 131.

³⁵⁸ František HANZLÍK, *Krajané a československý zahraniční odboj 1938-1945*, Praha 2010, s. 80

8. PRAMENY A LITERATURA

Prameny:

Vojta BENEŠ, *Bojovali jsme za svobodu I*, Praha 1947, 326 s.

Tomáš ČAPEK, *Bohemians under Hapsburg misrule*, New York 1915, 196 s.

Tomáš ČAPEK, *Moje Amerika. Vzpomínky a úvahy (1861-1934)*, Praha 1935, 271 s.

Tomáš ČAPEK, *The Cech Community of New York*, New York 1921, 98 s.

Ladislav MATĚJKA (ed.), *Jiří Voskovec & Jan Werich. Korespondence I*, Praha 2007, 351 s.

Tomáš Garrigue MASARYK, *Světová revoluce. Za války a ve válce 1914-1918*, Praha 2005, 639 s.

Jaroslav Egon SALABA VOJAN, *Česko-americké epištolý*, Chicago 1911, 271 s.

Literatura:

Stanislav BRANDEJS, *Příspěvek k dějinám československého vystěhovaleckého problému*, Sociální revue 17, 1936, s. 225.

Ivan BROŽ, *Čermák versus Al Capone*, Praha 1998, 275 s.

Dagmar HÁJKOVÁ, *Naše Česká věc*, Praha 2011, 162 s.

František HANZLÍK, *Američtí krajané a vznik Československa*, Čas. Časopis Masarykova demokratického hnutí 89, 2010, s. 15-20.

František HANZLÍK, *Krajané a československý zahraniční odboj 1938-1945*, Praha 2010, 145 s.

Milan HAUNER, *Edvard Beneš v Chicagu 1939 a počátky druhého odboje*, Historie a vojenství 44, 1996, č. 2, s. 31-55.

Jiří KOŘALKA – Květa KOŘALKOVÁ, *Základní tendence českého vystěhovalectví a české reemigrace do počátku dvacátých let 20. století*, in: *Češi v cizině* 7, Praha 1993, s. 36-38.

Jan Blahoslav KOZÁK, *T. G. Masaryk a Washingtonská deklarace v říjnu 1918*, Praha 1968, 118 s.

Robert KVAČEK, *První světová válka a česká otázka*, Praha 2013, 178 s.

Jaroslav MIHULE, *Kapesní průvodce životem a dílem Bohuslava Martinů*, Polička 2008, 49 s.

Jan NĚMEČEK, *Benešova cesta do USA v roce 1943*, *Dějiny a současnost* 35, 1994, č. 5, s. 40-43.

Halina PARAFIANOWICZ, *Vytváření obrazu Československé republiky v meziválečném období*, in: Luďa KLUSÁKOVÁ (ed.), *Obraz druhého v historické perspektivě. Tisk a historická beletrie při formování historického vědomí v 19. a 20. století*, Praha 1997, s. 67-85.

Jiří PLACHÝ, *Chicago-město, kde vznikl druhý odboj*, *Historie a vojenství* 61, 2013, č. 4, s. 122-124.

Miroslav PROKOPEC, *V kořeni jsem Váš. Dr. Aleš Hrdlička a Československo v roce 1918 a 1938*, *Akademický bulletin AV ČR*, 2004, č. 10, s. 26-28.

Miloslav REHCÍGL, *Osudy našich osmačtyřicátníků v Americe*, in: *Češi v cizině* 12, Praha 2004, s. 140-141.

Miloslav REHCÍGL, *Postavy naší Ameriky. Poučné a zábavné čtení ze života zahraničních Čechů*, Praha 2000, 355 s.

Milada SEKYRKOVÁ, *Druhý odboj „z druhého břehu“ (Ze zkušeností a názorů Otakara Odložilíka na druhý odboj v USA v letech 1939-1943)*, *Dějiny a současnost* 24, 2002, č. 3, s. 46-51.

George B. TINDALL – David E. SHI, *Dějiny USA*, Praha 1994, 897 s.

Jaroslav VACULÍK, *České menšiny v Evropě a ve světě*, Praha 2009, 319 s.

Jaroslav VACULÍK, *Nástin českých a slovenských přeshraničních migrací v meziválečném období*, Brno 2010, 115 s.

Jaroslav VACULÍK, *Přehled světových dějin v letech 1917-1945*, Brno 2002, 177 s.

Václav VONDRÁŠEK – František HANZLÍK, *Krajané v USA a vznik ČSR v dokumentech a fotografiích*, Praha 2008, 144 s.